

ΤΕΙ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΡΓΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ»**

**Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΟΜΩΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΡΓΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ Ι.Α.Κ.
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΕΒΕΝΤΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΑΣΠΡΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΛΑΡΙΣΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ:2014**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αισθάνομαι την ανάγκη από τη θέση αυτή κατά προτεραιότητα να διατυπώσω τις θερμές μου ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη μου για την υποστήριξη και την καθοδήγηση πρώτα από όλα στον επιβλέποντα καθηγητή μου Κύριο Ασπρίση που με βοήθησε να κατανοήσω τη μεθοδολογία προσέγγισης προσέγγισης ενός δύσκολου ερευνητικού αντικειμένου.

Δεν πρέπει όμως να παραλείψω να απευθύνω τις ευχαριστίες μου προς στον επιστημονικό συνεργάτη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και υπεύθυνο υλοποίησης του προγράμματος καταπολέμησης του τσιγγάνικου αποκλεισμού στην εκπαίδευση, Νικόλαο Πουτσιάκα ο οποίος με βοήθησε στη σύνταξη και στη διανομή των ερωτηματολογίων τόσο προς το στελεχικό δυναμικό των ΙΑΚ Θεσσαλίας όσο και προς τους τσιγγάνους των Θεσσαλικών οικισμών.

Επιπλέον οφείλω ευχαριστίες στους υπεύθυνους υλοποίησης του προγράμματος κατάρτισης των στελεχών των ΙΑΚ της Περιφέρειας Θεσσαλίας Κυρίους Κ. Γιώργο Λεπενιώτη και Κ. Αρετή Σπανούλη για την υποστήριξή τους σε πολλά επίπεδα υλοποίησης του ερευνητικού μέρους της εργασίας μου συμμετοχική παρατήρηση και επικοινωνία με τα στελέχη των ΙΑΚ και τους τσιγγάνους διαμεσολαβητές.

Τέλος οφείλω να απευθύνω ευχαριστίες στον Πρόεδρο του συλλόγου τσιγγάνων και διαμεσολαβητή Ηλία Φουντούνα όσο και στους Ανόνημους φίλους τσιγγάνους που δέχτηκαν κατά τη διαδικασία της έρευνάς μου με ανοχή τα ερωτήματα και τις απορίες μου σχετικά με την κατάσταση της τσιγγάνικης κοινότητας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα (Ι.Α.Κ.) ιατροκοινωνικά κέντρα αποτέλεσαν την τελευταία εξέλιξη- δομή της διαχρονικής προσπάθειας να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων με μια πιο αποτελεσματική μορφή. Η λειτουργία των (Ι.Α.Κ.) ιατροκοινωνικών κέντρων 2007-2013 κλείνει ακόμα ένα κύκλο παρέμβασης της πολιτείας για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων παρουσιάζοντας τη μορφή ενός ακόμα αμφισβητούμενου και αμφιλεγόμενου εγχειρήματος - έργου καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων. Από την μέχρι τώρα παρουσία των ΙΑΚ προκύπτει ότι τα ειδικότερα και βασικότερα προβλήματα οργάνωσης και αποτελεσματικής λειτουργίας των Ι.Α.Κ. μπορούν να κωδικοποιηθούν συνοπτικά ως εξής:

- Απουσία στρατηγικής κοινωνικής πολιτικής για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού γενικά και ειδικότερα των τσιγγάνων
- Προβλήματα οργανωτικού σχεδιασμού διοίκησης και εφαρμογής παρεμβάσεων και δράσεων
- Προβλήματα στελέχωσης αξιοποίησης και κατάρτισης στελεχικού δυναμικού
- Ανεπάρκεια προγραμματισμού και ελέγχου αξιολόγησης των προγραμμάτων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού

Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε η εργασία μας να αποτελεί συνδυασμό ποιοτικής και εμπειρικής έρευνας και πραγματοποιήθηκε με τη μεθοδολογία συνδυασμού του ερωτηματολογίου - συνέντευξης- συμμετοχικής παρατήρησης που αξιοποιήθηκε επιλεκτικά τόσο στο πεδίο των τσιγγάνικων κοινοτήτων της Θεσσαλίας όσο και στο σύνολο των στελεχών των Ι.Α.Κ. Θεσσαλίας.

Κεντρικός σκοπός της εργασίας μας είναι η κατανόηση των δυναμικών αλλά και των ελλείψεων που παρουσιάζονται στην οργάνωση - διοίκηση της λειτουργίας τους. Έμφαση δίνεται τόσο στα παραπάνω προβλήματα και ιδιαίτερα στη σχέση της οργάνωσης διοίκησης των δομών με τους εξυπηρετούμενους τσιγγάνους όσο και στην αναφορά στα διάφορα υφιστάμενα σήμερα μοντέλα κοινωνικής ένταξης. Η διερεύνησή μας αυτή καλύπτει κριτικά γενικότερα, τις βασικές διαστάσεις της **αμφισβήτησης των υφιστάμενων δομών της υλοποίησης του έργου κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων (Ι.Α.Κ 2007-2013)** και ανιχνεύει συνοπτικά τους άξονες

ενός νέου (ΙΑΚ) μοντέλου ολοκληρωμένης διαχείρισης έργου της κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων.

Σκοπός της έρευνάς μας είναι να ορίσει ένα γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο τα νέα ΙΑΚ (μελλοντικά Κέντρα Στήριξης τσιγγάνων) θα λειτουργούν με νέες μεθόδους, χωρίς όμως να εξαλείφονται οι καλές πρακτικές του παρελθόντος και το ιδιαίτερο στοιχείο για τις ανάγκες της κάθε περιοχής.

Τέλος προτείνεται όσο είναι δυνατόν η κοινή λειτουργία, η δικτύωση και ο συντονισμός των Θεσσαλικών Κέντρων ΙΑΚ που θα καταστήσει πιο εύκολη την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και των δεικτών της δράσης τους σε τοπικό περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, έτσι ώστε η διαρκής αυτοαξιολόγησή τους να συντέλεση στο πιο αποτελεσματικό τους έργο.

Γενικά στην εργασία μας προσεγγίζονται κριτικά οι διοικητικές οργανωτικές και λειτουργικές ανάγκες των Δομών- υπηρεσιών (ΙΑΚ) οργανισμών αποτελεσματικής καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού των Ελλήνων Τσιγγάνων, ενώ ταυτόχρονα προτείνονται νέες θεωρητικές εκτιμήσεις και καλές πρακτικές αντιμετώπισής του.

Ιδιαίτερα η εργασία μας εστιάζεται στην περίπτωση της αναποτελεσματικής λειτουργίας των Ι.Α.Κ Θεσσαλίας και στην ανάγκη ενός νέου τοπικού- εθνικού μοντέλου ολοκληρωμένης παρέμβασης για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων.

Συμπερασματικά μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η εργασία μας **δεν αποτελεί μια κλασική αξιολόγηση** ενός έργου αλλά μια αξιολόγηση συνολικά των στρατηγικών κοινωνικής ένταξης των Τσιγγάνων από την πλευρά της επάρκειας - διοίκησης λειτουργίας των δομών των ιατροκοινωνικών κέντρων. Δηλαδή η εργασία μας μπορεί να ορισθεί συνοπτικά ως αξιολόγηση τόσο μιας πορείας στρατηγικής-πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των Ελλήνων τσιγγάνων όσο και αξιολόγηση μιας οργανωτικής δομής υλοποίησης ενός έργου-προγράμματος όπως ανέλαβαν να το φέρουν εις πέρας τα ΙΑΚ. (ΙΑΚ 2007-2013)

ABSTRACT

The (M.S.C.) Medical-Social Centers have been the latest development-structure of the timeless effort in order to be faced the problems of social integration of the Roma through a more effective form. The operation of (M.S.C.) Medical-Social Centers 2007-2013 completes another round of state intervention for the social inclusion of Roma presenting the form of a still disputed and controversial attempt - project to combat social exclusion of Roma. From the until now presence of M.S.C. indicates that the particular and most basic problems of organization and effective operation of M.S.C. can be coded briefly as follows:

- Lack of strategic social policy to combat social exclusion in general and particularly the Roma's
- Problems in management organizational design and in implementation of interventions and actions
- Problems in staffing, utilization and management of training resources
- Inadequate planning and control of evaluation of programs to combat social exclusion

There was an effort in order to be our work a combination of qualitative and empirical research which conducted with the methodology of combination of questionnaire-interview - participatory observation that selectively utilized both in the Roma's communities of Thessaly and in all executives of M.S.C. of Thessaly . The main purpose of our work is to understand the dynamics and the shortcomings that are presented in the organization - management of their operation. Emphasis is given to both the above problems, particularly the relationship between the organizational management of structures with the served Roma, and in reference to the various existing models of social integration today. Generally, our investigation covers critically the basic dimensions of **contestation of the existing structures of the project social integration of Roma (M.S.C. 2007-2013)** and briefly scans the axes of a new (M.S.C.) model of a completed project management of social integration of Roma.

The purpose of our research is to define a general framework in which the new M.S.C. (future Support Centers of Roma) will work with new method, but without being eliminated the good practices of the past and the special feature for the needs of each region.

Finally, it is most proposed the joint operation, networking and coordination of Thessaly Centers M.S.C. that will make easier the monitoring of results and indicators of their action at local regional and national level, so that their continuous self-assessment can help to their more effective work. Generally, in our work the administrative organizational and operational needs of Structures - services (M.S.C.) of organizations of effectively combating social exclusion of Greek Roma are approached critically, while in the same time new theoretical considerations and good practices to deal with it are proposed. In particular, our work focuses on the case of the inefficient operation of M.S.C. in Thessaly and on the need of a new local - national model of integrated intervention for the social inclusion of Roma.

In conclusion, we can claim that our work **is not a classical evaluation** of a project but an overall evaluation of strategies for social inclusion of the Roma from the side of competence -management-operating of Medical-Social Centers' structures. That our work may be defined briefly as an evaluation both of a strategy-policy route for the social integration of Greek Roma and evaluation of an organizational structure of

a project – program’s fulfillment, as the M.S.C. undertook to carry it out. (M.S.C. 2007-2013)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.11
2. Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΜΙΑΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ	
2.1 ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	σελ.14
2.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ.....	σελ.17
3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
3.1 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	σελ.21
3.2 ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	σελ.23
3.3 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	σελ.25
4. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΟΡΙΣΜΟΙ , ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	
4.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	σελ.31
4.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ.....	σελ.33
4.3 ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	σελ.34
5. ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ	
5.1 ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ.....	σελ.37
5.2 ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ.....	σελ.41
5.3 ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ-ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ.....	σελ.43
5.4 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ - ΕΙΣΟΔΗΜΑ.....	σελ.45
5.5 ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ.....	σελ.47
5.6 ΠΡΟΝΟΙΑ-ΥΓΕΙΑ-ΑΣΦΑΛΙΣΗ	σελ.49
6. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ	
6.1 Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ.....	σελ.52
6.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ.....	σελ.53
6.3 ΧΩΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ.....	σελ.54
6.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ.....	σελ.56
7. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ- ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	

7.1 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ.....σελ.58	σελ.58
7.2 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ.....σελ.63	σελ.63
7.3 ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ.....σελ.67	σελ.67
7.3.1 Εισαγωγικά.....σελ.67	σελ.67
7.3.2 Το πλαίσιο της εθνικής πολιτικής υπέρ των ελλήνων ΡΟΜΑ....σελ.68	σελ.68
7.3.3 Το Ο.Π.Δ. για την κοινωνική ένταξη των ελλήνων ΡΟΜΑ.....σελ.69	σελ.69
8. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ - Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΙΑΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	σελ.72
9. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	
9.1 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....σελ.78	σελ.78
9.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.....σελ.81	σελ.81
10. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
10.1 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΥΛΙΚΟΥ.....σελ.87	σελ.87
10.2 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΙΑΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.....σελ.92	σελ.92
10.3 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΣΤΟΧΟΥ.....σελ.95	σελ.95
10.4 ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.99	σελ.99
11. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
11.1 ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.101	σελ.101
11.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....σελ.104	σελ.104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.111	σελ.111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....σελ.118	σελ.118

ΠΕΡΙΕΧΩΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 9.1 Τοποθεσίας οικισμών.....σελ.80
Πίνακας 9.2 Πληθυσμός οικισμών που ερευνήθηκαν.....σελ.81
Πίνακας 9.3 Ειδικότητες προσωπικού στα Ιατροκοινωνικά Κέντρα.....σελ.83
Πίνακας 10.10 Δυνατά και Αδύνατα σημεία.....σελ.99
Πίνακας 11.1 Καθήκοντα στελεχών μελλοντικού ΙΑΚ.....σελ.109

ΠΕΡΙΕΧΩΜΕΝΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 10.1 Στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις των ΙΑΚ Θεσσαλίας για την περίοδο 2007-2013.....σελ.87
Γράφημα 10.2 Απολογισμός ΙΑΚ Φαρσάλων.....σελ.88
Γράφημα 10.3 Απολογισμός ΙΑΚ Τρικάλων.....σελ.89
Γράφημα 10.4 Απολογισμός ΙΑΚ Σοφάδων.....σελ.90
Γράφημα 10.5 Απολογισμός ΙΑΚ Ν.Ιωνίας.....σελ.91
Γράφημα 10.6 Ερώτηση 1 ερωτηματολογίου ΙΑΚ.....σελ.92
Γράφημα 10.7 Ερώτηση 2 ερωτηματολογίου ΙΑΚ.....σελ.93
Γράφημα 10.8 Ερώτηση 3 ερωτηματολογίου ΙΑΚ.....σελ.94
Γράφημα 10.9 Ερώτηση 4 ερωτηματολογίου ΙΑΚ.....σελ.95
Γράφημα 10.10 Δυνατά και Αδύνατα σημεία.....σελ.96
Γράφημα 10.11 Ερώτηση 1 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων.....σελ.97
Γράφημα 10.12 Ερώτηση 2 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων.....σελ.97
Γράφημα 10.13 Ερώτηση 3 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων.....σελ.95

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διοίκηση των υπηρεσιών και Δομών άσκησης κοινωνικής πολιτικής, ο συντονισμός και η οργάνωση τους, σε συνάρτηση με την προσαρμοσμένη δράση τους, αποτελούν την προϋπόθεση κάθε αποτελεσματικής παρέμβασης για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και ιδιαίτερα αυτή που αφορά την ομάδα των ελλήνων Ρομά.

Από την άλλη πλευρά τα ειδικά, χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού προσδιορίζουν καθοριστικά την **οργανωτική-διοικητική διάρθρωση** των υπηρεσιών και Δομών άσκησης κοινωνικής πολιτικής τόσο σε τοπικό όσο και στο εθνικό επίπεδο. Η καταγραφή και η αξιολόγηση των κοινωνικών αναγκών, ως προϋπόθεση σχεδιασμού των κοινωνικών πολιτικών αλλά ιδίως η οργάνωση και Διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών-Δομών αποτελούν τα πλέον κρίσιμα πεδία για την παρέμβαση των υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης. Τα ζητήματα αυτά είναι συνυφασμένα τόσο με τη διάρθρωση και την λειτουργία κάθε μεμονωμένης τοπικής υπηρεσίας όσο και με μια σειρά άλλων οικονομικών και νομικών θεμάτων γενικής εθνικής αρμοδιότητας.

Ως εκ τούτου σημαντικές προτεραιότητες αποτελούν τόσο η εσωτερική οργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής και των επιμέρους Δομών, όσο και η εισαγωγή **σύγχρονων μεθόδων διοίκησης** και η **στελέχωση τους** με εξειδικευμένο προσωπικό, καθώς και η **επεξεργασία στρατηγικής** όσο και η ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ τους, τοπικά και πανελλαδικά.

Η καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν και οι Ρομά της κάθε περιοχής σε συνδυασμό με την αξιολόγηση των μέτρων και των πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί, αποτελούν την αφετηρία για τη διατύπωση των αρχών και των στόχων της πολιτικής που θα υιοθετηθεί στο μέλλον από την πολιτεία. Ο σχεδιασμός της πολιτικής της οφείλει να είναι σαφής, ρεαλιστικός και συνεκτικός, ώστε να αποφεύγονται παρανοήσεις και αμφισημίες. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο πρέπει να διατυπωθούν οι προτάσεις για την στήριξη της παραπάνω ομάδας, οι οποίες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τόσο το πλαίσιο Εθνικών και Κοινοτικών Πολιτικών, όσο και τις δυνατότητες αξιοποίησης των διαθέσιμων οικονομικών πόρων. Οι προτάσεις ανάλογα με τους ειδικούς στόχους θα πρέπει να εξειδικεύονται ως προς το διαχειριστικό σκέλος (**στελέχωση, υποδομές, χρηματοδότηση, χρονοδιάγραμμα, μοντέλο λειτουργίας και δομής**), αλλά και ως προς το είδος των παρεχόμενων

υπηρεσιών (**εξυπηρετούμενη ομάδα στόχος, δράσεις** για την κάλυψη των αναγκών της ομάδας, μέσα για την επίτευξη των στόχων, υιοθέτηση καλών πρακτικών, αναμενόμενα αποτελέσματα, ποσοτικοποίηση στόχων, δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγηση).

Τα (Ι.Α.Κ.) ιατροκοινωνικά κέντρα αποτέλεσαν την τελευταία εξέλιξη- δομή της διαχρονικής **προσπάθειας να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων** με μια πιο αποτελεσματική μορφή. Οι προηγούμενες μορφές - κοινωνικές υπηρεσίες και τα κέντρα υποστήριξης των ελλήνων τσιγγάνων ανεξάρτητα ή ενταγμένα σε ευρωπαϊκά προγράμματα είχαν εδώ και μια εικοσαετία περίπου, πολύ μικρή επιτυχία στους στόχους τους. Η λειτουργία των (Ι.Α.Κ.) ιατροκοινωνικών κέντρων 2007-2013 κλείνει σήμερα ένα κύκλο παρέμβασης της πολιτείας για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων παρουσιάζοντας τη μορφή ενός ακόμα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενου αμφισβητούμενου εγχειρήματος - έργου.

Σε σχέση με τον παραπάνω προβληματισμό, θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως ενδεικτικά συνοψίζονται παρακάτω:

Πως διαγράφεται σήμερα η οργάνωση και λειτουργία και σε τι βαθμό έχει επηρεάσει η αποτελεσματική λειτουργία του management στις κοινωνικές υπηρεσίες γενικότερα; **Τι είναι** η Διαχείριση ανθρωπίνων πόρων και πως μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι η σωστή εφαρμογή της θα μας οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων μιας υπηρεσίας κοινωνικής πολιτικής. **Πόσο σημαντικό** είναι να υπάρχουν αποτελεσματικές Δομές και ορθολογικός συντονισμός των διαφόρων τομέων σχεδιασμού και παρέμβασης κατά του κοινωνικού αποκλεισμού; **Πως μπορούμε** να περιγράψουμε την ανάπτυξη συστημάτων αξιολόγησης ελέγχου και ποιότητας στις Κοινωνικές Υπηρεσίες και ιδιαίτερα στις Δομές κοινωνικής ένταξης των Τσιγγάνων;

Η διερεύνησή μας αυτή καλύπτει, γενικότερα, τέσσερις βασικές διαστάσεις που αναφέρονται σε όλες τις ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού αλλά ιδιαίτερα στην ομάδα κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων: **Πρώτον**, την Διοικητική οργανωτική Δομή των κοινωνικών υπηρεσιών και συγκεκριμένα τον τρόπο σχεδιασμού και την ποιότητα των διαδικασιών καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και των ειδικότερων ενεργειών που τις διεκπεραιώνουν. **Δεύτερο**, τις μεθόδους διαχείρισης του στελεχικού δυναμικού, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών αξιολόγησης και βελτίωσης του προσωπικού που χρησιμοποιείται. **Τρίτο**, τον ιστορικό-κοινωνικό προσδιορισμό του πεδίου ως προς τις διαδικασίες και τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η κοινωνική ένταξη. **Και τέλος**

τέταρτο, τις διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης των προγραμμάτων-έργων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού επί του πραγματικού πεδίου διαβίωσης της ομάδας – στόχου των Τσιγγάνων.

Ήταν δύσκολο να ληφθούν πλήρη στοιχεία σχετικά με την κατάσταση των Ρομά στα κράτη μέλη και να προσδιοριστούν συγκεκριμένα μέτρα που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση του αποκλεισμού των Ρομά. Δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί αν τα μέτρα αυτά έχουν αποφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Για αυτό, στάθηκε αναγκαίο να τεθεί σε εφαρμογή ένας ισχυρός μηχανισμός ελέγχου με σαφείς δείκτες αναφοράς που θα διασφαλίζει ότι τα αποτελέσματα μετρούνται, ότι οι δράσεις που κατευθύνονται προς την ένταξη των Ρομά έχουν βρει τους τελικούς δικαιούχους τους, ότι υπάρχει πρόοδος προς την επίτευξη των κοινοτικών στόχων ένταξης των Ρομά και ότι οι εθνικές στρατηγικές για την ένταξη των Ρομά έχουν εφαρμοστεί. Στα πλαίσια αυτά ιδρύθηκαν και λειτούργησαν οι Δομές των (ΙΑΚ) ιατροκοινωνικών κέντρων σ' όλη την χώρα.

Η εργασία μας εστιάζεται ιδιαίτερα στην κριτική έρευνας και αξιολόγησης της λειτουργίας των Ι.Α.Κ Θεσσαλίας που αποτελούν ένα τυπικό δείγμα των Ι.Α.Κ. όλης της Ελλάδος. Επιπλέον επιχειρείται η τεκμηρίωση ενός νέου μοντέλου ΙΑΚ ολοκληρωμένης παρέμβασης για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων στην Θεσσαλία και όλη την Ελλάδα.

Συμπερασματικά μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η εργασία μας **δεν αποτελεί μια κλασική αξιολόγηση ενός έργου αλλά μια αξιολόγηση συνολικά των στρατηγικών ένταξης των Τσιγγάνων** από την πλευρά της επάρκειας - διοίκησης διαχείρισης των δομών κοινωνικής ένταξης με κατάληξη τα ΙΑΚ. Δηλαδή η εργασία μας μπορεί να ορισθεί συνοπτικά ως αξιολόγηση τόσο μιας πορείας στρατηγικής πολιτικής όσο και οργάνωση μιας δομής και υλοποίησης ενός έργου. (ΙΑΚ 2007-2013)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΜΙΑΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

2.1 ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κοινωνική ένταξη αποτελεί μία διαδικασία σύμφωνα με την οποία αποκλεισμένα άτομα και ομάδες συνδέονται πάλι λειτουργικά με την κοινωνία από την οποία έχουν αποκοπεί. Τα ειδικά χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού κάθε ομάδας (στην περίπτωση μας των τσιγγάνων) προσδιορίζουν καθοριστικά την διοικητική μορφή των υπηρεσιών και των δομών όπως και των προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης τους τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Ο συνδυασμός των παραπάνω προϋποθέσεων απαιτεί την αποτελεσματική διοίκηση των δομών και των υπηρεσιών που ασκούν κοινωνική πολιτική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού όλων των μειωνεκτουςών ομάδων και ιδιαίτερα των Ελλήνων τσιγγάνων. Αν υποθέσουμε ότι η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού είναι το πιο σημαντικό τμήμα μιας κοινωνικής πολιτικής η κοινωνική ένταξη των αποκλεισμένων ομάδων αποτελεί πρόκληση για την υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων αυτής της πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό η **διοίκηση των δομών** της κοινωνικής πολιτικής όπως η διαχείριση των ανθρωπίνων πόρων στελεχών που έχει στη διάθεσή της αποτελούν αναγκαίους όρους για την αποτελεσματική καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Κατά συνέπεια αποτελούν σημαντικές προτεραιότητες για την υλοποίηση δράσεων και προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων **τόσο η αξιοποίηση σύγχρονων μεθόδων διοίκησης όσο και η στελέχωση** των υφιστάμενων οργανισμών, όπως και τα ΙΑΚ, με εξειδικευμένο και καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Προσθέτοντας βασικά ερωτήματα που επίσης ανήκουν στη θεματολογία μας όπως είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός, οι βασικές αρχές της διοίκησης και οι εφαρμογές τους στις κοινωνικές υπηρεσίες οφείλουμε να απαντήσουμε ώστε να μπορούμε να εξασφαλίσουμε τη σωστή λειτουργία των ΙΑΚ με σκοπό την κοινωνική ένταξη της τσιγγάνικης κοινότητας μια περιοχής.

Ειδικότερα εκτός από τις διοικητικές και οργανωτικές ανάγκες των κοινωνικών υπηρεσιών και δομών καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού οφείλουμε να μελετήσουμε τις μεθόδους διαχείρισης του στελεχικού δυναμικού συμπεριλαμβανομένης και της κατάρτισης του **επιστημονικού προσωπικού** που χρησιμοποιείται στην υλοποίηση προγραμμάτων έργων και δράσεων κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων.

Τα ειδικά, χαρακτηριστικά των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού (**Κασιμάτης,Κ,1998**) επιβάλλουν σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά την οργανωτική διάρθρωση των υπηρεσιών της κοινωνικής πολιτικής τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Τα ειδικότερα προβλήματα οργάνωσης και αποτελεσματικής λειτουργία των υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης και ειδικότερα της λειτουργίας των ΙΑΚ μπορούν να κωδικοποιηθούν συνοπτικά ως εξής τα γενικότερα προβλήματα:(**Τσομπάνογλου-Γιαννοπούλου,2005**)

- Απουσία στρατηγικής κοινωνικής πολιτικής για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων.
- Προβλήματα οργανωτικού σχεδιασμού υπηρεσιών, δομών και εφαρμογών δράσεων και προγραμμάτων
- Ανεπάρκεια προγραμματισμού και ελέγχου αξιολόγησης των προγραμμάτων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων
- Προβλήματα αξιοποίησης διοίκησης στελεχικού δυναμικού των ΙΑΚ

Συμπερασματικά είναι φανερό ότι η διοίκηση και η οργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής επανένταξης, όπως και ο συντονισμός τους για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί τον πυρήνα ενός διοικητικού – οργανωτικού μοντέλου για την άσκηση παρεμβάσεων καταπολέμησής του.

Η καταγραφή και η αξιολόγηση των διοικητικών αναγκών, ως προϋπόθεση σχεδιασμού κοινωνικών πολιτικών αλλά ιδίως η οργάνωση-Διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών και η προσαρμοσμένη προσέγγιση του πεδίου (ειδικών περιπτώσεων), αποτελούν τα πλέον προνομιακά πεδία για την ανάπτυξη του κοινωνικού ρόλου των υπηρεσιών ένταξης.

Σε ότι αφορά τη μέθοδο αξιολόγησης του έργου των ΙΑΚ (2007-2013) επιλέχθηκε η μέθοδος της ποιοτικής αξιολόγησης.

Σε αυτό συνετέλεσε το γεγονός ότι δεν έχουμε στην περίπτωση μας μία κλασική αξιολόγηση, τελική- εκ των υστέρων ενός τυπικού κλασικού έργου μετρίσιμων μεγεθών αλλά μια μελέτη περίπτωσης που προκύπτει από το στόχο των ΙΑΚ που είναι η κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων πράγμα που δεν μπορεί να αποτελεί σαφές αντικείμενο μιας κλασικής αξιολόγησης.

Από τον παραπάνω προβληματισμό αναδεικνύονται οι ακόλουθες οργανωτικές και λειτουργικές κατευθύνσεις – προτάσεις υπέρβασης των σημερινών προβλημάτων.

Ειδικότερα:

- Οι σημερινές αποσπασματικές και κατακερματισμένες πολιτικές θα πρέπει να αντικατασταθούν σταδιακά από ένα **ολοκληρωμένο σχεδιασμό** αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Οι ποικίλες θεματικές διαστάσεις (κοινωνικός αποκλεισμός, **τσιγγάνοι**, εξαρτημένοι ΑΜΕΑ, μετανάστες, νέα φτώχεια, παραβατικότητα) θα πρέπει να **τέμνονται με το προφίλ των ομάδων** – στόχων, κοινωνικού αποκλεισμού (ομόκεντροι κύκλοι).
- Ο προγραμματισμός δράσης θα οργανώνεται στη συνέχεια με βάση την κοινή στόχευση κοινωνικών ομάδων που εμφανίζουν ευπάθεια σε μια ή περισσότερες από τις κοινωνικές παθολογίες.
- Ο συντονισμός εφαρμογής των προγραμμάτων πρέπει να βασίζεται σε προσαρμοσμένο σχεδιασμό συγκεκριμένου πακέτου κοινωνικών υπηρεσιών που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες, της ομάδας κοινωνικού αποκλεισμού.
- Κάθε προσέγγιση απαιτεί και ένα διαφορετικό οργανωτικό- λειτουργικό χειρισμό, από τις υπηρεσίες, οργανώσεις και τις Δομές.
- Πολύ σημαντική επίσης είναι η δικτύωση των υπάρχουσών κοινωνικών δομών.
- Η ορθολογική κατανομή αρμοδιοτήτων, μέσα στο στελεχικό δυναμικό
- Η ανάπτυξη συμπληρωματικής δράσης μεταξύ ομόλογων και γειτονικών υπηρεσιών οργανισμών και φορέων, κοινωνικής πολιτικής.

Με την παραδοχή ότι μόνο οι **συντονισμένες και ολοκληρωμένες πολιτικές** είναι επιτυχημένες, η εργασία μας προσπαθεί να προσεγγίσει κριτικά και να αξιολογήσει τη λειτουργία των ΙΑΚ ώστε να ορίσει εύστοχα το πλαίσιο μέσα στο

οποίο θα λειτουργήσουν και μελλοντικά τα Κέντρα Στήριξης Ρομά, προσδιορίζοντας τις απαραίτητες προδιαγραφές, όπως **στελέχωση** των Κέντρων, **στέγαση**, **διοικητική λειτουργία των Κέντρων**, **κατάρτιση**, **εργονομική αποτελεσματικότητα** χαράζοντας τις πιο αποτελεσματικές κατευθύνσεις, σαν εργαλείο στα χέρια, όλων των εταίρων (φορέων) που εμπλέκονται στη λειτουργία τους.

Σκοπός της έρευνάς μας είναι να ορίσει ένα γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο τα νέα ΙΑΚ (μελλοντικά Κέντρα Στήριξης τσιγγάνων) θα λειτουργούν με νέες μεθόδους, χωρίς όμως να εξαλείφονται οι καλές πρακτικές και το ιδιαίτερο στοιχείο για τις ανάγκες της κάθε περιοχής.

Τέλος θα επιχειρηθεί όσο είναι δυνατόν η κοινή λειτουργία, η δικτύωση και ο συντονισμός των Θεσσαλικών Κέντρων ΙΑΚ που θα καταστήσει πιο εύκολη την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και των δεικτών της δράσης τους σε τοπικό περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Γενικά στην εργασία μας προσεγγίζονται κριτικά οι διοικητικές οργανωτικές και λειτουργικές ανάγκες των Δομών- υπηρεσιών (ΙΑΚ) οργανισμών αποτελεσματικής καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού των Ελλήνων Τσιγγάνων, ενώ ταυτόχρονα προτείνονται νέες θεωρητικές εκτιμήσεις και καλές πρακτικές αντιμετώπισής του.

Ιδιαίτερα η εργασία μας εστιάζεται στην περίπτωση της αναποτελεσματικής λειτουργίας των Ι.Α.Κ Θεσσαλίας και στην ανάγκη ενός νέου τοπικού μοντέλου ολοκληρωμένης παρέμβασης για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων.

2.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Είναι αναγκαία η επισήμανση των πιο σημαντικών τάσεων και ερωτημάτων τα οποία τίθενται σήμερα για την πορεία της κοινωνικής πολιτικής, τις μεθόδους και πρακτικές της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και ιδιαίτερα αναφορικά με την αποτελεσματική Διοίκηση και οργάνωση των υπηρεσιών και Δομών κοινωνικής πολιτικής με εστίαση στην ομάδα κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων.

Ως εκ τούτου σημαντικές προτεραιότητες αποτελούν η εσωτερική οργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής και των επιμέρους Δομών, όπως επίσης η εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων διοίκησης και **η στελέχωση τους με εξειδικευμένο προσωπικό, καθώς και η επεξεργασία και η ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ τους, τόσο τοπικά όσο και πανελλαδικά.**

Σε σχέση με τον παραπάνω προβληματισμό, θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε **ερωτήματα** όπως ενδεικτικά συνοψίζονται παρακάτω:

Γιατί φάνηκαν ανεπαρκείς οι υφιστάμενες δομές των ιατροκοινωνικών κέντρων (I.A.K.) (2006-2013) κοινωνικής ένταξης τσιγγάνων;

Πως οι βασικές αρχές της Διοίκησης (Μάνατζμεντ) **εφαρμόζονται και ποιες είναι οι επιπτώσεις της εφαρμογής** τους για τις Κοινωνικές Δομές και Υπηρεσίες αλλά και τη κοινωνική πολιτική γενικότερα;

Τι είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός και με ποιους τρόπους βοηθάει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία μιας οργάνωσης;

Πως λαμβάνονται οι **ανάλογες αποφάσεις**;

Πως διαγράφεται η οργάνωση και λειτουργία γενικότερα και σε τι βαθμό έχει επηρεάσει η αποτελεσματική λειτουργία του management στις κοινωνικές υπηρεσίες;

Ειδικότερα:

Στην εργασία μας θα διερευνηθούν τόσο οι μορφές εσωτερικής οργάνωσης και λειτουργίας των ΙΑΚ όσο και ο τρόπος με τον οποίο συναλλάσσονται με το κοινωνικό περιβάλλον τους προκειμένου να εκπληρώσουν τους στόχους που έχουν θέσει. Πιο συγκεκριμένα, θα εξεταστούν οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στα ΙΑΚ και στις τοπικές κοινότητες όπου δραστηριοποιούνται.

Από τη μέχρι σήμερα λειτουργία των ΙΑΚ προέκυψαν αναγκαίες για ενιαίες οργανωτικές και λειτουργικές διευθετήσεις, οι οποίες αφορούν πρώτον, τις τεχνικές διασύνδεσής τους με τους ποικίλους φορείς κοινωνικής πολιτικής που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, δεύτερον, τις τεχνικές υλοποίησης των προγραμμάτων παρέμβασης στη τοπική κοινότητα και, τρίτον, τις μεθόδους εξατομικευμένης προσέγγισης που βασίζονται στη διαφορετική φυσιognωμία της ομάδας τσιγγάνων επωφελούμενων και αποσκοπούν κατ' αρχάς στην ανίχνευση των κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων τους και, εν συνεχεία, στην παραπομπή τους σε φορείς προώθησης στην απασχόληση, εκπαίδευσης, κατάρτισης και κοινωνικής φροντίδας που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο.

Για την διαπραγμάτευση του θέματος απαιτείται εκτός από την εστιασμένη έρευνά μας στα ΙΑΚ Θεσσαλίας να μελετηθεί και να αξιοποιηθεί η υπάρχουσα βιβλιογραφία και οι μέχρι σήμερα διεξαχθείσες έρευνες μελέτες, προκειμένου η παρούσα εργασία να επαληθεύσει υπάρχουσες υποθέσεις, να αναδείξει την ιστορική διαφοροποίηση στους διάφορους τομείς και να συμπληρώσει αθροιστικά ποσοτικά τα

υπάρχοντα στοιχεία, ώστε να προσχωρήσει σε μια εις βάθος ποιοτική διερεύνηση και γνώση των προβλημάτων για να αποκτηθεί σφαιρική και πολυδιάστατη θεώρηση του τσιγγάνικου ζητήματος, τόσο ως πεδίο όσο και ως στρατηγική παρέμβασης από τα ΙΑΚ.

Τα (Ι.ΑΚ.) ιατροκοινωνικά κέντρα αποτέλεσαν την τελευταία εξέλιξη- δομή της διαχρονικής προσπάθειας να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων με μια πιο αποτελεσματική μορφή. Η λειτουργία των (Ι.Α.Κ.) ιατροκοινωνικών κέντρων 2007-2013 κλείνει ακόμα ένα κύκλο παρέμβασης της πολιτείας για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων παρουσιάζοντας τη μορφή ενός ακόμα αμφισβητούμενου και αμφιλεγόμενου εγχειρήματος - έργου.

Η εργασία μας επιχειρήθηκε να αποτελεί συνδυασμό ποιοτικής και εμπειρικής έρευνας και πραγματοποιήθηκε με τη μεθοδολογία συνδυασμού του ερωτηματολογίου - συνέντευξης- συμμετοχικής παρατήρησης επιλεκτικά τόσο με τις τσιγγάνικες κοινότητες τις Θεσσαλίας όσο και με τα στελέχη των Ι.ΑΚ. Θεσσαλίας. Επίσης θα αξιοποιηθούν όλες οι πρωτογενείς πηγές που αναφέρονται στην δραστηριότητα του Ι.ΑΚ. Θεσσαλίας κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους. Σε τελευταία ανάλυση με την εργασία μας θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε στο βασικό ερώτημα, **γιατί δεν ανταποκρίθηκαν πλήρως στους σκοπούς τους οι υφιστάμενες δομές των ιατροκοινωνικών κέντρων (Ι.Α.Κ.) (2006-2013)** κοινωνικής ένταξης τσιγγάνων. Ειδικότερα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως ενδεικτικά κωδικοποιούνται κατωτέρω:

- Πως οι βασικές αρχές της Διοίκησης (Μάνατζμεντ) εφαρμόζονται και ποιες είναι οι επιπτώσεις της εφαρμογής τους για τις Κοινωνικές Δομές και Υπηρεσίες στην κοινωνική πολιτική γενικότερα και στα ΙΑΚ ειδικότερα.
- Τι είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός και με ποιους τρόπους βοηθάει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία μιας οργάνωσης και ιδιαίτερα των ΙΑΚ;
- Πως διαγράφεται η οργάνωση και λειτουργία γενικότερα και σε τι βαθμό έχει επηρεάσει η αποτελεσματική λειτουργία του management στις κοινωνικές υπηρεσίες όπως οι δομές των ΙΑΚ;
- Ποια πρέπει να είναι η Διαχείριση ανθρωπίνων πόρων και η αξιοποίηση στελεχικού δυναμικού για να εξασφαλίσουμε ότι η σωστή εφαρμογή της θα μας οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων μιας κοινωνικής οργάνωσης,

υπηρεσίας ή Δομής κοινωνικής ένταξης ομάδας κοινωνικού αποκλεισμού όπως οι τσιγγάνοι;

- Πως μπορούμε να αξιοποιήσουμε τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της εργασίας μας για τη συγκρότηση μιας πρότασης ενός νέου μοντέλου ολοκληρωμένης διαχείρισης έργου κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων, στη θέση των σημερινών ΙΑΚ;

Συμπερασματικά στην εργασία μας **προσεγγίζονται οι διοικητικές οργανωτικές και λειτουργικές ανάγκες και παραλείψεις των υφιστάμενων δομών (ΙΑΚ) και οργανισμών αποτελεσματικής καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και ιδιαίτερα του κοινωνικού αποκλεισμού των Ελλήνων Τσιγγάνων.** Τελικός σκοπός είναι η κατανόηση των δυναμικών αλλά και των ελλείψεων που παρουσιάζονται στην οργάνωση - διοίκηση της λειτουργίας τους. Έμφαση δίνεται τόσο στα παραπάνω προβλήματα και ιδιαίτερα στη σχέση της οργάνωσης διοίκησης των δομών με τους εξυπηρετούμενους τσιγγάνους όσο και στην αναφορά στα διάφορα υφιστάμενα σήμερα μοντέλα κοινωνικής ένταξης. Η διερεύνησή μας αυτή καλύπτει, γενικότερα, τις βασικές διαστάσεις που αναφέρονται στην **αμφισβήτηση των υφιστάμενων δομών της υλοποίησης του έργου κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων (Ι.Α.Κ 2006-2013)** και κριτικά συνοπτικά τους άξονες ενός μοντέλου ολοκληρωμένης διαχείρισης έργου της κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων :

- **την Διοικητική οργανωτική Δομή** των κοινωνικών υπηρεσιών (ΙΑΚ) και συγκεκριμένα τον τρόπο σχεδιασμού και την ποιότητα των διαδικασιών καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και των ειδικότερων υπηρεσιών που τις διεκπεραιώνουν.
- τις μεθόδους **αξιοποίησης του υπάρχοντος στελεχικού** δυναμικού, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών αξιολόγησης κατάρτισης και βελτίωσης του προσωπικού που χρησιμοποιείται.
- **τον προσδιορισμό του πεδίου** ως προς τις διαδικασίες τις παρεμβάσεις και τα προγράμματα με τις οποίους επιτυγχάνεται η κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων.
- **τις διαδικασίες ελέγχου και αξιολόγησης** των προγραμμάτων-έργων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού επί του πραγματικού πεδίου όπως το έργο κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων ΙΑΚ (2006-2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

3.1 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Επικρατεί η εσφαλμένη εντύπωση, ότι η χάραξη και η εφαρμογή μιας κοινωνικής πολιτικής αποτελεί μια πολύ στενή εμπειρία, που αφορά αποκλειστικά, αυτούς που ασχολούνται με τα νομοθετήματα, την διοίκηση, την επιστημονική ανάλυση, τους χρήστες κοινωνικών υπηρεσιών και τα σχετικά Υπουργεία. Αντίθετα όμως η εθνική κοινωνική πολιτική μας αφορά όλους, γιατί ο τρόπος με τον οποίο η κοινωνία λύνει τα προβλήματα της είναι θέμα που αφορά όλους μας.

Ο όρος «Σχεδιασμός» είναι εξίσου διαφορούμενος και δύσκολος. Στην γενική του μορφή ο σχεδιασμός αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της καθημερινής ζωής. Όλοι μας αποφασίζουμε συστηματικά για το μέλλον, αφού λάβουμε υπόψη με κάποιο τρόπο, ορθολογικό, διάφορα δεδομένα και υπολογίσουμε τις επιπτώσεις διαφόρων εναλλακτικών ενεργειών, ώστε να επιτευχθούν τα πιο ευνοϊκά αποτελέσματα .

Τα στελέχη του Σχεδιασμού Κοινωνικής πολιτικής ασχολούνται όχι μόνο με γενικά θέματα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, αλλά και με συγκεκριμένα επιμέρους προβλήματα δημόσιας πολιτικής κοινωνικής διαχείρισης όπως για παράδειγμα, την οργάνωση κοινωνικών παροχών και υπηρεσιών (παιδεία, υγεία, κατοικία, πρόνοια, περιβάλλον κοινωνικές ασφάλισεις).

Ωστόσο, από τον ορθολογικό σχεδιασμό σε επίπεδο μεγάλων κοινωνικών ομάδων, μέχρι την οργάνωση των μικρών κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης στο επίπεδο του ατόμου, υπάρχει μεγάλη απόσταση. Τα μεγάλα μεγέθη είναι από τη φύση τους πολυεπίπεδα και τομεακά. **Παραδείγματος χάρι ο αναλφαβητισμός, η φτώχεια, το χάσμα γενεών η εξάρτηση, η εγκληματικότητα, η ανεργία, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η ρατσιστικές τάσεις, και το στεγαστικό πρόβλημα αποτελούν μεγάλες κατηγορίες για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής.**

Από την άλλη πλευρά στο επίπεδο της τρέχουσας κοινωνικής πραγματικότητας τα μεγέθη αυτά εξειδικεύονται, σε ξεχωριστά περιστατικά που αφορούν μικρότερες ομάδες και τέλος σε μεμονωμένα άτομα. Και στο επίπεδο αυτό

όμως οι διαφορετικές προσεγγίσεις, τα χαρακτηριστικά και οι μεταβλητές των κοινωνικών φαινομένων συμπλέκονται μεταξύ τους. **(Φερόνας,2001)**

Τα αρνητικά αυτά χαρακτηριστικά δεν συνυπάρχουν απλώς σαν ένα σύνολο από μεμονωμένα στοιχεία αλλά στο πλαίσιο του κοινωνικού αποκλεισμού αλληλοκαθορίζονται. Έτσι μια μεμονωμένη παρέμβαση κοινωνικής πολιτικής θα επιφέρει ανεπαρκή αποτελέσματα αφού οι θετικές επιπτώσεις πιθανόν να εξουδετερώνονται από την αρνητική επίδραση των υπόλοιπων παραγόντων όπως είναι η ανεργία, εγκληματικότητα, η έλλειψη παιδείας και στέγης.

Τέλος η αποκεντρωμένη τοπική κοινωνική πολιτική μετά τον ουσιαστικό σχεδιασμό σε κεντρικό επίπεδο προϋποθέτει και την ευέλικτη προσαρμογή του στις τοπικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες. Ο συνδυασμός αυτών των προϋποθέσεων συνεπάγεται με τη σειρά του αποτελεσματικό **συντονισμό οργάνωσης και διοίκησης δομών και υπηρεσιών άσκησης κοινωνικής πολιτικής και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού όλων των μειονεκτουσών ομάδων και ιδιαίτερα των τσιγγάνων (POM).**

Η δυνατότητα των ΟΤΑ να ασκούν κοινωνική πολιτική είναι πλέον θεσμοθετημένη. Ειδικότερα, οι ρυθμίσεις του παλιού Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής προβλέπουν ότι:

«Οι δημοτικές αρχές διευθύνουν και ρυθμίζουν όλες τις τοπικές υποθέσεις, σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της εγγύτητας, με στόχο την προστασία, την ανάπτυξη και τη συνεχή βελτίωση των συμφερόντων και της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας», με την οργάνωση υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής.

Στη συνέχεια με την ίδια Νομοθετική ρύθμιση πραγματοποιείται μια θεματική συστηματοποίηση των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ για τοπικές υποθέσεις που αναφέρονται ενδεικτικά στους εξής επτά τομείς:

- Ανάπτυξη
- Περιβάλλον
- Ποιότητα Ζωής και Εύρυθμη Λειτουργία των Πόλεων και των Οικισμών
- Απασχόληση
- Κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη
- Παιδεία, πολιτισμός και αθλητισμός
- Πολιτική Προστασία.

Επίσης, οι αρμοδιότητες αυτές αναφέρονται σε ειδική κατηγορία που αφορούν τη διοίκηση υπηρεσιών - Δομών σε τοπικό επίπεδο, έτσι ώστε να πραγματοποιείται, θεσμικά μια νομικά και διοικητικά σημαντική διασαφήνιση των αρμοδιοτήτων.

Η σύγχρονη αυτή προσέγγιση στην κοινωνική πολιτική υιοθετεί μία διευρυμένη οπτική, η οποία κατ' αρχήν αντιλαμβάνεται την ολοκληρωμένη αναπτυξιακή δυναμική της τοπικής κοινωνίας. Αυτό μεταφράζεται σε ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και επομένως της κοινωνικής συνοχής, αλλά και στη δημιουργία νέων στόχων, νέων ειδικοτήτων και θέσεων εργασίας, στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Όσο όμως η εκχώρηση των αρμοδιοτήτων δεν **συνοδεύεται** από την παραχώρηση οικονομικών πόρων και τη δυνατότητα συγκρότησης υπηρεσιών, οι αρμοδιότητες αυτές δεν είναι δυνατόν να ανταποκριθούν στη σκοπιμότητα της θεσμοθέτησής τους. (**Ε.Ε.Τ.Α.Α,1995**)

3.2 ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Έχοντας υπ' όψιν μας τις παραπάνω διαπιστώσεις πιο εύκολα μπορούμε να κατανοήσουμε ότι **η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών θα πρέπει, κατ'αρχήν, να ξεχωριστεί στις εξής δύο βασικές παραμέτρους:**

- Της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών ως μιας διοικητικής οργανωτικής διαδικασίας και Δομής.
- Της διασφάλισης των πόρων για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε ομάδες και άτομα που συγκροτούν το πιο ευάλωτο κοινωνικά και οικονομικά, τμήμα της κοινωνίας. (**Σπανός,2000**)

Από τον παραπάνω προβληματισμό αναδεικνύονται οι ακόλουθες οργανωτικές και λειτουργικές κατευθύνσεις:

- Οι σημερινές αποσπασματικές και κατακερματισμένες πολιτικές θα πρέπει να αντικατασταθούν σταδιακά από ολοκληρωμένο κοινωνικό σχεδιασμό. Ένας τέτοιος σχεδιασμός χρειάζεται να υιοθετήσει μια φιλοσοφία σύμφωνα με την οποία:

- Οι ποικίλες θεματικές διαστάσεις (κοινωνικός αποκλεισμός, ΑΜΕΑ, Τσιγγάνοι, εξαρτημένοι μετανάστες, νέα φτώχεια και παραβατικότητα) θα τέμνονται με το προφίλ ομάδων-στόχων σε συγκεκριμένα τοπικά κοινωνικά πλαίσια.
 - Ο προγραμματισμός δράσης θα οργανώνεται στη συνέχεια με βάση τη κοινή στόχευση κοινωνικών ομάδων που εμφανίζουν ευπάθεια σε μια ή περισσότερες και θεματικές προβλημάτων.
 - Ο προγραμματισμός εφαρμογής τέλος θα βασίζεται σε προσαρμοσμένο σχεδιασμό συγκεκριμένου πακέτου κοινωνικών υπηρεσιών που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες κάθε συγκεκριμένου τοπικού προβλήματος.
- **Μια παρόμοια προσέγγιση απαιτεί και ένα διαφορετικό οργανωτικό-Διοικητικό λειτουργικό χειρισμό:**
- Η σημερινή γνωστή δομή της κοινωνικής υπηρεσίας και της υλοποίησης δράσεων μέσα από αυτοτελή σχήματα στο επίπεδο μια δημοτικής αρχής είναι για την άσκηση ολοκληρωμένης πολιτικής.
 - **Κατάλληλη οργανωτική μορφή είναι εκείνη ενός μικρού υπηρεσιακά Διοικητικού οργάνου με ρόλο σχεδιαστικό και συντονιστικό Διοίκησης στελεχών και επιστημόνων υψηλής εξειδίκευσης που θα συγκροτούν μικτές ομάδες. Ο ρόλος τους θα είναι ρόλος σύνθετης επιστημονικής διάγνωσης σχεδιασμού και πρωτοβάθμιας παρέμβασης.**
 - **Οι τυχόν αναγκαίες προχωρημένες παρεμβάσεις** θα μπορούν να παραπέμπονται σε περισσότερο εξειδικευμένες δευτεροβάθμιες δομές που θα λειτουργούν σε ανώτερο επίπεδο.
- **Πολύ σημαντική επίσης είναι η δικτύωση των υπάρχουσών κοινωνικών δομών και υπηρεσιών. (Σπανός, Κ, 2000)**
- Η δικτύωση αυτή θα επιτρέψει συνεργασίες που όχι μόνον θα περιορίσουν την επικάλυψη ενεργειών, αλλά θα επιτρέψει οικονομίες κλίμακας και κυρίως θα **προετοιμάσει την ανάπτυξη συμπληρωματικότητας μεταξύ ομόλογων και γειτονικών κοινωνικών φορέων.**

Οι συμπληρωματικότητες αυτές δεν πρέπει να σχεδιαστούν μόνο σε λογική βάση οικονομίας αλλά να προκύψουν από συνδυασμένες μελέτες εφαρμογής, βασισμένες σε ερευνητικά στοιχεία από την τρέχουσα λειτουργία τους. **Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας θα πρέπει να έχει ως αφετηρία την αξιολόγηση του υπάρχοντος δικτύου κοινωνικής πολιτικής.**

➤ **Η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων κοινωνικού προγραμματισμού-σχεδιασμού.**

- **Ο κοινωνικός προγραμματισμός, συνδεδεμένος με τον κοινωνικό προϋπολογισμό κάθε Δήμου, θα πρέπει να αποτελέσει το βασικό εργαλείο άσκησης τοπικής κοινωνικής πολιτικής.**

- **Ο κοινωνικός προγραμματισμός θα πρέπει να βασίζεται σε συστηματικές μελέτες των τοπικών αναγκών.** Οι συνδυασμένες έρευνες και η αξιολόγηση σε τοπικό και εθνικό επίπεδο θα επιτρέψουν τη διάχυση των εμπειριών, τον παραδειγματισμό από τις καλές πρακτικές και την αμοιβαία γνώση.

➤ Σταδιακά επίσης η προοπτική της άσκησης κοινωνικής πολιτικής θα πρέπει να **εστιασθεί από τις κατασταλτικές και διορθωτικές δράσεις στην πρόληψη.** Οι δράσεις κοινωνικής ένταξης θα είναι περιττές στο βαθμό που **θα ασκούνται αποτελεσματικές πολιτικές πρόληψης του κοινωνικού αποκλεισμού.** Ο προληπτικός σχεδιασμός απαιτεί υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας τοπικών δράσεων και μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα και υψηλότερο επίπεδο σχεδιασμού. **(Κασιμάτης, Κ, 1998)**

➤ Ο κοινωνικός σχεδιασμός κυρίως ως **προληπτικός σχεδιασμός, θα πρέπει, τέλος, να καταστεί αυτοτελής.**

Το ζητούμενο, είναι ο σχεδιασμός διαδικασιών οι οποίες θα διασφαλίζουν παροχή ποιοτικών κοινωνικών υπηρεσιών. **Ως «ποιοτική υπηρεσία» ορίζεται η κάλυψη των ελάχιστων πραγματικών αναγκών των χρηστών.**

Θα χρειαστεί όμως κατ' αρχήν η ανάπτυξη ενός Κεντρικού Οργάνου Κοινωνικού σχεδιασμού σε τοπικό αυτοδιοικητικό επίπεδο, ο οποίος θα εισηγείται προτάσεις προς τα αιρετά όργανα και θα να περιλαμβάνει:

- **Την εκπόνηση, ενός Γενικού Σχεδίου Κοινωνικής Πολιτικής.** Το Σχέδιο αυτό θα εμπεριέχει:
 - **Εναλλακτικές προτάσεις** για τον σκοπό και το όραμα των υπηρεσιών δομών και δράσεων Κοινωνικής Πολιτικής
 - **Τα τοπικά πεδία παρέμβασης**
 - **Εναλλακτικά σχέδια χρηματοδότησης** αναλογίας αναδιανομής ανταποδοτικότητας, πηγές για κάθε μορφή παρέμβασης
 - **Ελάχιστες κοινές προδιαγραφές αποτελεσμάτων** για κάθε κοινωνικό πεδίο και κάθε εναλλακτικό πεδίο κοινωνικής πολιτικής.

3.3 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι θεωρητικές βάσεις των μοντέλων **Κοινωνικής Πολιτικής** απορρέουν κυρίως από τρία θεωρητικά πλαίσια :

- Θεωρίες ορθολογικού σχεδιασμού κοινωνικής πολιτικής
- Θεωρίες κοινοτήτων και τοπικής κοινωνίας
- Θεωρίες διοίκησης οργανώσεων, υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής

➤ **Θεωρίες σχεδιασμού**

Ο ορθολογικός σχεδιασμός αποτελεί κύρια θεωρητική βάση του Σχεδιασμού Κοινωνικής Πολιτικής των εφαρμοσμένων κοινωνικών επιστημών. Σύμφωνα με αυτή ο Σχεδιασμός Κοινωνικής Πολιτικής αποτελεί μια θεσμοθετημένη εφαρμογή των μεθόδων της επιστήμης για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων. Η παράδοση αυτή βασίζεται στον ορθολογισμό, στον εμπειρισμό και στο θετικισμό. Θεωρεί ότι τα στελέχη Σχεδιασμού Κοινωνικής Πολιτικής πρέπει να ακολουθούν:

- ένα μοντέλο εφαρμογής βασισμένο στον ορθολογισμό, το οποίο χρησιμοποιεί μια εμπειρική, αντικειμενική, συλλογή και ανάλυση κοινωνικών δεδομένων.

- αυστηρούς κανόνες της επιστημονικής μεθόδου.
- **Θεωρίες κοινοτήτων – τοπικής κοινωνίας.**
- Αποτελούν ένα μίγμα από την εξέλιξη και τις εμπειρίες της πρακτικής εφαρμογής της Κοινοτικής Οργάνωσης και από τη θεωρητική κατανόηση της τοπικής κοινωνίας και έννοιας «κοινότητα». Η θεωρία αυτή καθόρισε κατά καιρούς ένα σύνολο τεσσάρων αναπτυξιακών μοντέλων κοινοτικής οργάνωσης:
- Τοπική ανάπτυξη
 - Κοινωνικό σχεδιασμό
 - Κοινωνική δράση και
 - Κοινωνική μεταρρύθμιση

Το μοντέλο Τοπικής (ή Κοινοτικής) Ανάπτυξης τονίζει την αυτοβοήθεια και την ενίσχυση της εγγενούς ικανότητας της κοινότητας να αντιμετωπίζει κοινοτικά προβλήματα και ανάγκες. (**Αμίτσης, 2002**)

➤ **Οι Θεωρίες Διοίκησης Οργανώσεων**

Οι θεωρίες αυτές, ιδιαίτερα σημαντικές αποτελούν ένα ευρύ φάσμα θεωρητικών πλαισίων που ταξινομούνται σε δυο κατηγορίες: **«Παραδοσιακή» Θεωρία και «Εξελισσόμενη».** Οι παραδοσιακές θεωρίες περιλαμβάνουν τη γραφειοκρατία, την επιστημονική διαχείριση, τη διοίκηση, τις ανθρώπινες σχέσεις, τα συστήματα, τη δομική λειτουργία, την οργανωτική ψυχολογία και τα κοινωνιοτεχνικά συστήματα. Η κατηγορία αυτή των θεωριών αντιπροσωπεύει ιστορικά και εξελικτικά τους **διάφορους τρόπους με τους οποίους** οι οργανώσεις επιτυγχάνουν την τάξη, την πρωτοβουλία τη δημιουργικότητα, πράγμα που βοηθά τα στελέχη Σχεδιασμού Κοινωνικής Πολιτικής των οργανώσεων να ερμηνεύουν τις βασικές αρχές της οργανωτικής δομής και λειτουργίας, το σκεπτικό ιεράρχησης, εξουσίας, τρόπων επικοινωνίας, την περιγραφή καθηκόντων, την πολιτική και τις διαδικασίες επιλογής και εκπαίδευσης του προσωπικού και την κατανομή της διοικητικής ευθύνης. **Οι θεωρίες ανθρώπινων σχέσεων βοηθούν το στέλεχος Σχεδιασμού Κοινωνικής Πολιτικής να καταλάβει τη σημασία του τρόπου διοίκησης** που ευνοεί το προσωπικό, τις θεωρίες συστημάτων που του επιτρέπουν να εκτιμήσει τη σχέση των οργανώσεων με το περιβάλλον.

Οι «θεωρίες διοίκησης οργανώσεων – υπηρεσιών» αν και έχουν τις ρίζες τους στις παραδοσιακές θεωρίες περιλαμβάνουν: **θεωρίες της συγκυρίας, της λήψης αποφάσεων, της κυβερνητικής, της επικοινωνίας, των παιγνίων, τις θεωρίες ποσοτικών αναλύσεων και αγοράς.**

Οι θεωρίες των επιστημών συμπεριφοράς περιλαμβάνουν: το ρόλο, τη δυναμική των ομάδων, τις ενδοοργανωτικές σχέσεις και την επιδιωκόμενη αλλαγή. Βοηθούν το στέλεχος Σχεδιασμού, Κοινωνικής Πολιτικής να εκτιμήσει τη δομή και τις διαδικασίες μιας οργάνωσης.

Δεν υπάρχει δηλαδή ένας άριστος τρόπος να οργανωθεί μια οργάνωση. Διάφοροι μελετητές προτείνουν επίσης διάφορα μοντέλα διοίκησης για διάφορες περιπτώσεις και καταστάσεις.

Ο στρατηγικός κοινωνικός σχεδιασμός πρέπει να έχει προτεραιότητες. Αυτό δεν σημαίνει ότι αγνοείται ο τοπικός σχεδιασμός. Ο χαρακτήρας αυτός διασφαλίζει ένα ελάχιστο μέσο όρο κοινών κατευθύνσεων και προδιαγραφών. Αυτό πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι αποδεκτό από τους φορείς και υπηρεσίες που θα εμπλακούν στην υλοποίησή του σχεδιασμού.

Αυτό που πρέπει να θεωρηθεί δεδομένο είναι το ότι οι προτεινόμενες προδιαγραφές μπορεί να είναι γενικές για τη διασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου κοινωνικών υπηρεσιών.

Άρα θα υπάρχει πάντοτε ανάγκη εξειδίκευσης και προσαρμογής τους στις τοπικές συνθήκες. Η εξειδίκευση αυτή αποτελεί αντικείμενο του τοπικού σχεδιασμού, και καθήκον της τοπικής Δομής, υπηρεσίας και οργανισμού κοινωνικής πολιτικής στην εφαρμογή της.

Πρέπει να προστεθεί ότι ένα σημαντικό ζήτημα που μπορεί να επιλυθεί καλύτερα με τον τοπικό σχεδιασμό είναι η κατανόηση των αναγκών των πιθανών χρηστών κοινωνικής πολιτικής. Τα **πλεονεκτήματα** αυτού του τοπικού επιπέδου συνοψίζονται στο ότι:

- οι τοπικοί πληθυσμοί ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού είναι μικρότεροι και περισσότερο ομοιογενείς άρα οι απόψεις τους μπορούν να καταγραφούν καλύτερα

- οι τοπικές ιδιαιτερότητες της ομάδας κοινωνικού αποκλεισμού και τα τοπικά προβλήματα αναδεικνύονται αμεσότερα και καθαρά
- η αντιπροσωπευτικότητα της ομάδας διασφαλίζεται ευκολότερα αφού η ανάγκη διαμεσολάβησης είναι μικρότερη και οι απόψεις μπορούν να καταγράφονται καθαρά:

Τέλος τα θέματα του προσωπικού έχουν ήδη αναδειχθεί ως βασικές διαστάσεις των ζητημάτων οργάνωσης προγραμματισμού εφαρμογής. Θα συνοψίσουμε εδώ τα σημαντικά κατά την άποψή μας σημεία. Απαιτείται κατ' αρχήν εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού που εμπλέκεται στην άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής. Η εξειδίκευση του προσωπικού θα πρέπει να καλύπτει:

- την κοινωνική διοίκηση
- την τεχνογνωσία εφαρμογής κοινωνικής επιστημονικής στήριξης
- **Στην πρώτη κατηγορία** εντάσσεται προσωπικό ειδικευμένο σε ζητήματα κοινωνικής πολιτικής τόσο από νομική όσο και από οικονομική προσέγγιση. Εντάσσεται επίσης κυρίως προσωπικό **ειδικευμένο στο μάνατζμεντ κοινωνικών υπηρεσιών.**
- **Στη δεύτερη κατηγορία** περιλαμβάνονται επιστημονικά στελέχη όπως ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και κοινωνιολόγοι εξειδικευμένοι σε θέματα απεξάρτησης, συμβουλευτικής, μαθησιακών προβλημάτων νοσηλευτές, βρεφονηπιοκόμοι και νηπιαγωγοί, ενδεχομένως γιατροί, κυρίως παθολόγοι και γενικής ιατρικής αλλά και ψυχίατροι, εργοθεραπευτές και λογοθεραπευτές.

Πρώτα ειδικότερα για Δομές και υπηρεσίες που εμπλέκονται στο σχεδιασμό το μεγαλύτερο τουλάχιστον μέρος του προσωπικού πρέπει να είναι αυξημένων προσόντων.

Κατά δεύτερο λόγο θα πρέπει να αντιμετωπισθεί το ζήτημα της σχέσης μεταξύ της συνέχειας στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής και την παροχή των υπηρεσιών και της ευελιξίας όταν η έκταση και ο όγκος των παρεχομένων υπηρεσιών

ποικίλουν χρονικά (πilotικά προγράμματα, προβλήματα με πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα όπως η ενσωμάτωση μεταναστών, η κοινωνική ένταξη τσιγγάνων)

Η δεύτερη αυτή λύση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με προσοχή και να επιλέγεται μόνο σε περιπτώσεις που πεπερασμένος χρονικός ορίζοντας των δραστηριοτήτων είναι αδιαμφισβήτητος. **Χρήσιμη θα μπορούσε να φανεί για το σκοπό αυτόν και η υιοθέτηση της ευέλικτης, οργανωτικής δομής μιας Διεύθυνσης που λειτουργεί με Ομάδες Διοίκησης Έργου που μπορούν να αναδιατάσσονται μετά την ολοκλήρωση κάθε προγράμματος δράσης. (Καυταντζόγλου,2006)**

Η οργανωτική αυτή δομή θα μπορούσε να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη στη λειτουργία και στην αποτελεσματικότητα των μελλοντικών ΙΑΚ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΟΡΙΣΜΟΙ , ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

4.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Οι όροι κοινωνική ένταξη και κοινωνικός αποκλεισμός, συζητούνται ευρύτατα τα τελευταία χρόνια σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και επιχειρούν να εντάξουν το διάλογο αυτό στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού συντάγματος. Παρ'όλα αυτά επικρατεί μια σχετική σύγχυση όταν προσεγγίζουμε το περιεχόμενο αυτών των όρων. **Τι είναι τελικά ο κοινωνικός αποκλεισμός, και πως μπορεί να αντιμετωπιστεί;**

Στο «Πράσινο Βιβλίο» της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ο «κοινωνικός αποκλεισμός» αναφέρεται ως η **διαρθρωτική διαδικασία που αποκλείει μέρος του πληθυσμού από οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες.**

Αλλά ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν σημαίνει μόνο ανεπαρκές εισόδημα. Υπερβαίνει ακόμη και τη συμμετοχή στην εργασιακή ζωή και εκδηλώνεται σε τομείς όπως η στέγαση, η εκπαίδευση, η υγεία και η πρόσβαση σε υπηρεσίες. Θίγει όχι μόνο άτομα αλλά και κοινωνικές ομάδες, ιδιαίτερα σε υποβαθμισμένες αστικές και αγροτικές περιοχές, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο διαχωρισμού.

Διακρίνουμε γενικότερα δύο τάσεις που χαρακτηρίζουν τις απαντήσεις για τις σχέσεις μεταξύ της πλειοψηφικής κοινωνίας και των «ευπαθών ομάδων». Σε ορισμένες χώρες έχει διαμορφωθεί μια πολιτική γύρω από **πρακτικές κοινωνικής ένταξης** των ομάδων αυτών. Άλλες χώρες πάλι έχουν επιλέξει **μοντέλα πολυπολυτισμικότητας**, όπως αποκαλούνται, για την κοινωνική ένταξη, των αποκλεισμένων ομάδων.

Τελικά Θα λέγαμε ότι με τον **όρο κοινωνική ένταξη** περιγράφουμε κατά κύριο λόγο ένα κοινωνικό σχέδιο που σχετίζεται με την ενθάρρυνση της συνύπαρξης και την δημιουργία σχέσεων ατόμων και ομάδων που χαρακτηρίζονται ευπαθείς με την κοινωνία γύρω τους. Άρα η **κοινωνική ένταξη** είναι μια διαδικασία με την οποία ομάδες, άτομα αποκλεισμένα γίνονται ένα λειτουργικό κομμάτι της κοινωνίας. Στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, **επιδιώκουμε τη σύνδεση αυτών των μειονεκτουσών ομάδων με την εργασία**, την αύξηση του εισοδήματός τους, την προσέγγιση των προσφερόμενων κοινωνικών αγαθών, των δικαιωμάτων και της

επαρκούς πληροφόρησης τους, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για Δημιουργική αρμονική συμβίωση διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, μέσα σε μια εθνική κοινωνία. (Φερόνας,2001)

Μια κωδικοποίηση των αιτιών που προκαλούν τον κοινωνικό αποκλεισμό μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως εξής:

- Πολιτικοί – νομικοί και θεσμικοί παράγοντες (όπως η πρόσβαση μόνο των ντόπιων κατοίκων σε κάποια αγαθά και όχι των μεταναστών επειδή δεν κατέχουν τα κατάλληλα δικαιολογητικά και η μη παροχή δανείων στους τσιγγάνους).
- Οικονομικοί παράγοντες (όπως ανεργία, βιομηχανική αναδιάρθρωση, ελαστικό ωράριο εργασίας, παγκοσμιοποίηση οικονομίας, τεχνολογία, φτώχεια, μετανάστευση και ανταγωνισμός).
- Πολιτισμική και ιδεολογικοί παράγοντες (όπως θρησκεία, φύλλο, μη διαπολιτισμική εκπαίδευση, δόγματα, αντιλήψεις, προκαταλήψεις, στερεότυπα ξενοφοβία , πολιτισμική ετερότητα) όπως οι τσιγγάνοι.
- Κοινωνικοί παράγοντες (όπως αλλοτρίωση ,αλλαγές στο αξιακό σύστημα, ταξική διαστρωμάτωση, κοινωνικό status, αλλαγή των κοινωνικών δομών και κρίση των άτυπων δικτύων στήριξης, πολιτικής πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας) όπως οι τσιγγάνοι.
- Χωρικοί και γραφικοί παράγοντες (όπως περιθωριοποιημένες ζώνες κατοικίας, κακής ποιότητας κατοικία, υποδομές, υποβαθμισμένο περιβάλλον και ελλείψεις κοινωνικού εξοπλισμού).

Σε σύγκριση με παλιότερες, απόψεις που υποστήριζαν ότι κάθε είδους μειονότητες υπάρχουν μόνο ως μακρόχρονες πολιτισμικές διαφορές, σήμερα γίνεται φανερό ότι τέτοιες ομάδες παράγονται κυρίως από φαινόμενα κοινωνικής περιθωριοποίησης. Με αυτή την οπτική η μελέτη μειονεκτούσων ομάδων σε οποιαδήποτε κοινωνία, είναι ουσιαστικά μελέτη των σχέσεων που δημιουργούνται σε συγκεκριμένες κοινωνικο-ιστορικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες. (Κασιμάτης,1998)

4.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Εκτός από τις αιτίες και τις διαστάσεις του φαινομένου για να είναι πετυχημένη μια πολιτική παρέμβαση πρέπει να γνωρίζουμε και τις επιπτώσεις που έχει κατά περίπτωση.

Το φαινόμενο δημιουργεί αυτομάτως νέες αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού. Η επιδείνωση της φτώχειας η διατήρηση της ανεργίας, η δημιουργία κακής οικογενειακής ζωής, η αδυναμία για εκπαίδευση, η μη απολαβή συνθηκών πρόνοιας και η κακής ποιότητας κατοικία είναι ορισμένες από τις επιπτώσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, οι οποίες μπορεί να είναι οι αιτίες νέων μορφών κοινωνικού αποκλεισμού.

Έτσι δημιουργούνται σημαντικές αντιδράσεις των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων απέναντι στο φαινόμενο. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτές προκαλούνται κάθε φορά από διαφορετικές αιτίες:

Η πρώτη από αυτές είναι η αδιαφορία. Η κατάσταση που βρίσκονται τους οδηγεί σε ένα μοιρολατρικό τρόπο ζωής. Δεν περιμένουν τίποτα πλέον και εξαρτώνται από αυτά που θα τους δώσει το κράτος πρόνοιας μη προσπαθώντας να συμμετάσχουν στην αλλαγή της κατάστασης. Αυτή τους η στάση όλο και περισσότερο τους οδηγεί στον αποκλεισμό (τέτοιες ομάδες είναι ηλικιωμένοι, ΑΜΕΑ, **τσιγγάνοι** και μονογονεϊκά νοικοκυριά).

Η δεύτερη είναι παραβατικότητα. Οι καταστάσεις που ζουν οι αποκλεισμένοι τους κάνουν να αλλοτριώνονται και να χάνουν την επαφή με την οικογένεια την παράδοση, και την νομιμότητα του δικαίου. Επίσης αρχίζουν νοιώθουν δυσαρέσκεια για το κοινωνικό σύνολο που τους στερεί τα δικαιώματά τους. **Δεν δέχονται την ευθύνη του αποκλεισμού τους και δρουν παραβατικά** τόσο για λόγους επιβίωσης όσο και για να εκφράσουν αυτό που νιώθουν λόγω της απόρριψης που βιώνουν.

Η τρίτη είναι η τάση αφομοίωσης. Δεχόμενοι τον αποκλεισμό μόνη τους διέξοδος είναι η ένταξη χωρίς όρους στο κοινωνικό σύνολο γιατί έτσι τουλάχιστον πιστεύουν ότι θα αποφύγουν το στιγματισμό. Ταυτόχρονα υπεισέρχονται όπως οι τσιγγάνοι σε ένα νέο τρόπο ζωής χωρίς να ξέρουν αν θα γίνουν αποδεκτοί και χωρίς να έχουν στήριξη από κανένα παρά μόνο από την ομάδα που ανήκουν.

Η τέταρτη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι η εσωστρέφεια και η δημιουργία αμυντικών μηχανισμών για τη διαφύλαξη των πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους.

Εκτός όμως από τους τρόπους που αντιδρούν οι ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού και τις επιπτώσεις που το φαινόμενο έχει σ'αυτες πρέπει εδώ να αναφερθούν οι συμπληρωματικοί μηχανισμοί που αν δεν υπάρχουν κάνουν πιο έντονες τις επιπτώσεις του φαινομένου. Αναφερόμαστε στα δίκτυα στήριξης που παίζουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση φαινομένων όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός:

Το πρώτο από αυτά είναι η οικογένεια , βασική προϋπόθεση για να ξεπεράσει σε πρώτο στάδιο τον αποκλεισμό του ένα άτομο είναι η στήριξη από την οικογένεια .

Ένας δεύτερος φορέας στήριξης είναι τα άτυπα δίκτυα στήριξης όπως φίλοι, συνάδελφοι και γείτονες

Ένας ακόμα τέτοιου είδους συμπληρωματικός μηχανισμός είναι το κράτος πρόνοιας (Αμίτσης, 2001) για την κατάσταση του οποίου έχει γίνει προηγουμένως αναφορά.

Τελευταίος τέτοιος μηχανισμός είναι οι εσωτερικοί δεσμοί που υπάρχουν σε συγκεκριμένες πολιτισμικές ομάδες. Μέσω αυτών των δεσμών διατηρείται η εσωστρέφεια αυτών των ομάδων και αποφεύγεται έτσι η απειλή της αφομοίωσης που τους επιβάλλει ο κοινωνικός περίγυρος μέσω της διαδικασίας του αποκλεισμού.

4.3 ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Ένα περίγραμμα πεδίου κοινωνικού αποκλεισμού μπορεί να προσδιοριστεί ως εξής:

➤ **Ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού:**

- Τα άτομα με ειδικές ανάγκες,
- Τα εξαρτημένα από διάφορες ουσίες άτομα,
- Τα άτομα που βρίσκονται σε διαδικασία απεξάρτησης ή έχουν ολοκληρώσει την διαδικασία απεξάρτησης,
- Αποφυλακισμένοι/ Ανήλικοι παραβάτες,
- Άτομα με γλωσσικές , πολιτισμικές ή άλλες ιδιαιτερότητες, όπως οι **ROM(τσιγγάνοι)**, Πομάκοι
- Παλιννοστούντες
- Πρόσφυγες

- Μετανάστες,
- Λοιπές ομάδες

- **Προβλήματα.** τα βασικά προβλήματα κωδικοποιημένα συνοψίζονται:
 - Έλλειψη βασικών επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων, εξαιτίας της ανεπαρκούς τους ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα,
 - Στέρηση ή μείωσης φυσικών προσόντων, λόγω σωματικής, ψυχικής ή νοητικής μειονεξίας,
 - Εγκλεισμός σε σωφρονιστικά ιδρύματα,
 - Εξάρτηση από ουσίες, κοινωνικού στιγματισμού και στερεότυπων προκαταλήψεων,
 - Έλλειψη απρόσκοπτης επικοινωνίας με το ευρύτερο περιβάλλον και άγνοιας των θεσμών και των μέτρων, που μπορούν να δώσουν λύσεις στους χρήστες.
- **Επίπεδα αντιμετώπισης** του κοινωνικού αποκλεισμού. Η κοινωνική ένταξη των μειονεκτούντων ομάδων ορίζεται συνοπτικά ως:
 - **Οικονομική επανένταξη** με προώθηση μέσα από την ένταξη στην αγορά εργασίας
 - **Κοινωνική επανένταξη** που σημαίνει πρόσβαση σε δίκτυα ή κοινωνικές ομάδες διαφορετικές από αυτές τις οποίες προέρχεται το αποκλεισμένο άτομο.
 - **Επανένταξη πολιτικού** χαρακτήρα όπως εννοούμε την πρόσβαση σε πολιτικά δικαιώματα και ανάληψη υποχρεώσεων δικαιωμάτων του πολίτη.
 - **Επικοινωνιακή επανένταξη** όπως εννοούμε την πρόσβαση στην πληροφορία και στην εξασφάλιση ικανοποιητικού χειρισμού της γλώσσας. (ιδίως μετανάστες παλιννοστούντες, **τσιγγάνοι**)
 - **Οικογενειακή επανένταξη** όπως εννοούμε την επανασύνδεση με κοινωνικά δίκτυα ως τυπικές ή άτυπες σχέσεις με άτομα συγγενικά με την ομάδα προέλευσης.

- **Εξασφάλιση ελάχιστων συνθηκών στέγασης** δεν υπονοείται μόνο την κάλυψη των ελάχιστα αποδεκτών συνθηκών κατοικίας, αλλά κυρίως το σπάσιμο καταστάσεων γκετοποίησης.
- **Τέλος προσωπική επανένταξη που** ορίζεται από το επίπεδο ικανοποίησης του κάθε πολίτη από την καθημερινή του ζωής και η αίσθηση ποιότητας στην καθημερινή του ζωή.

Συμπερασματικά είναι η γνώση και η έρευνα των επιπτώσεων του κοινωνικού αποκλεισμού και των ειδικών όρων της παρουσίας του και οι συγκεκριμένων μορφών του αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής στρατηγικής στα πλαίσια της δράσης των νέων μελλοντικών αναδιαρθρωμένων ΙΑΚ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

5.1 ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

Οι Τσιγγάνικες κοινότητες, ζουν νομαδικά ανάμεσα στους λαούς της Ευρώπης και μιλώντας τη δική τους γλώσσα ενώ διατηρούν εσωτερική αξιολογική, και πολιτισμική συνοχή και ταυτότητα.

Οι επαγγελματικές δραστηριότητες που ασκούν, είναι οπωσδήποτε προσαρμοσμένες στον νομαδικό τρόπο ζωής τους, αλλά ταυτόχρονα είναι και εξαιρετικά χρήσιμες στις οικονομικές συνθήκες της εποχής, δίνοντάς τους τη στοιχειώδη δυνατότητα επιβίωσης.

Χωρίς αμφιβολία μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι ελληνική γη αποτέλεσε το πεδίο μιας δυναμικής σχέσης της τσιγγάνικης κοινότητας και της Νέας Ελληνικής Κοινωνίας. (**Soulis,1961-Στούπης,1968-Λεζουά,1999**)

Η σχέση αυτή απροσδιόριστη ακόμα σε ιστορικό βάθος δεν έμεινε χωρίς διακυμάνσεις συνεργασίας και αντιθέσεων, υποταγμένη, βέβαια σε μια πολιτισμική και οικονομική συνύπαρξη, για αιώνες τώρα. Η συνύπαρξη άφησε κατάστικτο το ανάγλυφο της πατρίδας μας από αναρίθμητα τοπωνύμια και ανεξίτηλες εικόνες της τσιγγάνικης παρουσίας. Παράλληλα χάραξε το Συλλογικό ασυνείδητο με πολύμορφες παραστάσεις του τσιγγάνου, σε μια κοινή, δύσκολη, ιστορική πορεία. (**Τερζοπούλου-Γεωργίου,1996-Κομής,1998**) Αυτό δεν έγινε καθόλου τυχαία. Όσο κι' αν η «προϊστορία» του Νέου Ελληνισμού βρίσκεται τους τελευταίους αιώνες του Βυζαντίου, η ιστορία του αρχίζει μέσα στην «μεγάλη διάρκεια» της οθωμανικής κυριαρχίας, όταν η ελληνική κοινωνία αρχίζει πολιτιστικά και οικονομικά να προετοιμάζεται για την Εθνική ανεξαρτησία της.

Σ' όλη αυτή την κοσμογονία η τσιγγάνικη κοινότητα ήταν πάντα παρούσα, Στα χρόνια που ακολούθησαν τα αναρίθμητα τσιγγάνικα караβάνια που διέτρεξαν τον ελληνικό χώρο, πλούτισαν την νεογέννητη ελληνική κοινωνία, οικονομικά, πολιτισμικά, ακόμα και Δημογραφικά. Η προσφορά της τσιγγάνικης κοινότητας στάθηκε ανεκτίμητη. (**Ασδραχά,2003,Τοντόροφ,1986**) Τίποτα δεν αποδεικνύει ότι οι

τσιγγάνοι ήταν στο περιθώριο, όπως θα μπορούσε να φαντασθεί κανείς σήμερα. Ποτέ δεν έρχονταν φανερά σε αντίθεση με τις κρατούσες δομές και αντιλήψεις, είτε της Οθωμανικής Διοίκησης, είτε των Ελληνικών Κοινοτήτων. Ήταν αποδεκτοί τόσο από τους απλούς ανθρώπους όσο πολλές φορές, από τους εκφραστές της κεντρικής εξουσίας.

Οι κύριοι, τσιγγάνικοι «ιδεότυποι» που συμβίωσαν με τις Ελληνικές αγροτικές κοινότητες είναι ο «Σιδηρουργός» και ο «Μουσικός». Οι τσιγγάνοι θα διασχίσουν ακούραστα προς κάθε κατεύθυνση την Ελλάδα, μαζί με μια μεγάλη ομάδα Δευτερευόντων Επαγγελματικών «τύπων», που με τη σειρά τους θα καλύψουν τις περιφερειακές ανάγκες της Αγροτικής Ζωής (όπως εργάτες γης, ζωέμποροι, καλαθοπλέκτες, Λαϊκοί διασκεδαστές). Ο τσιγγάνος, κατ' αρχήν, σιδηρουργός παράγει ένα μεγάλο αριθμό προϊόντων που ικανοποιούν πολυποίκιλες ανάγκες στην Γεωργική - Κτηνοτροφική παραγωγή, αλλά και στην οικοδομική τέχνη, στην οικοσκευή, στην εργασία του αγωγιάτη, του μυλωνά. **(Λουκόπουλος, 1983)** Μια απλή και μόνο καταγραφή των προϊόντων αυτών αναδεικνύει την αναντικατάστατη θέση του, στην Αγροτική οικονομία.

Έτσι δεν πρέπει να απορούμε γιατί, βαθμιαία, το τσιγγάνικο σιδηρουργείο κυριαρχεί στη ελληνική παράδοση, σαν καθοριστικό στοιχείο για το κοινωνικό κύρος του χωριού. **(Εϊχταλ, 1968)** Οι εντυπωσιακές εικόνες της Ελληνικής Παράδοσης για το τσιγγάνικο εργαστήριο μας δίνουν με έντονα χρώματα τις μνήμες που επέζησαν για τον ρόλο του στις ποικιλόμορφες τελετουργίες που ερχόταν από το μακρινό παρελθόν.

Η Μεταγενέστερη Ελληνική Βιομηχανική Κοινωνία μπορεί να έθαψε βαθιά στην γη το σφυρί και το αμόνι του τσιγγάνου. Όσο καιρό όμως ο τσιγγάνος Σιδηρουργός σημάδευε με τον ήχο του σφυριού την Αγροτική οικονομία, ο τσιγγάνος Μουσικός προχωρούσε σε μια πρωτότυπη και ανεκτίμητη υπηρεσία προς τη Νέα Ελληνική κοινωνία". **(Μαζαράκη, 1984)** Η συμβολή των τσιγγάνων στην Ελληνική δημοτική Μουσική δεν περιορίζεται βέβαια σε μια «Μουσική υπαλληλία» αφού έχουν επηρεάσει τόσο αποφασιστικά την εξέλιξη του οργανικού ύφους της όπως και τη δομή της δημοτικής μελωδίας», ώστε να πετύχουν την αισθητική της τελειότητας **(Μπό-Μποβή, 1984)**

Η πολιτισμική αντίστιξη του τσιγγάνικου μουσικού, τόσο με το πλούσιο παρελθόν όσο και με το ελπιδοφόρο μέλλον, είναι εντυπωσιακή!

Οι κύριοι επαγγελματικοί τσιγγάνικοι «τύποι» δεν έμειναν όμως ποτέ μόνοι τους.

Μια σύντομη περιδιάβαση θα μας έδειχνε έναν εντυπωσιακό κύκλο τσιγγάνικων επαγγελμάτων εφευρετικά προσαρμοσμένων στην περιφέρεια των αναγκών της κοινωνίας (Λιάπης,1999) όπως είναι:

- Οι τεχνίτες ξύλινων, οστέινων δερμάτινων αντικειμένων οικοσυσσκευής και οι συντηρητές μικροαντικειμένων από μέταλλα (καζανζήδες, ανακασσιτερωτές-γανωτζήδες, τροχιστές),
- Οι συνοδοί εκγυμνασμένων ζώων, ακροβάτες, θαυματοποιοί, καμποτίνοι, «πεχλιβάνηδες», παλαιστές και οι τσιγγάνες χορεύτριες.
- Οι μάντισσες, οι μάγισσες- «θεραπεύτριες».
- Οι καλαθοπλέκτες,
- Οι επαίτες.
- Οι ζωέμποροι (τζαμπάσηδες).
- Οι εποχιακοί εργάτες γης (ζωμάχοι)

Συμπερασματικά, είτε στην ύπαιθρο, είτε στην πόλη, για αιώνες οι τσιγγάνοι στήριζαν καθοριστικά, τόσο την αγροτική οικονομία", όσο και τον πολιτισμό της ελληνικής κοινωνίας.

Δεν είναι αντικείμενο μιας εισαγωγής η εξέλιξη του ελληνικού αγροτικού χώρου. Υπογραμμίζουμε μόνο ότι όσο περνούσαν οι δεκαετίες του περασμένου αιώνα, η αλλαγή της αγροτικής κοινωνίας μαζί με την εκμηχάνιση της γεωργίας και κτηνοτροφίας, επέφεραν την τσιγγάνικη κοινότητα, έντονη οικονομική κρίση. (Δαμιανάκος,1987)

Η ανάπτυξη βιομηχανοποιημένων προϊόντων ευρείας κατανάλωσης αχρηστεύει τις επαγγελματικές τους δεξιότητες ως τεχνίτες, ενώ η σταδιακή έκρηξη του τριτογενή τομέα και κυρίως του εμπορίου τους αποκόβει από τον νομαδικό τρόπο ζωής τους μοναδική διέξοδο στο γυρολογικό εμπόριο. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η Τσιγγάνικη κοινότητα γίνεται φτωχότερη λόγω της αδυναμίας της δυνατότητας παραγωγής του αναγκαίου για την επιβίωση εισοδήματος, ενώ αναγκάζονται να πλησιάσουν στα αστικά κέντρα, τα οποία αναπτύσσονται ως πόλοι οικονομικής ανάπτυξης, και δημιουργούν ευκαιρίες για εργασίες.

Επίσης ο Τσιγγάνος σταδιακά εκτίθεται σε μια **διπλή κοινωνική απαξίωση**. Χάνοντας την παραδοσιακή του ταυτότητα μπαίνει στο περιθώριο της κοινότητας του, ενώ με την «προλεταριοποίηση» μπαίνει στο περιθώριο της ευρύτερης κοινωνίας, ενώ δημιουργούνται πολλοί «οικισμοί» περιστατικών συγκεντρώσεων τσιγγάνικων πληθυσμών που εγκαταλείπουν τον σταθερό Νομαδισμό. **(Καραθανάση, 2000)**

Το χειρότερο είναι, ότι η αμοιβαία ανοχή, η συγκατάβαση, η κοινή οικονομική και πολιτιστική ζωή, που πρόσφερε η παραδοσιακή Αγροτική ελληνική κοινωνία στους τσιγγάνους, ανήκει πια στο παρελθόν.

Σήμερα η πορεία της τσιγγάνικης, κοινότητας, από την «δυναδική» οικονομία προς την «δυναδική» αγορά εργασίας και την υποπρολεταριοποίηση βρίσκεται σε πρωτοφανέρωτα σταυροδρόμια κοινωνικής παθολογίας. **Η Ελληνική τσιγγάνικη κοινότητα μετά από μια μεγάλη ιστορική περιπέτεια αντιμετωπίζει, (παρά την απίστευτη προσαρμοστικότητα της), ένα πρόβλημα συντονισμού με το σύγχρονο «κοινωνικό γίνεσθαι» της ελληνικής κοινωνίας.**

Σε αυτό το πλαίσιο παγιώνεται και η κυρίαρχη κοινωνική αντίληψη που θέλει τους Τσιγγάνους να επιλέγουν συνειδητά ως τρόπο ζωής το μοντέλο του πλανόδιου σκηνίτη και γυρολόγου, του αποκομμένου από τις κοινωνικές δομές, που αποδίδει στους Τσιγγάνους εξωτικές πρακτικές και συμπεριφορές ανθρώπων που ζουν δίπλα μας αλλά όχι μαζί μας και ερμηνεύονται υπό το πρίσμα μιας ενιαίας αλλά ασαφούς «τσιγγάνικης κουλτούρας» και μιας ισοπεδωτικής γενίκευσης αυτής της ετερότητας, όπου οι Τσιγγάνοι από τη φύση τους είναι πλάνητες και νομάδες και περιθωριακοί.

Αντίθετα στο πλαίσιο μιας θεώρησης κοινωνικών σχέσεων πλειονότητας – μειονότητας (σχέσεις εσωομάδας - εξωομάδας) που προσεγγίζει τα χαρακτηριστικά των Τσιγγάνων σε αιτιώδη συνάρτηση αλληλοεπιδράσεις με τον πληθυσμό της πλειονότητας, και διατυπώνει διεκδικητικό λόγο, (δικαίωμα ένταξης και πρόσβασης στα κοινωνικά αγαθά), οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι δηλώνουν την επιθυμία τους να είναι Έλληνες πολίτες και προτιμούν μια πλατφόρμα διεκδίκησης στη βάση της «ευπαθούς» ομάδας.

Σημαντικό είναι ότι σήμερα οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης των ελλήνων Ρομά μας είναι προφανείς. Οι επαγγελματικές τους ενασχολήσεις, τους είναι λίγο πολύ γνωστές, τόσο που να τις αντιμετωπίζουμε ακόμη και ως γραφικές μέσα από κοινά στερεότυπα, τα οποία οδηγούν όμως στο εύκολο συμπέρασμα ότι οι όροι και ο τρόπος διαβίωσής τους αποτελούν επιλογή τους και όχι αναγκαστική κατάσταση.

Μας είναι γνωστό ότι ακόμα και σήμερα η πλειοψηφία του Τσιγγάνικου πληθυσμού μετά από δεκαετίες προσπαθειών αλλά ασυντόνιστων πολιτικών δράσεων, εξακολουθεί να παραμένει περιθωριοποιημένη και κοινωνικά αποκλεισμένη σε συνθήκες που αγγίζουν τα όρια της εξαθλίωσης, τόσο όσον αφορά στις συνθήκες εγκατάστασης – διαμονής - κατοικίας, όσο όμως και σε ότι αφορά στην πρόσβασή τους στα βασικά κοινωνικά δικαιώματα και αγαθά (παιδεία , υγεία και απασχόληση).

Πολύ λιγότερο όμως είναι γνωστό, το πώς αυτά μεταφράζονται στην καθημερινή ζωή των Ρομά, και σε ποιο βαθμό προδιαγράφουν τον τρόπο συνδιαλλαγής τους με της κοινωνικές δομές όπως το σχολείο, οι υπηρεσίες πρόνοιας υγείας, και διοικητικές υπηρεσίες που επιδρούν στον πυρήνα της ίδιας της ζωής τους, αυτών και των παιδιών τους.

Η εξαθλίωση βεβαίως δεν αποτελεί επιλογή κανενός Ρομά, αλλά είναι εξαναγκασμός και αποτέλεσμα του πολύχρονου κοινωνικού αποκλεισμού, που βιώνουν οι Έλληνες Ρομά.

Σήμερα οι ίδιοι οι Ρομά επιθυμούν και επιδιώκουν την κοινωνική ένταξη. Δείχνουν να ξεπερνούν τις φοβίες και τους δισταγμούς που δημιούργησε ο μακροχρόνιος κοινωνικός αποκλεισμός τους. Επιζητούν την αυτοοργάνωσή τους, ώστε να μπορούν να υπερβούν τα όρια της κλειστής, παραδοσιακής δομής της κοινωνίας τους και να προχωρήσουν σε κατακτήσεις τόσο σε επίπεδο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, όσο και για μια καλύτερη ζωή για τους ίδιους και για τα παιδιά τους.

Απέναντι σε αυτήν την κατάσταση προβάλλει άμεση και επείγουσα η ανάγκη να ανατραπούν στερεότυπα, να σχεδιαστεί και να ενοποιηθεί η στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των πολιτών Τσιγγάνικης καταγωγής και να σχεδιαστεί ολοκληρωμένη εθνική πολιτική για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασής τους στα κοινωνικά δικαιώματα.

5.2 ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Η ερευνητική δραστηριότητα στο χώρο των Τσιγγάνων στην Ελλάδα παρατηρείται μόνο τα τελευταία χρόνια και περιορίζεται σε θεμελιώδεις τομείς, τόσο στο "ποσοτικό" όσο και στο "ποιοτικό" πεδίο.

Όλες οι μέχρι σήμερα βιβλιογραφικές αναφορές και οι υπάρχουσες μελέτες επισημαίνουν το συσχετισμό ανάμεσα στον εκπαιδευτικό, επαγγελματικό και οικονομικό-κοινωνικό αποκλεισμό των Τσιγγάνων, χωρίς να προχωρούν στην ανάλυση και εκτίμηση του βαθμού αλληλεπίδρασής τους.

Μερικές έρευνες/μελέτες προχωρούν περισσότερο σε ανάλυση και εις βάθος διερεύνηση, αλλά πάλι εστιάζονται σε ένα συγκεκριμένο τομέα της ζωής των Τσιγγάνων, όπως η εκπαίδευση. **(Γκότοβος,2002)**

Μερικές άλλες έρευνες-μελέτες επιτυγχάνουν μια πιο αλλά ολοκληρωμένη προσέγγιση, σε συγκεκριμένες όμως γεωγραφικές περιοχές, και δεν μπορούν να αναχθούν σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού των Τσιγγάνων σε όλη την Ελλάδα.

Συμπερασματικά τα υπάρχοντα στοιχεία δεν επαρκούν επ ουδενί ως βάση για στρατηγικό σχεδιασμό παρέμβασης στο τσιγγάνικο πληθυσμό, καθώς δεν προσφέρουν σφαιρική εικόνα της κατάστασής του και δεν αναλύουν το πρόβλημα στην έκταση και το βάθος που απαιτείται.

Οι εκπρόσωποι των Ελλήνων Τσιγγάνων τούς υπολογίζουν γύρω στις 450.000. Το πραγματικό μέγεθος των τσιγγάνικων πληθυσμών δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί επακριβώς, λόγω του νομαδικού τρόπου ζωής τους, της έλλειψης αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων αλλά και της αδυναμίας να διαχωριστούν από τον υπόλοιπο πληθυσμό αριθμητικά μετά την πολιτογράφησή τους. Τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας που αναφέρονται στους Τσιγγάνους (Ρομ) καλύπτουν τις απογραφές των ετών 1928, 1940, 1951.

Μετά την παραχώρηση της ελληνικής ιθαγένειας, το 1978 οι Αθίγγανοι δεν εγγράφονται πια ξεχωριστά σε κανένα επίσημο στατιστικό στοιχείο.

Οι τσιγγάνικοι πληθυσμοί που διαβιώνουν στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από σχετική ανομοιογένεια.

Η νομαδική κατάσταση στην οποία βρίσκονταν εδώ και πολλούς αιώνες έχει διαμορφώσει την ύπαρξη διαφορετικών ομάδων. Οι διαφορετικές αυτές καθορίζονται βάσει ορισμένων κριτηρίων όπως είναι η θρησκεία, η γλώσσα, η χώρα προέλευσης, ο βαθμός εγκατάστασης. **(Βαξεβανόγλου,2001)**

Αναφορικά με τη θρησκεία, έχουμε τους χριστιανούς Τσιγγάνους και τους μουσουλμάνους (Χοραχανε Ρομα).

Ανάλογα με τη διάλεκτο Ρομανί, που μιλούν, διακρίνονται σε Viach - von Vlach. Στην Ελλάδα διαβιώνουν επίσης οι Ρουμάνοτσιγγάνοι (Τσιντσάρε).

Συχνά οι σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες ομάδες χαρακτηρίζονται από συγκρούσεις και έντονες προκαταλήψεις, κυρίως ανάμεσα σε νομάδες και εγκατεστημένους **(Ιωαννίδου,1990)**.

Οι Ρομά διακρίνονται για την έντονη γεωγραφική τους κινητικότητα που προϋποθέτει ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Χαρακτηριστικό της τσιγγάνικης κουλτούρας είναι η αφομοίωση πολλών και διαφορετικών στοιχείων από την περιβάλλουσα κοινωνία, η ανασύνθεση και η χρήση τους με έναν ξεχωριστό τρόπο. **(Λεπενιώτης,2008)**

5.3 ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ-ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ

Όταν οι Ρομ μετά το 1940 αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν σε περιιαστικές περιοχές η ζωή τους άρχισε ν' αλλάζει. Οι Τσιγγάνοι οι Ρομ που οδηγήθηκαν εκεί λόγω των οικονομικών συνθηκών της δυσκολία στην εύρεση επαγγελματών) και έπρεπε να βρουν στέγη και εξαιτίας του αριθμού τους που συνεχώς αυξανόταν (με νέα μετανάστευση και αυξημένη γεννητικότητα), οδηγήθηκαν στο να κτίσουν αυθαίρετα και ακανόνιστα τις περιιαστικές περιοχές τους.

Ενεργώντας έτσι έχαναν τον παλιό τρόπο ζωής και έμπαιναν βιαίως στο νέο. Στη παραπάνω αρνητική εικόνα των περιοχών κατοικίας των εγκατεστημένων συνέβαλε πολύ η ανυπαρξία πολιτικής παρέμβασης και η έλλειψη καθοδήγησης για την πολεοδόμησή τους, από τους θεσμικούς φορείς. **(Βαξεβανόγλου,2001)**

Αυτό οφειλόταν σε δυο λόγους: Τόσο στην εκ των πραγμάτων αδυναμία του κράτους που τότε οργανώνονταν (μετά τα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου), όσο και στην ηθελημένη απραξία του, για την εξυπηρέτηση των ντόπιων κατοίκων που δεν ήθελαν τους Τσιγγάνους στην περιοχή τους. **(Μακεδονικό Πρακτορείο,2001)**

Όπως σημειώθηκε οι Τσιγγάνοι που ζουν στην Ελλάδα σήμερα βρίσκονται σε διαδικασία εγκατάστασης κυρίως, τα τελευταία 30 χρόνια, ακολουθώντας το κύμα της εσωτερικής μετανάστευσης κυρίως προς τα αστικά κέντρα., Υπάρχουν μεγάλες συγκεντρώσεις τσιγγάνικων πληθυσμών γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως είναι η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη αλλά και κοντά σε πόλεις που είναι κέντρα γεωργικής παραγωγής, όπως για παράδειγμα η Λάρισα.

Πολλές είναι οι περιπτώσεις που οι εγκατεστημένοι Τσιγγάνοι έρχονται σύγκρουση με ομόφυλούς τους σκηνίτες νομάδες που επιζητούν την εγκατάσταση κοντά τους.

Επίσης οι δήμαρχοι ορισμένων περιοχών, εκφράζοντας ουσιαστικά τις επιθυμίες των μόνιμων κατοίκων, είτε αρνούνται γενικά να αποδεχθούν την εγκατάστασή τους στα όρια των Δήμων τους. **(Καραθανάση,2000)**

Η άμεση αντίδραση των δημοτικών Αρχών στην εγκατάστασή τους είναι οι προσπάθειες εκδίωξής τους, ακόμα και όταν πρόκειται για μια μόνιμη πλέον εγκατάσταση. **(Θεοδωράκη-Λουλέ,2003)**

Τα τελευταία χρόνια η συνοίκηση με άλλες ομάδες που έχουν φθάσει στην Ελλάδα, όπως είναι οι Πόντιοι από την πρώην Σοβιετική Ένωση, έχει δημιουργήσει επίσης νέα σημαντικά προβλήματα που κατά καιρούς καταλήγουν σε συγκρούσεις.

Η έλλειψη χώρων στάθμευσης αποτελεί επίσης ένα σημαντικό εμπόδιο στη διαμονή των νομαδικών ή ημινομαδικών πληθυσμών. Με ένα νόμο του 1976 η ελληνική κυβέρνηση απαγόρευσε τις κατασκηνώσεις έξω από μη οργανωμένους χώρους στάθμευσης (κάμπινγκ).

Ο νόμος της 11.5.1983 «για την οργανωμένη εγκατάσταση νομάδων» των Υπουργείων Εσωτερικών και Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προσπάθησε να δώσει μια λύση στο πρόβλημα της εγκατάστασης των νομάδων, χωρίς όμως να λύσει το πρόβλημα.

Δεν υπάρχουν ακόμη επαρκείς μελέτες και διαθέσιμα στοιχεία για να μπορέσουμε να έχουμε μια σαφή και συνολική εικόνα των τόπων και των συνθηκών εγκατάστασης των τσιγγάνικων πληθυσμών στη Ελλάδα.

Μπορούμε όμως να πούμε με βεβαιότητα ότι παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση Τσιγγάνων (Ρομ) στη Κεντρική Ελλάδα, σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας, οι οποίοι βρίσκονται σε διαδικασία ενσωμάτωσης.

Αναφορικά με το βαθμό, το είδος της εγκατάστασης αλλά και τη συχνότητα των μετακινήσεων των Τσιγγάνων, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις ομάδες: α) εγκατεστημένους, β) ημινομάδες και γ) νομάδες **(Παυλή-Σιδέρη, 1990)**.

Οι συνθήκες στέγασης και διαβίωσης για την πλειοψηφία των Τσιγγάνων σήμερα, τόσο σε επίπεδο κατοικίας, όσο και σε επίπεδο οικισμού γενικότερα, μπορούν να θεωρηθούν κακές. Το στεγαστικό αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα για τους περισσότερους τσιγγάνικους πληθυσμούς, όπως έχει

επανελημμένα τονισθεί. Τίθεται όμως με διαφορετικούς όρους σε διαφορετικές ομάδες, Τσιγγάνων.**(Καραθανάση,2000)**

Μπορούμε να θεωρήσουμε, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, ότι η εγκατάσταση των τσιγγάνικων πληθυσμών τα τελευταία χρόνια σχετίζεται με την αυξανόμενη αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας και την επιθυμία των ίδιων να συμμετέχουν σε αυτήν οικονομικά, παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες στα μέλη της.

Αν συνδυαστούν, τα παραπάνω, με την έλλειψη σχεδιασμού στη διαμόρφωση των χώρων εγκατάστασης και την ανυπαρξία πολιτικών, τόσο από την πλευρά του Κράτους όσο και από την πλευρά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μπορούμε να διαπιστώσουμε τάσεις για αυξανόμενο αποκλεισμό των Τσιγγάνων (Ρομ) σε σχέση με τη συμμετοχή τους στις λειτουργίες της ευρύτερης κοινωνίας. **(Σομαράς,1998)**

5.4 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ - ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Οι νέες οικονομικές συνθήκες και η αστικοποίηση ανάγκασαν τους Τσιγγάνους να εγκαταλείψουν τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα. **(Λεπενιώτης,2008)**

Παρόλο που η αλλαγή των οικονομικών συνθηκών είχε σαν συνέπεια την εγκατάλειψη των παραδοσιακών επαγγελμάτων, θα μπορούσαμε να πούμε ότι κοινά χαρακτηριστικά ως προς την επιλογή της απασχόλησης αποτέλεσαν και αποτελούν η αυτοαπασχόληση και η κινητικότητα. Η προσαρμοστικότητα, η ευελιξία, η γνώση των συνθηκών αγοράς, οι γεωγραφικές γνώσεις αλλά και οι γνώσεις της νοοτροπίας και των στάσεων της ευρύτερης κοινωνίας, η μνήμη και η κατά περίπτωση διαχείριση της εικόνας είναι τα επαγγελματικά προσόντα και οι δεξιότητες του Τσιγγάνου στην άσκηση του επαγγέλματός του.

Σήμερα στρέφονται κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τους στο γυρολογικό εμπόριο, στην παροχή υπηρεσιών και στην εποχιακή γεωργική απασχόληση, απαντώντας με τον τρόπο αυτό στις νέες ανάγκες της αγοράς. Συχνά ασχολούνται κατά περίπτωση ή και ταυτόχρονα με κάποιο από αυτά τα επαγγέλματα.

Πολλοί από αυτούς παραμένουν μουσικοί, όπως ήταν και κατά παράδοση, ενώ κάποιοι άλλοι ασχολούνται με τη συλλογή μεταλλικών αντικειμένων (Ανακύκλωση).

Στις ποικίλες αυτές δραστηριότητες συμμετέχουν και οι γυναίκες και τα παιδιά, αφού η εκμάθηση των τεχνικών του επαγγέλματος αποτελεί αναπόσπαστο

τμήμα της εκπαίδευσης του τσιγγανόπουλου. **Η οικογενειακή μονάδα είναι ταυτόχρονα και επαγγελματική μονάδα**, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για απασχόληση σε εποχιακές γεωργικές εργασίες.

Οι επιλογές της επαγγελματικής τους δράσης καθορίζονται αφενός από τον **ιδιαιτέρo χαρακτήρα της ομάδας**, που επιλέγει τη **μετακίνηση** ως αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους και την **προσκόλληση** στα επαγγέλματα αυτά λόγω της οικογενειακής παράδοσης και του τρόπου κοινωνικής τους οργάνωσης. (Νικολακοπούλου – Στεφάνου,2002)

Παρ' όλα αυτά το εισόδημα για τους περισσότερους από τους Τσιγγάνους δεν είναι σταθερό αφού δεν έχουν ακίνητη περιουσία- και εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την εργασία τους, η οποία έχει εποχιακό χαρακτήρα. Σε γενικές γραμμές το εισόδημα των Τσιγγάνων είναι χαμηλό και συνιστά μέγεθος Φτώχειας.(Βαξεβανόγλου,2001)

Σε κάθε περίπτωση αυτά είναι τα μεγέθη που διέπουν την εργασιακή κατάστασή τους και συνιστούν την έλλειψη ενός σταθερού πλαισίου εργασίας χωρίς εξασφάλιση στα στοιχειώδη εργασιακά δικαιώματα:

- **Η αστάθεια τις εργασίας**, ως αποτέλεσμα της στενότητας των αγορών στις οποίες παρέχουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες, είτε της εποχικότητας των εργασιών στις οποίες συμμετέχουν.
- **Η μη μονιμότητα της εργασίας** ως αποτέλεσμα πλήθους παραγόντων, όπως ο αναλφαβητισμός, και η στέρηση πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες.
- **Η ανασφάλεια της εργασίας** ως εργασία χωρίς κοινωνική ασφάλιση ή άλλες παροχές που προβλέπει και επιβάλλει η εργατική νομοθεσία.
- **Η υποαμειβόμενη εργασία** ως ιδιαίτερα σε συνθήκες αύξησης των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων η αγορά δημιουργεί μια άτυπη αγορά εργασίας με χαρακτηριστικά την υποαπασχόληση και την χαμηλά αμειβόμενη εργασία.
- **Η κοινωνικά απροστάτευτη εργασία** εφόσον η κοινωνία δείχνει ανοχή ιδιαίτερα στην παιδική εργασία και εκμετάλλευση.
- **Η φθίνουσα εργασία** αφού η βιομηχανοποίηση ειδών και υπηρεσιών ευρείας κατανάλωσης καταλαμβάνουν τις υπηρεσίες η προϊόντα που κατά παράδοση διακινούσαν οι Τσιγγάνοι.

- **Η ανειδίκευτη εργασία** ο ανταγωνισμός της οικονομίας της αγοράς που δημιουργεί διαρκείς διαιρέσεις εργασιακής εξειδίκευσης που βασίζονται στο εκπαιδευτικό σύστημα σε όλες τις βαθμίδες .

Συμπερασματικά οι Έλληνες Τσιγγάνοι ζουν και εργάζονται στην πλειονότητά τους έξω από τη συμβατική αγορά εργασίας. Ο τρόπος της ζωής, οι παραδόσεις τους, ο αναλφαβητισμός, η περιθωριοποίηση, τους έχει ωθήσει στην αυτοαπασχόληση συνήθως έξω από την τυπική αγορά εργασίας.

5.5 ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ

Οι Ρομά παρουσιάζουν ένα υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού, που θεωρείται το υψηλότερο σε σχέση με άλλες κοινωνικές ομάδες.

Υπολογίζεται ότι το 65% του συνολικού πληθυσμού των Ελλήνων Τσιγγάνων είναι αναλφάβητοι. Ο αναλφαβητισμός καλύπτει το 85% του ημινομαδικού πληθυσμού, και για τις ηλικίες άνω των 40 ετών για τους άνδρες και άνω των 25 ετών για τις γυναίκες μπορούμε να μιλάμε σχεδόν για καθολικό αναλφαβητισμό. Το αντίστοιχο ποσοστό αναλφαβητισμού για τους μη Τσιγγάνους κυμαίνεται γύρω στο 20%. **(Ντούσας,1997)**

Αν και οι Τσιγγάνοι αναγνωρίζουν την χρησιμότητα της μόρφωσης, επιζητούν μόνο ειδικές γνώσεις που τους είναι απαραίτητες για να ανταποκριθούν στις καθημερινές απαιτήσεις της ζωής: όπως η γραφή, ανάγνωση και η αριθμητική.

Η ανάλυση των στοιχείων με βάση την εγκατάσταση των Τσιγγάνων δείχνει ότι στους νομάδες σκηνίτες το ποσοστό των αναλφάβητων ανέρχεται σε 77% έναντι 39,4% των εγκατεστημένων, ενώ το Δημοτικό έχει τελειώσει μόνο το 22,9% από τους σκηνίτες και το 37,2% από τους εγκατεστημένους. Στις υπόλοιπες βαθμίδες της εκπαίδευσης δεν έχουν φοίτηση πολλοί από τους σκηνίτες. Αν πάντως διακρίνει κανείς μεταξύ ανδρών και γυναικών, παρατηρεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αναλφάβητων αφορά τις γυναίκες.

Στα αίτια της μη συμμετοχής των Τσιγγάνων στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι σκόπιμο να συνεξετάζονται οι ιδιαίτερες επιλογές της ίδιας της ομάδας.

Όμως, όπως προαναφέρθηκε, η εργασία αντικαθιστά τη φοίτηση στο σχολείο. Η ηλικία που κάποιος στη τσιγγάνικη κοινωνία αρχίζει να δουλεύει είναι αναμφισβήτητα η παιδική.

Αυτή, όμως η κατάσταση δεν αντανακλά και τη πρακτική στάση των Τσιγγάνων απέναντι στη μόρφωση γενικά, δεν σημαίνει δηλαδή, ότι δεν την εκτιμούν.

Η έλλειψη άμεσης σχέσης ανάμεσα στην εκπαίδευση και την επαγγελματική δραστηριότητα των Τσιγγάνων καθιστά τις γνώσεις του σχολείου ότι δεν παίρνουν τα εφόδια και κατά συνέπεια, η φοίτηση στο σχολείο είναι για τον Τσιγγάνο "χαμένος χρόνος". Η επαγγελματική κατάρτιση γίνεται, όπως στις παραδοσιακές κοινωνίες, από την οικογένεια. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί πως στη συνείδηση των Τσιγγάνων η φοίτηση στο σχολείο δεν προσλαμβάνει την ίδια διάσταση, όπως στον υπόλοιπο ελληνικό πληθυσμό. Αντίθετα, θεωρείται πως αυτός ο χρόνος αξιοποιείται εκτός σχολείου πολύ καλύτερα, αφού το παιδί θα αρχίσει πολύ νωρίς να εργάζεται και να μαθαίνει ταυτόχρονα.

Οι ίδιοι οι γονείς προτιμούν την παραμονή του παιδιού μακριά από το σχολείο, αφού έτσι αποφεύγεται ο κίνδυνος να εκτεθεί σε άλλες ξένες πολιτισμικές επιρροές, να αλλοιωθεί η κουλτούρα του και να αφομοιωθεί σταδιακά από ένα ξένο σύστημα αξιών. Η στάση αυτή φέρνει το παιδί αντιμέτωπο με δύο κόσμους, εκείνο της οικογένειας- κοινότητας και εκείνο του σχολείου, οι οποίοι στην ουσία αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικά αξιακά συστήματα: το τσιγγάνικο και το μη τσιγγάνικο.

Αυτό επιβεβαιώνεται και από έναν κατάλογο επισήμανσης προβλημάτων από σχετικές εκθέσεις σχολικών συμβούλων και σχετικά ερωτηματολόγια. Σύμφωνα με αυτό τον κατάλογο, τα κύρια προβλήματα που εμφανίζονται αναφορικά με την εκπαίδευση είναι: μη εγγραφή των παιδιών στο σχολείο και περιοδική φοίτησή τους.

Ως αιτίες αναφέρονται, οι εξής:

- Νομαδική ζωή.
- Απόρριψη από τους Τσιγγάνους της αξίας του σχολείου.
- Γλωσσικές δυσκολίες.
- Μη αποδοχή από το σχολικό περιβάλλον.
- Μη αποδοχή από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

- Κατά παράδοση απόρριψη κάθε άλλου τρόπου ζωής. (Ιωαννίδη,2002)

Συμπερασματικά εξετάζοντας το ζήτημα της εκπαίδευσης και από την πλευρά της ευρύτερης κοινωνίας, μπορούμε να αναφέρουμε ότι η απόρριψη από το σχολικό περιβάλλον επιδρά ανασταλτικά στη συμμετοχή του τσιγγανόπουλου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί καθοριστικό παράγοντα από την πλευρά του παιδιού για τη διακοπή της συμμετοχής του στην εκπαίδευση.

Το εκπαιδευτικό μας σύστημα, περιοριστικό για τους Τσιγγάνους, δε λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες δεξιότητες και το διαφορετικό τρόπο εκμάθησης των τσιγγανόπουλων που έχουν γαλουχηθεί σε μια προφορική κουλτούρα.

Η εκπαίδευση, ως πρώτιστο κοινωνικό αγαθό, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την πρόσβαση σε άλλα κοινωνικά αγαθά που φαίνεται να απολαμβάνουν οι υπόλοιποι πολίτες Έλληνες. Ο αποκλεισμός από την εκπαίδευση μειώνει τις δυνατότητες των επιλογών τους, αμβλύνει το πεδίο αλληλοδράσης με τους μη Τσιγγάνους και τους στερεί τη δυνατότητα να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες. **Η έλλειψη εκπαίδευσης καθιστά τελικά τον Τσιγγάνο αδύναμο να ασκήσει τα δικαιώματά του (Γκότοβος,2002)** ως Έλληνας πολίτης, και τον αποκλείει σε πολλές περιπτώσεις ενώ του στερεί τις δυνατότητες να διαπραγματεύεται με το περιβάλλον του, να διεκδικεί, να συμμετέχει στα κέντρα λήψης αποφάσεων και τέλος να υπερασπίζεται την πολιτισμική του ταυτότητα.

Είναι όμως εξίσου σημαντικό να λαμβάνουμε υπόψη ότι ένα εκπαιδευτικό σύστημα που αγνοεί τη διαφορετικότητα, που δεν αντιλαμβάνεται τις δεξιότητες και τον ιδιαίτερο τρόπο μάθησης του τσιγγανόπουλου, δεν αναγνωρίζει και δεν εκτιμά τη δική του κουλτούρα και γλώσσα, είναι καταδικασμένο σε απόρριψη, αλλά και ο ίδιος ο Τσιγγάνος, στο τέλος οδηγείται στην περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό.

5.6 ΠΡΟΝΟΙΑ-ΥΓΕΙΑ-ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Σύμφωνα με τον ορισμό της (Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας) «Υγεία είναι η πλήρης σωματική-οργανική-ψυχική - διανοητική - ηθική και κοινωνική ισορροπία του ανθρώπου ». **Η φροντίδα για τη διατήρηση της υγείας αποτελεί βασικό κοινωνικό δικαίωμα και αγαθό του πολίτη και δεν αφορά μόνο στην ιατρική και φαρμακευτική κάλυψη.**

Στους οικισμούς των Ρομά έχει καταγραφεί από έρευνες μια νέα αρνητική επιβάρυνση των συνθηκών υγείας των κατοίκων, που γίνεται πιο έντονη λόγω του ιδιαίτερου τρόπου ζωής. Ενώ σε ατομικό επίπεδο έχει καταγραφεί έλλειψη **αγωγής υγείας**, άγνοια για τους βασικούς **κανόνες ατομικής υγιεινής**, πολύ χαμηλή γνώση των βασικών παραμέτρων που σχετίζονται με την υγεία, όπως η σημασία της **πρόληψης**, της υγιεινής διατροφής και της **ορθής χρήσης των φαρμάκων** τα φαινόμενα αυτά εντείνονται και λόγω του αναλφαβητισμού που εμποδίζει την γραπτή ενημέρωσή τους. Επίσης έχει καταγραφεί τεκνοποίηση σε πολύ πρόωμη ηλικία και ιδιαίτερα χαμηλό προσδόκιμο ζωής. (**Βαξεβανόγλου,2001**)

Το γεγονός αυτό επιβαρύνει την υγεία τους, διότι σπάνια παρακολουθούνται κατά την διάρκεια της κύησης. Επιπλέον οι νέοι Τσιγγάνοι δεν έχουν ενημέρωση σε θέματα οικογενειακού προγραμματισμού, αντισύλληψης, και πρόληψης αφροδισίων νοσημάτων. Γενικότερα καταγράφεται επίσης χαμηλός βαθμός επίγνωσης των αναγκών τους, όπως και χαμηλός βαθμός γνώσης της ορθής χρήσης των θεσμικών υπηρεσιών υγείας, αδυναμίες που εντείνονται από την άγνοια της γλώσσας.

Σε συλλογικό επίπεδο, οι ιδιάζουσες αρνητικές συνθήκες των οικισμών τους επηρεάζουν άμεσα την ατομική υγεία και την κοινωνική υγιεινή. Υπό αυτή την έννοια η φροντίδα για την εξασφάλιση της πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας, με την υπέρβαση της άγνοιας, της καχυποψίας, του άτυπου ρατσισμού, της παθητικότητας, της άρνησης, είναι ο μόνος ορθός τρόπος αντιμετώπισης των προβλημάτων των Τσιγγάνων.

Η σχετική Νομοθεσία για την αντιμετώπιση των θεμάτων Υγείας των αποκλεισμένων κοινωνικά πληθυσμιακών ομάδων υφίσταται, αλλά δεν ενεργοποιείται δραστικά για την αντιμετώπιση των οξυμένων προβλημάτων των Ρομά, τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Στην κατεύθυνση αυτή, **ο Ν. 2519/97, ιδιαίτερα, προβλέπει «την εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων υγείας σε ομάδες του πληθυσμού με φυλετικές, κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που βρίσκονται σε υψηλό κοινωνικό κίνδυνο» .**

Σε αυτό το πλαίσιο ειδικά μπορεί να καταγραφεί ως θετικό βήμα το γεγονός ότι προληπτική ιατρική αποκτά σημασία για την κοινότητα των Ρομά τα τελευταία χρόνια μέσω ποικίλων και πολλών προγραμμάτων και δράσεων ενημέρωσης που υλοποιούνται, από θεσμικούς και κοινωνικούς φορείς σε πανελλαδική κλίμακα.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε, ότι οι επιβαρημένοι υγιεινολογικοί παράγοντες που προκαλούν οι ελλείψεις στην αστική υποδομή, των οικισμών οι περιβαλλοντικές παράμετροι του οικιστικού ενδιαιτήματος και η επικοινωνιακή δυσκολία με το επίσημο νοσηλευτικό σύστημα αλλά κυρίως με τις υπηρεσίες πρόληψης, όπως και η απουσία ασφαλιστικής κάλυψης, αποτελούν τις κύριες αιτίες για την κακή υγεία, σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο για τους Ρομά. (Παπαδόπουλος,2012)

Σ'ότι αφορά την κοινωνική πρόνοια οι περισσότεροι Τσιγγάνοι δεν είναι ασφαλισμένοι, και ο βαθμός ένταξης τους στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης είναι πολύ χαμηλός και φθάνει στο επίπεδο της χρήσης του βιβλιαρίου πρόνοιας, με αποτέλεσμα να μην έχουν πρόσβαση σε δωρεάν Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Γενικότερα δεν γνωρίζουν τα δικαιώματα που απορρέουν από την απασχόλησή τους ενώ οι μελέτες αναφέρουν ότι αγνοούν τα περισσότερα από τα δικαιώματα τους στο τομέα της περίθαλψης.

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι η αύξηση των θυμάτων του αλκοολισμού και των ναρκωτικών, συνυπολογίζοντας και τα υψηλά ποσοστά νευρολογικών προβλημάτων, είναι αποτέλεσμα της στρεβλής ενσωμάτωσης των Τσιγγάνων στις νέες οικονομικές συνθήκες, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στις παραδοσιακές αξίες και αντιλήψεις, τους αλλά και στο σπάσιμο των συγγενικών δεσμών που λειτούργησαν κατά την παράδοση υποστηρικτικά για τους Τσιγγάνους. Τέτοια φαινόμενα επιτείνουν την περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό της ομάδας.(Βαξεβανόγλου,2001)

Συνεπώς η χρήση των υπηρεσιών πρόνοιας, υγείας και ασφάλισης, αν και είναι μεγαλύτερη σε σχέση με άλλες υπηρεσίες που χρησιμοποιούν οι Τσιγγάνοι, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ικανοποιητική. Το γεγονός αυτό σχετίζεται με **ορισμένους βασικούς παράγοντες**, όπως: α) η έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με την ύπαρξη των προσφερομένων υπηρεσιών β) η ύπαρξη ενός άτυπου δικτύου αλληλοβοήθειας που στηρίζεται στις συγγενικές ομάδες και γ) η αδυναμία των υπηρεσιών να ανταποκριθούν στις ανάγκες των Τσιγγάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

6.1 Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Με την απόρριψη του αγροτικού τρόπου ζωής και την πορεία προς τον αστικό τρόπο ζωής χάνεται όπως προείπαμε η συνεργασία με τον τσιγγάνο. Έτσι βγαίνει γρήγορα από την παραγωγική διαδικασία και εφόσον δεν είναι πλέον χρήσιμος, και απορρίπτεται αφού θεωρείται «διαφορετικός». Με τον καιρό και με την εξέλιξη της αστικής κοινωνίας δημιουργούνται οι προσδιοριστικοί μηχανισμοί της δομής της ελληνικής κοινωνίας και οι τσιγγάνοι κατατάσσονται εξαιτίας του τρόπου ζωής και των επαγγελμάτων τους στο κοινωνικό περιθώριο (υποπρολετάριοι). Αυτό μαζί με τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις αιώνων οδηγεί σε συγκεκριμένη συμπεριφορά της υπόλοιπης κοινωνίας προς τους τσιγγάνους, που μπορεί να εκφράζεται με τις μορφές του ρατσισμού, του κοινωνιοκεντρισμού ή της κοινωνικής δυσαρέσκειας.

Έτσι σήμερα βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και την απόρριψη. Αυτό πληγώνει τους εγκατεστημένους οι οποίοι ενώ θυσίασαν τον τρόπο ζωής τους για να «αλλάξουν» και να γίνουν αποδεκτοί, βλέπουν ότι κανείς δεν ενδιαφέρεται γι' αυτούς και όλοι τους απορρίπτουν. Αυτή η εσωστρέφεια τους (ως μηχανισμός άμυνας) αν προστεθεί στην ήδη διαμορφωμένη, από ιστορικούς και κοινωνικο-οικονομικούς λόγους, απόρριψή τους, αναπαράγει τον κοινωνικό αποκλεισμό που τελικά υφίστανται και τους τοποθετεί όλο και περισσότερο στο περιθώριο, κάνοντάς τους έτσι μια εξωομάδα της κοινωνίας.

Συχνά αναπτύσσουν μια συμπεριφορά εξάρτησης από τον κρατικό μηχανισμό και οι ίδιοι δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να ζητάνε. Το κράτος βέβαια τους δίνει κάποια βοήθεια μέσω των επιδομάτων και αυτό δυστυχώς τους καθησυχάζει.

Έτσι ενεργούν επηρεαζόμενοι από το σύνδρομο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας (Λυδάκη Α.1997), και απορρίπτουν την παράδοση, τον τρόπο ζωής και τη φυλή τους. Προσπαθούν να αφομοιωθούν για να γλυτώσουν από το στιγματισμό.

Τελικά όμως τον στόχο αυτό πολύ λίγοι τον πετυχαίνουν. Οπότε καταλήγουν να ενεργούν με τον τρόπο απρόβλεπτο.

Βλέπουμε λοιπόν μια αλλοτρίωση και μια διχασμένη συμπεριφορά. **Αν τώρα το άτομο θελήσει να ξεφύγει από τη κοινότητα του και τελικά δεν πετύχει να γίνει αποδεκτό από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, τότε διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να οδηγηθεί στην χειρότερη συμπεριφορά.**

Όλα αυτά δεν συμβαίνουν στους τσιγγάνους νομάδες. Αυτοί έχουν διατηρήσει πολλά από τα στοιχεία της παλιάς τους ζωής, ενώ πλέον χαρακτηρίζονται από μεγάλη φτώχεια γιατί δεν βρίσκουν εύκολα εργασίες. Από την άλλη έχουν αδιάρρηκτα τα στοιχεία του νομαδισμού της ομαδικότητας και δύσκολα δέχονται επεμβάσεις από τρίτους. Κάτι που τους κάνει πιο απορριπτέους από την υπόλοιπη κοινωνία αλλά και από τους εγκατεστημένους γιατί οι τελευταίοι πιστεύουν ότι οι νομάδες προσβάλλουν την αισθητική του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Από την άλλη ο νομάδας τσιγγάνος μπορεί τον συγγενή του που είναι εγκατεστημένος να μην τον απορρίπτει (υπάρχει ο δεσμός της κοινότητας, όταν βέβαια ο δεύτερος συνεχίζει να έχει σχέσεις με τον πρώτο), νοιώθει όμως απέναντι του μειονεκτικά. Επίσης ο εγκατεστημένος δεν επιθυμεί ο σκηνίτης να τον επισκέπτεται στον " τόπο κατοικίας του εξαιτίας του επιπρόσθετου στιγματισμού που του δίνει η παρουσία του τελευταίου. (Βαξεβάνογλου, 2001)

Οι εγκατεστημένοι επειδή ακριβώς θυσίασαν τον νομαδικό τρόπο ζωής τις παραδόσεις τους και το αξιακό τους σύστημα, περιμένουν υπομονετικά την αποδοχή από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Όταν αυτή δεν έρχεται και εκτός αυτού όταν ενισχύεται ακόμη περισσότερο η απόρριψη όλων όσων ανήκουν στην ομάδα των εγκατεστημένων Ρομ προσπαθούν να βρουν «εξιλαστήριο θύμα» για να βρουν μια συγκεκριμένη αιτιολόγηση για την απόρριψή τους. Έτσι το βάρος **πέφτει στον νομαδικό πληθυσμό και στην εχθρική κοινότητα των τσιγγάνων.**

6.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Αντίθετα από παλιότερα, απόψεις που υποστήριζαν ότι οι κάθε είδους μειονότητες υπάρχουν μόνο ως πολιτισμικές διαφορές, σήμερα γίνεται φανερό ότι τέτοιες ομάδες παράγονται κυρίως από φαινόμενα, κοινωνικού ανταγωνισμού, εξαναγκασμού, περιθωριοποίησης και διακρίσεων. Μ' αυτή την οπτική, μελέτη των

μειονεκτουσών ομάδων, είναι ουσιαστικά μελέτη των σχέσεων ανισότητας σε συγκεκριμένες κοινωνικο-ιστορικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες.

Οι ανισότητες αυτές μπορεί να αναφέρονται στην στέγη, στην απασχόληση, στην υγεία και στην εκπαίδευση που αποτελεί ένα κρίσιμο τομέα αναπαραγωγής κάθε κοινωνίας.

Πολύ σχηματικά, θα μπορούσε να πει κανείς ότι η αντιμετώπιση της ανεργίας ή του αναλφαβητισμού δεν είναι σχεδόν μόνον θέμα ανεργίας ή μόνον θέμα αναλφαβητισμού, αλλά πολλών παραμέτρων που άπτονται του κοινωνικού και πολιτισμικού τομέα ζωής.

Επιπλέον εκείνο που προκύπτει είναι ότι, πολλά από τα θέματα που αφορούν τους Τσιγγάνους στο τομέα της υγείας, της εκπαίδευσης ή της εργασίας, εμπίπτουν σε «**πραγματικά προβλήματα**» ζωής και διαφοροποιούνται από θέματα που έχουν να κάνουν με ιδεολογίες, τις προκαταλήψεις, τις στάσεις, τις αξίες και τις αντιλήψεις ζωής. **(Κάτσικας,- Πολίτου,1999)**

Ως στοιχειώδη κοινωνικά αγαθά θα θεωρήσουμε τη στέγη, την απασχόληση, υγεία εργασία και την εκπαίδευση τα οποία στερούνται. Είναι σκόπιμο να συνεξετάζεται, όπου είναι δυνατό και το περιεχόμενο που οι ίδιοι δίνουν σ' αυτά.

Η συμμετοχή των Τσιγγάνων στα αγαθά αυτά, που αποτελούν ταυτόχρονα θεμελιώδη δικαιώματά τους ως Ελλήνων πολιτών, σχετίζεται με την επιθυμία τους για μια καλύτερη ποιότητα ζωής και δε φαίνεται ασύμβατη με την ανάγκη διατήρησης της ιδιαίτερης πολιτιστικής τους ταυτότητας. **(Καραθανάση,2000)**

Γι' αυτό τον λόγο, το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού είναι σκόπιμο να εξετάζεται ως προϊόν αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους Τσιγγάνους και την ευρύτερη ελληνική κοινωνία. Από τη μια πλευρά, η ευρύτερη κοινωνία έχει θέσει συγκεκριμένες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των Τσιγγάνων μέσα σε αυτή ενώ, από την άλλη, οι ίδιοι έχουν θέσει τους δικούς τους όρους κοινωνικής συνύπαρξης, έχοντας δημιουργήσει ένα κλειστό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, προκειμένου να διαφυλάξουν την ιδιαίτερη πολιτιστική τους ταυτότητα.

6.3 ΧΩΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού στους Ρομά έχει πολλές χωρικές διαστάσεις οι οποίες τον αναπαράγουν και τον διογκώνουν.

Τόσο οι χώροι των καταυλισμών των Ρομά όσο και οι ζώνες κατοικίας τους στην περιφέρεια των αστικών κέντρων έχουν προβλήματα βασικών υποδομών και κοινωνικού εξοπλισμού. **(Καραθανάση,2000)**

Ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομά στην Ελλάδα αποτελεί ένα υπαρκτό οξύ ζήτημα κοινωνικής ανισότητας, που αφορά σε έναν πολυάριθμο και κοινωνικά αδύναμο πληθυσμό, με κεντρικό χαρακτηριστικό την κοινωνική απομόνωση, ως αιτία και ταυτόχρονα αποτέλεσμα της χρόνιας κοινωνικής απόρριψης και της έλλειψης εδραίας θέσης, με συνεπακόλουθα την χωρική απομόνωση, τις ελλείψεις και παραλείψεις στις διαδικασίες που αποδίδουν την ιδιότητα του πολίτη, την οικονομική ένδεια και την απόλυτη φτώχεια, την ολοκληρωτική αποκοπή από την αγορά εργασίας, την έλλειψη πρόσβασης στα συστήματα υγείας, κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας, τον υψηλό λειτουργικό αναλφαβητισμό και τον εκπαιδευτικό αποκλεισμό, την αποκοπή από τις διεργασίες των τοπικών κοινωνιών και την κοινωνική ζωή.

Μέχρι σήμερα η επιστημονική έρευνα, εκτός από την αποτύπωση των χαρακτηριστικών του κοινωνικού αποκλεισμού, έχει καταγράψει πλήθος προσεγγίσεων σχετικά με τις γενεσιουργικές του αιτίες: Η επικρατέστερη αντίληψη για τις αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά αναφέρεται στους όρους του «καταυλισμού», ή του «σκηνιτισμού», γενικά στην έλλειψη εδραίας θέσης, όροι που παραπέμπουν στην κατάσταση του «νομαδισμού», που όμως σήμερα πλέον τείνει να εκλείψει σχεδόν ολοκληρωτικά. Αντίθετα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια Τσιγγάνικοι πληθυσμοί εδραιούνται όλο και περισσότερο σε περιφερειακές ζώνες, διαδικασία που ήδη αποτελεί απαρχή κοινωνικής ένταξης εφόσον συνδέεται με την απόκτηση κατοικίας έστω και χαμηλών προδιαγραφών στο επίπεδο συγκεκριμένων τοπικών κοινωνιών. Όλο και περισσότερα νοικοκυριά χάνουν σταδιακά τη νομαδική τους ιδιότητα, αποκτούν μόνιμους δεσμούς με τις περιοχές διαμονής τους και με τις τοπικές κοινωνίες, επενδύουν σε αυτές στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, μένουν εκεί μόνιμα ή επιστρέφουν σ' αυτές όταν δεν μετακινούνται. Παρόλα αυτά η τάση εδραιοποίησης δεν συνοδεύεται απαραίτητα από μια μόνιμη εργασία. Ελάχιστα είναι τα τσιγγάνικα νοικοκυριά που κατόρθωσαν να βγουν από το φαύλο κύκλο της περιθωριοποίησης, να βελτιώσουν μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος τις ευκαιρίες απασχόλησής τους, ή να μετατρέψουν τις παραδοσιακές τους δραστηριότητες σε βιώσιμη επαγγελματική απασχόληση. Η εδραία αγορά εργασίας παραμένει κλειστή για αυτούς, λόγω κυρίως του χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης και επαγγελματικής εξειδίκευσης.

Ένας ακόμα λοιπόν παράγοντας κοινωνικού αποκλεισμού είναι η αδυναμία των Ρομά να προσέρχονται στις διαδικασίες τακτοποίησης της αστικοδημοτικής τους κατάστασης, που αποτελεί τη θεσμική και νομική απόδειξη της ύπαρξής τους, της προσωπικής και της οικογενειακής τους κατάστασης. Η μη τήρηση των υποχρεώσεων τους οδηγεί σε βαθύτερο κοινωνικό αποκλεισμό, αφού η χρήση όλων των κοινωνικών δικαιωμάτων που έχουν σχέση με τους βασικούς τομείς οργάνωσης της κοινωνίας, δηλαδή την υγεία, την εκπαίδευση, την απασχόληση, τη στέγαση, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, προϋποθέτει την ύπαρξη μιας αστυνομικής ταυτότητας που εκδίδεται με την προσκόμιση πιστοποιητικού από τον αρμόδιο Δήμο.

Λόγω του ιδιαίτερου τρόπου ζωής των Ρομά, με κύριο χαρακτηριστικό την έλλειψη ή τη μεγάλη δυσκολία πρόσβασης στα στοιχειώδη κοινωνικά δικαιώματα, έχει καταγραφεί από τις επιστημονικές έρευνες στις κοινότητες των Ρομά σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο αρνητική επιβάρυνση των συνθηκών υγείας των κατοίκων.

Μέσα σε αυτό το εννοιολογικό πλαίσιο οι Ρομά αποτελούν τους φτωχούς των φτωχών, και ζουν στην μεγάλη τους πλειοψηφία έξω από το πλαίσιο των βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων σε κατάσταση καθολικού κοινωνικού αποκλεισμού, οικονομικής ένδειας και φτώχειας.

Από την πλευρά της η κοινωνία αποδέχεται στερεοτυπικά την κατάσταση αυτή ως «αναγκαίο κακό» συνυφασμένο με τον «παραδοσιακό» τρόπο ζωής των Ρομά, που «φυσιολογικά» ταυτίζεται με την ανεργία, τη φτώχεια, την περιθωριοποίηση, την κοινωνική απομόνωση, την παραβατικότητα.

Οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι επιθυμούν και επιδιώκουν την κοινωνική ένταξη. Δείχνουν να ξεπερνούν φοβίες και δισταγμούς που δημιούργησε ο μακρόχρονος αποκλεισμός τους και αρθρώνουν διεκδικητικό λόγο, αποζητώντας την κοινωνική τους εδραιοποίηση, την αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες και την ειρηνική και αρμονική συνύπαρξη σε αυτές, την αφομοίωσή τους, όχι στην ισοπεδωτική και κυρίαρχη κουλτούρα, αλλά σίγουρα στο πλαίσιο των Δημοκρατικών κατακτήσεων της Ελληνικής κοινωνίας για την διασφάλιση των ανελαστικών κοινωνικών δικαιωμάτων.

6.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Μια από τις σημαντικότερες κοινωνικές αντιθέσεις στις σύγχρονες κοινωνίες είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός ομάδων από κοινωνικά αγαθά, όπως η αγορά

εργασίας, η εκπαίδευση, η υγεία, ο πολιτισμός, έτσι ώστε να τις χαρακτηρίζουμε ως περιθωριακές, ευπαθείς και μειονεκτούσες. Συχνά τα άτομα που ανήκουν σ' αυτές τις κοινωνικές ομάδες, υποφέρουν όχι απλά από έλλειψη αλληλεγγύης αλλά ακόμη περισσότερο από επιθετικές, άδικες και προσβλητικές συμπεριφορές, εκδηλώσεις που αποτελούν αυτό που ονομάζουμε ρατσισμό.

Συγκεκριμένα, με τον όρο ρατσισμό εννοούμε **«ένα πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών και / ή θεσμοθετημένων μέτρων που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση, κι αυτό μόνο και μόνο επειδή ανήκουν σε μια διακριτή κατηγορία ανθρώπων. Ως δικαιολογία για τις διακρίσεις χρησιμοποιείται η διαφορετικότητα της ομάδας στην οποία προσάπτεται συχνά-αλλά όχι πάντα-μια υποτιθέμενη κατωτερότητα ή και επικινδυνότητα».**

Πέρα από τους περιορισμούς που υφίστανται τα άτομα που ανήκουν στις μη ευνοημένες ομάδες, τα μέλη της υπόλοιπης κοινωνίας αυτοπεριορίζονται στις συναλλαγές τους και στην προσωπική τους ανάπτυξη, μη εκμεταλλευόμενα τα θετικά στοιχεία που μπορούν να αντλήσουν από τα άτομα και τον πολιτισμό των συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

Τέλος ο κοινωνικός αποκλεισμός και ρατσισμός που υφίστανται οι Ρομά δεν εντοπίζεται μόνο στις μεμονωμένες γειτονιές - γκέτο στις οποίες διαμένουν, αλλά αφορά σε ένα πλέγμα φαινομένων κοινωνικής απομόνωσης, τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερα έντονη εικόνα (ανεργία, αναλφαβητισμός, σχολική διαρροή, νεανική παραβατικότητα).

Ο νομαδικός τρόπος της ζωής τους θεωρήθηκε από την αρχή της παρουσίας τους στο χώρο της Ευρώπης απειλητικός για τον τοπικό πληθυσμό, που έχει διαφορετικές μοντέλα και αξίες ζωής και ανατρεπτικός για τις αντιλήψεις των μελών της σύγχρονης αστικής κοινωνίας. **(Λεπενιώτης,2008)**

Η ύπαρξη στερεοτυπικών απόψεων και προκαταλήψεων που έχουν διαμορφωθεί κατά τη μακρόχρονη παρουσία των Τσιγγάνων στον ελληνικό χώρο υπολογίζεται ως σημαντικός μηχανισμός κοινωνικού αποκλεισμού της συγκεκριμένης ομάδας.

Οι προκαταλήψεις που υπάρχουν για τη συγκεκριμένη ομάδα, που στηρίζονται στην άγνοια και τη μη αποδοχή της ιδιαιτερότητάς της, έχουν οδηγήσει στην ύπαρξη διακρίσεων σε βάρος των Τσιγγάνων, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις έχουν αποκτήσει ρατσιστικό χαρακτήρα ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Η αύξηση των ρατσιστικών εκδηλώσεων προς τους Τσιγγάνους την τελευταία δεκαετία

υποθέτουμε ότι σχετίζεται με την αυξανόμενη αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας, που έχει ως συνέπεια τον ανταγωνισμό για τη χρήση του αστικού χώρου αλλά και την υιοθέτηση νέων προτύπων και αντιλήψεων, ασύμβατων με αυτών της τσιγγάνικης κοινωνίας. **(Γκόντοβος, 1996)**

Όπως είναι γενικά γνωστό οι Ρατσιστικές ιδέες δεν είχαν ποτέ ρίζες στην ελληνική κοινωνία, ως πολιτική έκφραση, ούτε και την εποχή του μεσοπολέμου που ήταν κυρίαρχες στην Ευρώπη. Η Ελληνική κοινωνία βγαλμένη απ' τα σπλάχνα μιας πολυεθνικής Βυζαντινής αυτοκρατορίας, διατήρησε πάντα μια ανοχή απέναντι στους άλλους πολιτισμούς, ακόμα και όταν κάποιος «εθνοκεντρισμός», αντιμετώπιζονταν ευνοϊκά απ' το ελληνικό κράτος. Η στάση της ελληνικής κοινωνίας, απέναντι στη τσιγγάνικη κοινότητα, χαρακτηριζόταν παραδοσιακά από μια συγκατάβαση, που μπορεί μεν να είχε στοιχεία «κοινωνικής απόστασης-κοινωνιοκεντρισμό» αλλά δεν έπαιρνε ποτέ χαρακτήρα εχθρότητας. **(Σιναπίδης, 1995)** Εκτός αυτού είναι φανερό, ότι με την πολιτισμική «πρόσμειξη» μεγάλων τσιγγάνικων πληθυσμών, κατά την διάρκεια αιώνων, (χαλκιάδες, οργανοπαίχτες, έμποροι) και την προσφορά των τσιγγάνων στο Δημοτικό τραγούδι, αυτοί συμμετείχαν καθοριστικά στην συγκρότηση της νέας Ελληνικής Εθνικής συνείδησης.

Ο «κοινωνιοκεντρισμός», αυτός που είναι συνηθισμένος σε περιόδους κοινωνικής κρίσης, γίνεται κατανοητός περισσότερο με τις θεωρίες της «έξω-ομάδας» παρά με τον κλασικό ρατσισμό. **(Κάμπελ, 1989)** Όμως παρά την σταδιακή θετική προσέγγιση των προβλημάτων, από την πολιτεία, τα τελευταία χρόνια και παρ' όλη την ήπια μορφή του, ο «κοινωνιοκεντρισμός» ζει και φανερώνει μια γενικότερη κρίση της σημερινής ελληνικής κοινωνίας, που ξεπερνά τους τσιγγάνους και προσεγγίζει προβλήματα, «αναπτυγμένων» βιομηχανικών κοινωνιών. **(Ντούσας, 1997-Βεργίδης, 1995)**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ-ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

7.1 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Όλες οι πολιτικές που άσκησαν μέχρι τώρα οι διάφοροι φορείς, οργανισμοί δομές και υπηρεσίες στηρίχθηκαν σε τρεις κυρίως άξονες: **εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινωνίας.**

Η **πρώτη προσπάθεια** παρέμβασης στους τσιγγάνικους πληθυσμούς ξεκίνησε από την οργάνωση **“Σώστε τα Παιδιά,”** το 1980, με τη δημιουργία ενός Κοινωνικού Κέντρου για τους Ρομ. Το 1985 η οργάνωση, εκτιμώντας την αναγκαιότητα επέκτασης του, προγράμματος, ιδρύει ένα ακόμα κέντρο. Οι στόχοι εργασίας ήταν: α) **γνωριμία** με την κοινότητα, β) **προώθηση** επιμορφωτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα τσιγγανόπουλα της περιοχής, γ) **σύνδεση** των Τσιγγάνων με τις υπηρεσίες που παρείχε η πολιτεία δ) **ανάπτυξη και διατήρηση** της κοινωνικής λειτουργικότητας του παιδιού και της παρουσίας του ενήλικα Τσιγγάνου, ε) **κινητοποίηση** των Τσιγγάνων στην αυτοοργάνωση των καταυλισμών και των συλλόγων τους, στ) **ευαισθητοποίηση** της τοπικής κοινότητας, ζ) **ευαισθητοποίηση** των ίδιων των Τσιγγάνων για διατήρηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας.

Η επίσημη κρατική παρέμβαση στο χώρο των Τσιγγάνων, κατόπιν αλληπάλληλων συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης στα κράτη-μέλη του, έγινε μέσω του θεσμού της **Λαϊκής Επιμόρφωσης** και ξεκίνησε το 1983. Μέχρι τότε το Κράτος είχε αντιμετωπίσει τους έλληνες τσιγγάνους με αδιαφορία, ενώ οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες είχαν ήδη αρχίσει να διαμορφώνουν ολοκληρωμένες στάσεις και πολιτικές που αφορούσαν τους τσιγγάνικους πληθυσμούς τους. Η παρέμβαση της **Λαϊκής Επιμόρφωσης** στις ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι Τσιγγάνοι, είχε στόχο τη «δυναμική κοινωνική τους ένταξη», με **το σεβασμό** στον τρόπο ζωής τους, τη διατήρηση της ταυτότητάς τους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών. Ταυτόχρονα έπρεπε να εξασφαλιστεί η συμμετοχή των ίδιων των ενδιαφερομένων στις διαδικασίες κοινωνικής ενσωμάτωσης

αποσκοπώντας στην καλλιέργεια της θετικής στάσης των Τσιγγάνων απέναντι στην ευρύτερη κοινωνία. (Παυλή – Σιδέρη, 1990)

Η εκπαίδευση θεωρήθηκε ως ένας από τους σημαντικότερους άξονες παρέμβασης στους τσιγγάνικους πληθυσμούς. Για το σκοπό αυτό εκπονήθηκε πρόγραμμα-πilotος για την εκπαίδευση και στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος δράσης, λειτούργησαν προγράμματα όπως επιμόρφωσης επιμορφωτών Τσιγγάνων, και φροντιστηριακά προπαρασκευαστικά μαθήματα σε τσιγγανόπουλα με σκοπό να ενταχθούν στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα και μαθήματα εκπαίδευσης ανηλίκων.

Παράλληλα δημιουργήθηκε μια σειρά υποστηρικτικών προγραμμάτων, όπως προγράμματα αγωγής υγείας και νομικής κάλυψης. Δημιουργήθηκαν κέντρα πολιτιστικής δημιουργίας των Τσιγγάνων, καθώς και τμήματα επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ εκπονήθηκαν μελέτες που προέβλεπαν τη διαμόρφωση τοπικών καταυλισμών. Για τα προγράμματα αυτά υπήρξε συνεργασία συναρμόδιων φορέων, όπως των Υπουργείων Παιδείας, Υγείας και Πρόνοιας.

Οι ενέργειες των κρατικών φορέων που ασχολήθηκαν με την παρέμβαση στους Έλληνες Τσιγγάνους ήταν σε γενικές γραμμές συντονισμένες με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ως προς τη διαμόρφωση των στόχων τους. **Ωστόσο η αξιολόγηση κάθε προσπάθειας γίνεται από τα αποτελέσματά της.** Ενώ υπήρξε ένα δυναμικό ξεκίνημα και είχαν διαμορφωθεί σαφείς και ολοκληρωμένοι στόχοι, με την πάροδο του χρόνου αποδυναμώθηκαν πολλά από τα προγράμματά της.

Η πενιχρή χρηματοδότηση, η αδυναμία σχεδιασμού στη βάση επαρκών δεδομένων σχετικά με τη φυσιογνωμία και τις ανάγκες των Ελλήνων Τσιγγάνων, οι καθυστερήσεις στην εκτέλεση των προγραμμάτων, η έλλειψη συντονισμού και οργάνωσης, η ανεπάρκεια εξειδικευμένου προσωπικού, οι συχνές αλλαγές των προσώπων που στελέχωναν τα προγράμματα, η έλλειψη αυτοαξιολόγησης και συνεργασίας ανάμεσα σε κρατικούς φορείς, Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και άλλους φορείς όπως και εγγενείς αδυναμίες και δυσλειτουργίες της κρατικής μηχανής έχουν οδηγήσει κάποια από τα προγράμματα αυτά σε υπολειτουργία. (Ντούσας, 1997)

Οι συστάσεις του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είχαν στόχο τη συντονισμένη προσπάθεια των κρατών-μελών για την εξεύρεση τρόπων ένταξης των τσιγγάνικων πληθυσμών στην ευρύτερη κοινωνία. Οι συστάσεις αυτές πρότειναν στις χώρες-μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξαλειφθούν οι διακρίσεις σε βάρος τους και παράλληλα να διατηρηθεί η πολιτιστική κληρονομιά τους.

Οι πολιτικές που προτείνονταν έπρεπε να είναι τέτοιες, ώστε ο τρόπος ζωής των τσιγγάνων να μην τους εμποδίζει να απολαμβάνουν δικαιώματα, αλλά και να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή αυτών των πολιτικών κρίθηκε απαραίτητη η συνεργασία των τοπικών φορέων, Δομών και υπηρεσιών κάθε ευρωπαϊκού κράτους.

Οι Βασικοί άξονες δράσης που προτάθηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης και που οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, υιοθέτησαν είναι:

- Γενική ευαισθητοποίηση και γνωριμία της ευρύτερης κοινωνίας με τους Τσιγγάνους.
- Εξασφάλιση στέγης και χώρων στάθμευσης.
- Εκπαίδευση.
- Επαγγελματική καθοδήγηση και κατάρτιση.
- Κοινωνική ασφάλιση.
- Υγεία και πρόνοια.

Ειδικότερα στα πλαίσια εθνικής πολιτικής αντιμετώπισης των προβλημάτων των Τσιγγάνων και των προγραμμάτων της κοινωνικής ένταξης, ανατέθηκε σε μια ομάδα υπουργείων να λειτουργεί ως συντονιστικό όργανο- συμβούλιο πολιτικής για τους Έλληνες Τσιγγάνους. **(Εθνικό Διυπουργικό κέντρο)**

Αυτό το συντονιστικό όργανο έχει σαν στόχο την δυναμική κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία με σεβασμό στην κουλτούρα τους και την διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας. **Ο ρόλος του συγκεκριμένου οργάνου και οι αρμοδιότητές του είναι οι εξής:**

- Ο σχεδιασμός και εφαρμογή εθνικής πολιτικής για τους Τσιγγάνους.
- Η πρόωση των νομοθετικών και κοινωνικών μέτρων, για την τσιγγάνικη κοινότητα που αποφασίζονται κατά καιρούς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Ο καθορισμός των παρεμβάσεων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο και η κατανομή αρμοδιοτήτων στους διάφορους συνεργαζόμενους φορείς παρέμβασης. (Υπηρεσίες, οργανισμοί, Δομές, Σύλλογοι τσιγγάνων).
- Ο συντονισμός και αξιολόγηση των προγραμμάτων ένταξη και ο επαναπροσδιορισμός των στόχων και ενεργειών σε ετήσια βάση.

Με τα παραπάνω το συγκεκριμένο όργανο ευελπιστεί να δώσει τέλος στα αναποτελεσματικά προγράμματα και τις πολιτικές που εφαρμόζονται χωρίς να

λαμβάνουν υπόψη τους, την κοινωνική και πολιτισμική ιδιαιτερότητα των Τσιγγάνων και τα οποία προσπαθούσαν να επιβάλουν στους Τσιγγάνους ξένα πρότυπα προς την ζωή τους.

Το παραπάνω όργανο απαρτίζεται από τα υπουργεία Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εργασίας, Πολιτισμού, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και από τους δημόσιους φορείς της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης και Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

Ακόμη συμμετέχουν εκπρόσωποι του Οργανισμού Καταπολέμησης Απεξάρτησης Ναρκομανών ατόμων, της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας και του Πανελληνίου διαδημοτικού δικτύου υποστήριξης των Ελλήνων Τσιγγάνων.(Δίκτυο ρομ). Οι αρμοδιότητες και το πεδίο δράσης κάθε φορέα είναι:

- **Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ).**

Το ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής για τους έλληνες Τσιγγάνους του συγκεκριμένου υπουργείου, προσπαθεί να επιτύχει την επίλυση των προβλημάτων διαβίωσης των Τσιγγάνων (κατοικία, περιβάλλοντας χώρος).

- **Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠ.ΕΣ.)**

Όσον αφορά την δράση του, το συγκεκριμένο υπουργείο έχει εντάξει το κοινωνικό αποκλεισμό στους στόχους του. Επίσης το παραπάνω υπουργείο προωθεί ένα εθνικό πλαίσιο στήριξης των Τσιγγάνων με μέτρα για τη στέγαση, την εργασία, την υγεία και την εκπαίδευσή τους.

- **Υπουργείο Εργασίας (ΥΠ. ΕΡΓ.)**

Το Υπουργείο Εργασίας έχει καταρτίσει με την Βοήθεια της ΕΕ (ΕΚΤ) μέσω των ΚΠΣ, τα επιχειρησιακά προγράμματα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Μέσα στις παρεμβάσεις αυτού υπάρχουν αρκετές για τους Έλληνες Τσιγγάνους.

- **Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΥΠΥΠΚΑ).**

Στους άμεσους στόχους του υπουργείου ήταν να δημιουργήσει (τουλάχιστον στους μόνιμους καταυλισμούς των Τσιγγάνων) συμβουλευτικούς σταθμούς και κέντρα υποστήριξης σε θέματα απασχόλησης, εκπαίδευσης, και υγιεινής (πρόδρομοι ΙΑΚ)

- **Υπουργείο Πολιτισμού**

Ακόμη ευελπιστούν στο υπουργείο πολιτισμού να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη για τα θέματα των Τσιγγάνων αλλά και να επιτύχουν την αποδοχή αυτών μέσα από τα προγράμματα γνωριμίας του υπόλοιπου συνόλου με την παράδοση των Τσιγγάνων.

- **Πανελλαδικό διαδημοτικό δίκτυο για την υποστήριξη των Ελλήνων Τσιγγάνων «Δίκτυο Ρομ».**

Το συγκεκριμένο δίκτυο είναι μια συνένωση οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, στη έδρα των οποίων κατοικούν Τσιγγάνοι και έχει ως μέλημα την βελτίωση των συνθηκών ζωής και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού που αυτοί υφίσταται από την υπόλοιπη κοινωνία.

Το Δίκτυο ROM ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 1995 με τ/ν στήριξη της Γεν. Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.), της Γεν. Γραμματείας Νέας Γενιάς (Γ.Γ.Ν.Γ.) και της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.), ύστερα από έκφραση της κατ' αρχήν συμφωνίας 21 Δήμων απ' όλη την Ελλάδα .

Σήμερα, έχοντας στο δυναμικό του 62 Δήμους μέλη από όλη την Ελλάδα, το Δίκτυο ROM αποτελεί την ενιαία έκφραση της Γ.Α. στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν σχέση με τους Έλληνες Τσιγγάνους στη χώρα μας.

7.2 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δείξει στην τελευταία δεκαετία την πολιτική της βούληση για την ανάπτυξη πολιτικών κοινωνικής Ένταξης των Ρομά που ζουν διεσπαρμένοι στα κράτη μέλη με συγκεκριμένες Οδηγίες προς τις κυβερνήσεις των κρατών μελών.

Η πολιτική βούληση αυτή και οι κατευθυντήριες γραμμές της, διατυπώνονται σε πρόσφατο σχετικό Έγγραφο της ομάδας εργασίας της Επιτροπής που συνοδεύει την επικοινωνία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή για τις Περιφέρειες, με τίτλο **«Ευκαιρίες για μη Διάκριση και ισότητα: Μία ανανεωμένη Δέσμευση - Κοινοτικά Όργανα και Πολιτικές για την Ένταξη των Ρομά (COM (2008)420)»**. Από το παραπάνω έγγραφο προκύπτει ότι στην διαβούλευση που έχει αναπτυχθεί στα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχει ένας σημαντικός προβληματισμός για τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά στην Ευρώπη.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης τοποθετήθηκε στο θέμα και σε σχετική απόφασή του στις 12/2007 αναφέρει : «Το Συμβούλιο της Ευρώπης συνειδητοποιώντας την πολύ ειδική κατάσταση που αντιμετωπίζουν οι Ρομά σε όλη την Ένωση, καλεί τα Κράτη – Μέλη και την Ένωση να χρησιμοποιήσουν κάθε μέσο για να προωθήσουν την ένταξή τους».

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με το από 31/1/08 ψήφισμα του «απευθύνει επείγουσα απαίτηση για ένα περιεκτικό στρατηγικό πλαίσιο για τους Ρομά. Η πραγματοποίηση μιας συμμαχίας για ευρωπαϊκές πολιτικές αναφορικά με τους Ρομά στις 5/03/08 αντικατοπτρίζει τη βούληση της κοινωνίας των πολιτών να ενώσει δυνάμεις για την καλύτερη ένταξη αυτής της πολύ μεγάλης κοινότητας και μακροπρόθεσμα για μια συνεκτική κοινή στρατηγική για τους Ρομά.

Στο έγγραφο αναφέρεται επίσης ότι : «Παρόλο που η κοινωνικο – οικονομική κατάσταση των Ρομά παραμένει **υπο - ερευνημένη (under – researched)**, είναι σαφές ότι οι Ρομά είναι ειδικά εκτεθειμένοι σε υψηλούς βαθμούς φτώχειας και υποαπασχόλησης ή δραστηριοποιούνται εκτενώς στην παραοικονομία.

Στο έγγραφο σημειώνεται επίσης ότι παρόλο που τα κράτη - μέλη και οι υποψήφιες χώρες αλλά και η κοινωνία των πολιτών έχουν προσδιορίσει τα προβλήματα των Ρομά ήδη από την δεκαετία του 1990 γενική διαπίστωση είναι ότι οι συνθήκες διαβίωσης για τους Ρομά δε βελτιώθηκαν.

Τα κεντρικά θέματα για την κοινωνική ένταξη των Ρομά που τίθενται είναι η πρόσβαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την δημόσια υγεία, την στέγαση και τις υποδομές, και γενικότερα το θέμα του αγώνα κατά της φτώχειας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθιέρωσε το 2004 το "Inter Service Group on Roma" (intrainstitutional platform for the exchange of information) που αναλύει πώς τα Διαρθρωτικά Ταμεία μπορούν να κινητοποιηθούν για το θέμα στην Προγραμματική **Περίοδο 2007-2013**, υποστηρίζοντας προγράμματα εκπαίδευσης, συμβουλευτικής και κοινωνικής βοήθειας στους Ρομά της Ευρώπης.(χρόνος εφαρμογής-υλοποίησης έργων των ΙΑΚ στην Ελλάδα)

Ιδιαίτερα σημαντική για την επιτυχία της πολιτικής κοινωνικής ένταξης θεωρείται η ικανότητα των κυβερνήσεων των κρατών μελών στο να στηρίζουν πολυδιάστατες παρεμβάσεις που λαμβάνουν υπ' όψιν ολιστικά εθνική την πραγματικότητα των Ρομά και που να είναι στοχευμένες αποκλειστικά προς τους Ρομά.

Η πραγματική πρόοδος όμως των παρεμβάσεων εξαρτάται και από τους ίδιους τους Ρομά που πρέπει να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού των παρεμβάσεων ως μέρος της διαδικασίας που αφορά στην κοινωνία των πολιτών.

Η πολιτική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εδράζεται στις αρχές του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, αρχές κοινές στα κράτη – μέλη.

Σημειώνεται επίσης ότι αναφορικά με την στρατηγική προσέγγιση, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην Εταιρικότητα. Η Γενική Οδηγία (Άρθρο 11 EC No 1083/2006) καθορίζει ότι οι χρηματοδοτήσεις για την υλοποίηση έργων και δράσεων που υποστηρίζουν την άρση του κοινωνικού **αποκλεισμού των Ρομά πρέπει να επιδιώκονται σε στενή συνεργασία (εταιρικότητα) με τις αρμόδιες περιφερειακές, τοπικές και άλλες δημόσιες αρχές, με οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους, καθώς και με κάθε άλλη κατάλληλη αρχή.**

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε απόσπασμα από το πιο πρόσφατο αναθεωρημένο κείμενο των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (23/24 Ιουνίου 2011) «Το Ευρωπαϊκό συμβούλιο επικύρωσε, την έκθεση της Προεδρίας της ΕΕ για την ένταξη των Ρομά και ζήτησε την ταχεία εφαρμογή των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της 19ης Μαΐου 2011 σχετικά με το πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020, ειδικότερα όσον αφορά την εκπόνηση, ενημέρωση ή ανάπτυξη των εθνικών στρατηγικών των κρατών μελών για την ένταξη

των Ρομά, ή ολοκληρωμένης σειράς μέτρων πολιτικής στο πλαίσιο των ευρύτερων πολιτικών τους για την κοινωνική ένταξη, με στόχο τη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά.

Επίσης στο Πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020 (COM 173,2011) και στα Συμπεράσματα του Συμβουλίου (2011/C 258/04), μεταξύ άλλων αναφέρεται: παρά τις προσπάθειες σε εθνικό, ευρωπαϊκό επίπεδο για την προαγωγή της ένταξης των Ρομά, πολλοί Ρομά εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν βαθιά φτώχεια, έντονο κοινωνικό αποκλεισμό, φραγμούς στην άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων και διακρίσεις, πράγμα που σημαίνει περιορισμένη πρόσβαση σε εκπαίδευση, απασχόληση και υπηρεσίες, χαμηλά επίπεδα εισοδήματος, υποβαθμισμένες συνθήκες στέγασης, κακή υγεία και μικρότερο προσδόκιμο ζωής. Συνεπώς οι εθνικές προσεγγίσεις για την ένταξη των Ρομά θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις ιδιαίτερες περιστάσεις και ανάγκες επί τόπου, μεταξύ άλλων υιοθετώντας ή συνεχίζοντας την εφαρμογή πολιτικών που απευθύνονται στις περιθωριοποιημένες και μειονεκτούσες ομάδες, όπως οι Ρομά, σε ευρύτερο πλαίσιο.

Τέλος στις 23/5/2012((FRA)- (UNDP),2012) η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε στη δημοσιότητα την αξιολόγηση των Εθνικών Σχεδίων για την ένταξη των Ρομά, όπου σημειώνεται ότι τα κράτη – μέλη ενώ κατέβαλαν προσπάθειες για να αναπτύξουν Εθνική Στρατηγική και συνολικές προσεγγίσεις, δεν διέθεσαν όμως επαρκείς οικονομικούς πόρους. Μόνο 12 χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα καθόρισαν με σαφήνεια το πλαίσιο και τα ποσά που θα διατεθούν σε μέτρα για διευκόλυνση της προώθησης των Ρομά στην απασχόληση, στην εκπαίδευση, στην υγειονομική περίθαλψη και στη στέγαση.

Επιπλέον η επιτροπή έχει αναλάβει την υποχρέωση να παρακολουθεί την εφαρμογή των Εθνικών Σχεδίων και να δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις προόδου.

Στο πλαίσιο αυτό έχουν εκπονηθεί μελέτες, έχει πραγματοποιηθεί ποικίλη διαβούλευση, έχουν διατυπωθεί κατευθυντήριες γραμμές, έχουν υπάρξει εξειδικευμένες προσεγγίσεις καθώς και τοποθετήσεις ως προς το επείγον του θέματος, και όλα συγκλίνουν στην αναγκαιότητα και απαίτηση για ένα περιεκτικό στρατηγικό πλαίσιο σε Ευρωπαϊκό αλλά και σε Εθνικό επίπεδο για την κοινωνική ένταξη των Ρομά.

Συμπερασματικά είναι προφανές ότι η Ελλάδα, ως κράτος μέλος, είναι υποχρεωμένη να εφαρμόζει το πλαίσιο αρχών και κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

για την υπεράσπιση, την προστασία, την υποστήριξη αλλά και την προώθηση και εφαρμογή των δικαιωμάτων των Ρομά.

Παρ' όλα αυτά η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια από τη μια μεριά έχει θεσπίσει τη βασική νομοθεσία και γενικά το κανονιστικό πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ακολουθώντας τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένταξης, από την άλλη όμως σε πλήθος των περιπτώσεων εξακολουθεί να μην εφαρμόζει το πλαίσιο αυτό, με αποτέλεσμα να συνεχίζει να συγκεντρώνει καταδίκες για παραβιάσεις των δικαιωμάτων των Ρομά.

7.3 ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ

7.3.1 Εισαγωγικά

Σε όλη τη δεκαετία του 1980, η απουσία στην Ελλάδα δομών υποστήριξης, με τον χαρακτήρα των αποκεντρωμένων και αντιγραφειοκρατικών υπηρεσιών, δεν βοήθησε στην ενεργοποίηση του ανωτέρω θεσμικού πλαισίου και η συντριπτική πλειοψηφία του Τσιγγάνικου πληθυσμού στην Ελληνική επικράτεια παρέμεινε περιθωριοποιημένη, κοινωνικά αποκλεισμένη σε συνθήκες που σε πλείστες των περιπτώσεων αγγίζουν τα όρια της εξαθλίωσης, τόσο όσον αφορά στις συνθήκες εγκατάστασης, διαμονής, κατοικίας, όσο όμως και σε ότι αφορά στην πρόσβασή τους στα βασικά κοινωνικά δικαιώματα και αγαθά που είναι η εκπαίδευση, η υγεία, η απασχόληση, η Κοινωνική Πρόνοια.

Αυτός ο πληθυσμός ενώ διαβιεί μέσα στο γενικότερο κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο της χώρας με όλες τις υποχρεώσεις του, συνεχίζει μέχρι σήμερα με την ανοχή της Πολιτείας να εξωθείται στο περιθώριο και στις παρυφές του «οικονομικού και κοινωνικού γίνεσθαι», χωρίς κανόνες, χωρίς προοπτικές βιωσιμότητας και εξέλιξης, στη καθημερινή εξυπηρέτηση της ανάγκης βιοπορισμού, μακριά από τις αυτονόητες ανάγκες της σύγχρονης ζωής: όπως είναι η κατοικία, η εκπαίδευση, η εργασία, η κοινωνική ασφάλιση, η υγεία και η ισοπολιτεία.

Σιωπηλά η κοινωνία, αλλά και η συντεταγμένη Πολιτεία αποδέχονται την ανεργία, την περιθωριοποίηση, την κοινωνική και επαγγελματική απομόνωση, αλλά και την παρανομία, ως «αναγκαίο κακό» συνυφασμένο με τον «παραδοσιακό» τρόπο ζωής των Τσιγγάνων.

Το ελληνικό κράτος σε καμιά χρονική περίοδο, πέραν των ευρωπαϊκών οικονομικών ενισχύσεων, δεν στόχευσε σοβαρά και συστηματικά στο σχεδιασμό μιας μακρόπνοης πολιτικής με στόχο την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες Ρομά.

Κατά καιρούς έγιναν βεβαίως αποσπασματικές παρεμβάσεις που αφορούσαν τα θέματα ιθαγένειας, εκπαίδευσης, υγείας, πρόνοιας και νομικής προστασίας και απόπειρες οργανωμένης στέγασης πλην όμως όχι σε ένα πλαίσιο που θα εξασφάλιζε συνέχεια.

Σε αυτό το πλαίσιο όπου και οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι αποδέχονται παθητικά την υποδεέστερη μοίρα τους και έναν τρόπο ζωής που τους οδηγεί σε συχνότερα στην φτώχεια, στην παρανομία, στο περιθώριο και στον κοινωνικό αποκλεισμό, αλλά και στην αδυναμία να στοχεύσουν συντονισμένα και οργανωμένα στην αλλαγή των συνθηκών της ζωής τους και στη διαμόρφωση ενός νέου κοινωνικού μέλλοντος.

7.3.2 Το πλαίσιο της εθνικής πολιτικής υπέρ των ελλήνων ΡΟΜΑ

Απόπειρα συγκρότησης ενός συνεκτικού πλαισίου πολιτικής υποστήριξης για την κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων είχαμε κυρίως στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Από τα μέσα μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '90 παρατηρείται για πρώτη φορά στην Ελλάδα μια έντονη κινητικότητα γύρω από την απαίτηση να αναληφθούν πρωτοβουλίες και να σχεδιαστούν μακροχρόνιες και βιώσιμες πολιτικές για τη συνολική αντιμετώπιση του αιτήματος των Ρομά σχετικά με την υποστήριξη της κοινωνικής τους ένταξης. Δημιουργούνται Τσιγγάνικοι Σύλλογοι, Σωματεία και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Το 1995, με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδρύεται το «Πανελλαδικό Διαδημοτικό Δίκτυο για την Υποστήριξη των Ελλήνων Τσιγγάνων»¹⁸⁷, Δίκτυο ΡΟΜ, αποτελούμενο από το σύνολο των Δήμων, στην επικράτεια των οποίων διαβιούν Έλληνες Ρομ.

Την ίδια εποχή πραγματοποιείται ένωση της πανσπερμίας των Τσιγγάνικων Συλλόγων με τη σύσταση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Ελλήνων Ρομά (Π.Ο.Σ.Ε.Ρ.) Το Δίκτυο ΡΟΜ και η Π.Ο.Σ.Ε.Ρ. προβάλλουν το αίτημα για την ύπαρξη ενός συντονιστικού οργάνου για την εποπτεία και τον συντονισμό όλων των παρεμβάσεων και των μέτρων που σχετίζονταν με τους Τσιγγάνους με αποτέλεσμα το

2000 τη σύσταση «Διυπουργικής Συντονιστικής Επιτροπής» για το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση της Εθνικής Πολιτικής που θα αφορούσε τους έλληνες Τσιγγάνους.

Πιο συγκεκριμένα το 1996 εξαγγέλλεται το πρώτο Πλαίσιο Εθνικής Πολιτικής Υπέρ Των Ελλήνων Τσιγγάνων. Το Πλαίσιο Εθνικής Πολιτικής αναγνώρισε ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες Τσιγγάνοι είναι ιδιαίτερα σύνθετα και ότι το ελληνικό κράτος δεν είχε αναπτύξει μέχρι εκείνη τη στιγμή μια συνολική πολιτική για την επίλυση τους και την προαγωγή της κοινωνικής ένταξης της ομάδας.

Το Πλαίσιο Εθνικής Πολιτικής ανέφερε ως κύριο μέτρο για την υλοποίηση του σχεδιασμού του τη σύσταση του «Συμβουλίου Πολιτικής για τους Έλληνες Τσιγγάνους», με προεδρεύοντα τον Υφυπουργό Υγείας-Πρόνοιας και τη συμμετοχή ενός μεγάλου αριθμού φορέων. Προέβλεπε επίσης την εφαρμογή μιας σειράς μέτρων κυρίως αντιμετώπισης της εγκατάστασης και διαμονής τους και την ανάπτυξη μέτρων για την Εκπαίδευση, τον Πολιτισμό, την Επαγγελματική εκπαίδευση, την Υγεία και Πρόνοια, τον Αθλητισμό κλπ. στη βάση της αξιοποίησης κάθε πρωτοβουλίας που είχε αναπτυχθεί μέχρι τότε.

Η εξαγγελία αυτή αποτέλεσε μια σημαντική καμπή στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των Τσιγγάνων, αφού για πρώτη φορά υπήρξε πολιτική βούληση για ανάληψη συστηματικών πρωτοβουλιών με στόχο την κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων. Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματά της προσπάθειας που διέτρεξε όλη τη δεκαετία του '90 ως την αρχή της δεκαετίας του 2000, δεν ήταν τα αναμενόμενα και ασκήθηκε έντονη κριτική, η οποία επικεντρώθηκε στην απουσία επιχειρησιακού σχεδιασμού τόσο στη διατύπωση των προτεραιοτήτων της Εθνικής Πολιτικής, όσο και στη διασφάλιση των βιώσιμων μηχανισμών υλοποίησης **και ελέγχου καθώς και στην εξασφάλιση των πόρων για την εφαρμογή του.**

7.3.3 Το Ο.Π.Δ. για την κοινωνική ένταξη των ελλήνων ΡΟΜΑ

Το 2001 ανακοινώνεται το νέο «**Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης** για την Κοινωνική Ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων 2001 -2008», ως δεύτερη απόπειρα συγκρότησης εθνικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των Ελλήνων Τσιγγάνων και ως συνέχεια του Εθνικού Πλαισίου του 1996, υπό την ευθύνη του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, καθώς και η σύσταση Κεντρικής Επιτροπής Παρακολούθησης του Προγράμματος.

Ο σχεδιασμός του Ο.Π.Δ βασίστηκε στις προηγούμενες προσεγγίσεις και στις εμπειρίες των δημόσιων φορέων και των προαναφερθέντων κοινωνικών εταίρων. Στο σχεδιασμό ενσωματώθηκαν στοιχεία από τα αποτελέσματα προηγούμενων συστηματικών καταγραφών και μελετών ανάδειξης των προβλημάτων των Ελλήνων Τσιγγάνων. Το Ο.Π.Δ., στόχευε παράλληλα να αντιμετωπίσει μια σειρά αδυναμιών και προβλημάτων που εντοπίστηκαν κατά την προηγούμενη περίοδο όπως η μονοδιάστατη αντιμετώπιση καίριων προβλημάτων και η αποσπασματικότητα στον συντονισμό των δράσεων. Ειδικότερους στόχους του Ο.Π.Δ. αποτέλεσαν η εφαρμογή στεγαστικής πολιτικής για τους Τσιγγάνους σε συνδυασμό με ενέργειες που θα υποστήριζαν την κοινωνική τους ένταξη (κατάρτιση, εκπαίδευση, προώθηση στην απασχόληση, παροχή υπηρεσιών υγείας, πολιτισμού και αθλητισμού), με αναλυτικά χρονοδιαγράμματα, προϋπολογισμούς και πηγές χρηματοδότησης.

Επρόκειτο γενικά για μια καλή αρχή, δυστυχώς όμως από την αποτίμηση των παρεμβάσεων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι συνολικοί στόχοι του Προγράμματος δεν επετεύχθησαν και ότι πολύ μικρός αριθμός δράσεων σε σχέση με αυτές που είχαν αρχικά σχεδιαστεί υλοποιήθηκε, ενώ τα χρονικά κενά στη ροή των χρηματοδοτήσεων, ο βραχύς χρόνος των δράσεων, η αποσπασματικότητα των προσεγγίσεων, η απουσία πρόβλεψης για τη διατήρησή τους και η παντελής έλλειψη ελεγκτικών μηχανισμών για την ορθή διαχείριση **λειτούργησαν αρνητικά.**

Στην τελευταία χρονολογικά φάση, από το 2008 και μετά η πιο σημαντική προσπάθεια του Ελληνικού κράτους να αναβαθμίσει την συγκρότηση της Εθνικής Πολιτικής για τους Έλληνες Τσιγγάνους συνίσταται στην εκπόνηση «Μελέτης για την Καταγραφή της Υφιστάμενης Κατάστασης των ΡΟΜΑ στην Ελλάδα, Απολογισμός Δράσεων και Εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για την 4η Προγραμματική Περίοδο», η οποία ανατέθηκε από το Υπουργείο Απασχόλησης και εκπονήθηκε την περίοδο 2007 – 2008 Αντικείμενο της μελέτης αποτέλεσε:

- Η Αποτίμηση των δράσεων, που έχουν υλοποιηθεί έως σήμερα, η διερεύνηση και η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης.
- Η Ανάπτυξη μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την κοινωνική ενσωμάτωση των Ελλήνων Τσιγγάνων και η διερεύνηση πρακτικών από τη διεθνή εμπειρία για την κοινωνική ενσωμάτωση των ΡΟΜΑ.

Σήμερα, παρά τις προηγούμενες προσπάθειες, τα ορατά αποτελέσματα για τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων Πολιτών Τσιγγάνικης καταγωγής είναι μεν υπαρκτά σύμφωνα με σχετικές αποτιμήσεις και αξιολογήσεις, αλλά παραμένουν μάλλον φτωχά σε σχέση με την προσπάθεια που καταβλήθηκε. Δυστυχώς τα προηγούμενα «Εθνικά Πλαίσια» χαρακτηρίστηκαν από έλλειψη ολοκληρωμένου **Επιχειρησιακού Σχεδιασμού, ανεπάρκεια θεσμικού πλαισίου, μη πρόβλεψη θεσμοθετημένων δημόσιων πόρων, έλλειμμα τεχνογνωσίας, αδράνεια και ασυνεννοησία των φορέων που ανέλαβαν το εγχείρημα, έλλειψη συντονισμού, αλλά και ελεγκτικών μηχανισμών.** Ως εκ τούτου παραμένει ως υποχρέωση της Ελληνικής Πολιτείας προς την κατεύθυνση της άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων Πολιτών η θεσμοθέτηση πολιτικών και η ανάληψη μέτρων για την επίτευξη της αξιοπρεπούς διαβίωσης των Ελλήνων Τσιγγάνων και της ίσης πρόσβασης στα κοινωνικά αγαθά και δικαιώματα, στο πλαίσιο των αρχών της κοινωνικής ενσωμάτωσης, της καταπολέμησης της φτώχειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΣΙΓΓΑΝΟΥΣ - Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΙΑΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τα Ιατροκοινωνικά Κέντρα εντάχθηκαν στις ενέργειες για την καταπολέμηση του αποκλεισμού των κοινωνικά ευπαθών ομάδων πληθυσμού ενώ η ίδρυση και λειτουργία τους είχε εγκριθεί στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και συγχρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).

Σύμφωνα με την σχετική Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργείων Υγείας Πρόνοιας, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών - Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (Κ.Υ.Α. 113956/2002) Σύστημα Διαχείρισης, Αξιολόγησης, Παρακολούθησης, Ελέγχου και Διαδικασία Εφαρμογής της Ενέργειας «Προάσπιση – Προαγωγή Υγείας και Κοινωνική Ενσωμάτωση Ελλήνων Τσιγγάνων» συγχρηματοδοτούμενης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) κατά το Γ΄ ΚΠΣ: **στόχος της ενέργειας ήταν η λειτουργία δομών που θα παρέχουν ιατροκοινωνική φροντίδα. Μέσω των Ιατροκοινωνικών Κέντρων, μέχρι το 2006, θα προωθείται η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και η κοινωνική προστασία των Ελλήνων τσιγγάνων, με απότερο στόχο την κοινωνική τους ένταξη.**

Ειδικότερα στο πλαίσιο της εφαρμογής του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσης (Ο.Π.Δ.), και με Κοινή Υπουργική Απόφαση του Οκτωβρίου 2002 τέθηκαν τα θεμέλια για την ίδρυση και λειτουργία των Ιατροκοινωνικών Κέντρων για τους Τσιγγάνους (ΙΑΚ). Παρά ταύτα η πραγματρική λειτουργία τους άρχισε σταδιακά σε όλη την Ελλάδα όπου υπάρχουν οικισμοί τσιγγάνων για να οριστικοποιηθεί τελικά μετά το 2006.

Η λειτουργία σε πρώτη φάση χρηματοδοτήθηκε μέσω των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, και κατά 25% από Εθνική συμμετοχή με την προοπτική να λειτουργήσουν στο μέλλον ως μόνιμες δομές.

Στόχος των Ιατροκοινωνικών Κέντρων ήταν η προώθηση της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και η κοινωνική προστασία των Ελλήνων Τσιγγάνων, ενώ στις

αρμοδιότητές τους εντάσσονται δράσεις συμβουλευτικής, δράσεις αγωγής υγείας, καταγραφή των αναγκών και των υγειονομικών προβλημάτων των Τσιγγάνων, καθώς και η παροχή βοήθειας για τη ρύθμιση διαδικαστικών και νομικών εκκρεμοτήτων με τις δημόσιες υπηρεσίες, και άλλες δράσεις αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ο ρόλος των Ιατροκοινωνικών Κέντρων θα μπορούσε να περιγραφεί ως προσπάθεια να καλυφθούν οι ανάγκες προετοιμασίας του τσιγγάνικου πληθυσμού για την ομαλή ένταξή τους στον αστικό κοινωνικό ιστό. Η κατάλληλη και επαρκής προετοιμασία του τσιγγάνικου πληθυσμού θα επιτυγχάνονταν μέσω της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες αυτές δεν υποκαθιστούν όμως σε καμία περίπτωση τις υφιστάμενες δομές παροχής υπηρεσιών στον πολίτη, ώστε να αποφευχθεί η θεσμοθέτηση – μακροπρόθεσμα – της χωρικής απομόνωσης (γκετοποίησης). Για το λόγο αυτό, ο ρόλος τους είναι κυρίως «παραπεμπτικός, συμβουλευτικός, διαμεσολαβητικός». Ειδικότερα, οι στόχοι των Ιατροκοινωνικών Κέντρων ήταν:

- Η καταγραφή της ομάδας στόχου, η μελέτη και η ανάλυση των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών, καθώς και των κοινωνικοοικονομικών αναγκών τους σε τοπικό επίπεδο.
- Η καταγραφή των αναγκών και των υγειονομικών και κοινωνικών προβλημάτων τους με διάφορες ιατρικές έρευνες.
- Η ενημέρωση των συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού για θέματα δημόσιας Υγείας (δράσεις αγωγής υγείας) και πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες.
- Η σύνδεσή τους με άλλες δράσεις προγραμμάτων Τοπικών Πρωτοβουλιών και η υποστήριξή τους για την αξιοποίηση αυτών των παροχών.
- Η παροχή βοήθειας για τη ρύθμιση διαδικαστικών και νομικών εκκρεμοτήτων με τις δημόσιες υπηρεσίες.
- Η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ένταξη της οικογένειας, ιδιαίτερα των παιδιών, στην ελληνική κοινωνία και την αξιοποίηση των θεσμοθετημένων δομών της πολιτείας (παιδείας, αθλητισμού, πολιτισμού) με σκοπό την ένταξη στα ειδικά προγράμματα αποκατάστασης (οικιστικά, εκπαιδευτικά, απασχόλησης) και κοινωνικής ενσωμάτωσης.

- Η εξοικείωση του πληθυσμού με τα καινούργια δεδομένα στέγασης και φροντίδας του περιβάλλοντος χώρου, καθώς και η απόκτηση των αναγκαίων δεξιοτήτων μέσω οργανωμένων δραστηριοτήτων.

Ωφελούμενοι από την ενέργεια θα ήταν ο πληθυσμός των Ελλήνων τσιγγάνων και τα άτομα που στελεχώνουν τα Ιατροκοινωνικά Κέντρα.

Τα Ιατροκοινωνικά Κέντρα έπρεπε να είναι στελεχωμένα από ένα /μια Κοινωνικό Λειτουργό ή Κοινωνιολόγο, ένα/μια Ιατρό, ένα/μια Παιδαγωγό ή Γυμναστή/στρια, ένα/μία Νοσηλεύτη/τρια και ένα/μία Διαμεσολαβητή/τρια.

Μετά από τη λειτουργία ενός μεγάλου χρονικού διαστήματος τα Ιατροκοινωνικά Κέντρα, που λειτουργούν στην Ελλάδα σήμερα, αποτελούν χρήσιμες ενδιάμεσες δομές υποστήριξης, που δεν πρέπει όμως σε καμία περίπτωση να αντικαταστήσουν ή να υποκαταστήσουν τους θεσμικούς φορείς του συστήματος υγείας. Η αναγκαιότητα λειτουργίας τους είναι πραγματική, όμως με όρους και κάτω από συγκεκριμένη στοχοθεσία.

Ο στόχος αυτός είναι ο ρόλος της εργασίας του τοπικού ΙΑΚ ως λειτουργικού συντονιστή, της παρέμβασης στις κοινότητες των Ρομά, με στόχο την διαμεσολαβητική λειτουργία ανάμεσα σε αυτές και στις θεσμικές υπηρεσίες της πολιτείας των Δήμων και του συστήματος υγείας, με την ανάπτυξη οργανικών και μόνιμων σχέσεων, σε ατομική, οικογενειακή και συλλογική βάση.

Τα ΙΑΚ, ως δομές υποστήριξης σε συνεργασία με άλλα όργανα της Δημόσιας Διοίκησης ή της τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως Δημοτικά Ιατρεία ή Συμβουλευτικά Κέντρα, Νομαρχιακές Δ/νσεις Υγείας Κέντρα ψυχικής υγείας), μπορούν να αναλαμβάνουν επείγουσα δράση που να αποσκοπεί στην πληροφόρηση και την αγωγή για την πρόληψη και την διαχείριση των υγιεινολογικών παραγόντων στην καθημερινότητα των Ρομά, σε θέματα αγωγής υγείας και ευρύτερων κοινωνικών αναγκών όπως η παιδεία η στέγη η κατάρτιση και άλλα.

Με όρους στρατηγικής για την ουσιαστική υποστήριξη της άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν οι Ρομά, προτεραιότητα αποτελεί η διασύνδεση του θέματος ανάπτυξης του πλαισίου της κοινωνικής υγιεινής με παρεμβάσεις για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (στέγη, φυσικό περιβάλλον) και της εξασφάλισης υποδομών κοινωνικής υγείας (αποχέτευση, πόσιμο νερό, ηλεκτρικά δίκτυα, αποκομιδή απορριμμάτων). (Παπαδόπουλος,2012)

Η συμμετοχή των Ρομά στο σχεδιασμό και την ολοκλήρωση των προγραμμάτων των ΙΑΚ αλλά και η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού χώρου ως προς τις ανάγκες τους θεωρείται σημαντικός παράγοντας.

Η δραστηριοποίηση των Ρομά ως διαμεσολαβητών στα ΙΑΚ αναγνωρίστηκε ως ένα πολύ αποτελεσματικό μέτρο για την ενεργοποίηση τους σε όλο το φάσμα των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων αυτών της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών.

Μέχρι σήμερα έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν 33 Ιατροκοινωνικά Κέντρα. Αρχικός στόχος ήταν η λειτουργία δομών που θα παρείχαν ιατροκοινωνική φροντίδα. Μέσω των Κέντρων αυτών όμως έπρεπε να υποστηρίζεται παράλληλα η **προώθηση στην απασχόληση, η στήριξη των παιδιών και της οικογένειας, η ενδυνάμωση των κοριτσιών και γυναικών, η αστικοδημοτική τακτοποίηση καθώς και η γενική κοινωνική προστασία των Ελλήνων Ρομά (στέγη παιδεία, διακιώματα)** με απώτερο στόχο την κοινωνική τους ένταξη. Επιπλέον στόχος ήταν τα Ιατροκοινωνικά Κέντρα να λειτουργούν και ως φορείς παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών κάθε φύσεως και σε κάθε επίπεδο αναγκών της τσιγγάνικης κοινότητας.

Σκοπός της καταγραφής και ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης, ήταν η αποτύπωση του γενικότερου πλαισίου διαβίωσης των Ρομά στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Για την ολοκλήρωση ενός Ερευνητικού Σχεδίου, έγινε διασταύρωση των στοιχείων και πραγματολογικών δεδομένων των οικισμών, με επιτόπιες επισκέψεις στους οικισμούς και στα ΙΑΚ.

Πιο συγκεκριμένα των παραπάνω δεδομένων η παρούσα έρευνα έπρεπε να διερευνήσει τις υποθέσεις εργασίας της, θέτοντας παράλληλους στόχους με τους στόχους των ΙΑΚ στη περιοχή Θεσσαλίας. Τέτοιοι στόχοι ήταν:

- **Το δημογραφικό** προφίλ των περιοχών στόχων-μορφών εγκατάστασης και οικισμών όπως και οι αιτίες που το δημιουργούν.
- **Τον εκπαιδευτικό, επαγγελματικό και οικονομικό** αποκλεισμό που επιδρά στον κοινωνικό αποκλεισμό των τσιγγάνων. Τις αλληλεπιδράσεις σε σχέση με τους ενδοκοινωνικά δίκτυα και τις στάσεις μέσα στις τσιγγάνικες ομάδες γεωγραφικό πλαίσιο που θα ερευνηθεί και στο συγκεκριμένο γεωγραφικό πλαίσιο που θα ερευνηθεί.
- **Τους αντικειμενικούς και υποκειμενικούς παράγοντες** ανάπτυξης του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων στον Θεσσαλικό χώρο

- **Τους μηχανισμούς κοινωνικοποίησης** σε συνδυασμό με την ευρύτερη Θεσσαλική κοινωνία, που οδηγούν θετικά η αρνητικά στον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική κατάρτιση των τσιγγάνων.
- **Το ρόλο της γυναίκας μέσα** στην οικογένεια στη κοινότητα και την κοινωνική και οικονομική της κατάσταση. Τη συμβολή της γυναίκας στη διατήρηση της τσιγγάνικης κουλτούρας και τη συμμετοχή της στον οικογενειακό προϋπολογισμό καθώς και τις ιστορικές διαφοροποιήσεις του ρόλου της.
- **Το ρόλο του παιδιού** στην οικονομική ζωή της τσιγγάνικης οικογένειας. Την ηλικία παραγωγικής εργασίας και το συσχετισμό με την εκπαίδευση και την κατάρτιση του νέου τσιγγάνου σε μια ανταγωνιστική ελληνική κοινωνία με ραγδαίες εξελίξεις.
- **Τις υποκειμενικές και αντικειμενικές δυσκολίες** σε σχέση με την περιβάλλουσα κοινωνία, τις τοπικές αρχές, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως πολίτες και τις αιτίες της παραβατικής συμπεριφοράς (όπου και όπως παρουσιάζεται).
- Το στίγμα που βιώνουν, τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που δέχονται από την περιβάλλουσα την κυρίαρχη αντίληψη, αλλά και τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που οι ίδιοι έχουν απέναντι την ευρύτερη κοινωνία με έμφαση στο σχολείο και στο χώρο εργασίας. **(Παπαδόπουλος,2012)**

Συμπερασματικά τα Ιακ Θεσσαλίας ιδρύθηκαν και άρχισαν να λειτουργούν παράλληλα σήμερα με τα περισσότερα ΙΑΚ της Ελλάδος.

Χαρακτηριστικό τους γνώρισμα είναι ότι λειτουργούν στο κέντρο των μεγαλύτερων τσιγγάνικων οικισμών της Ελλάδος εκτός από τα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα Θεσσαλονίκη.

Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι είχαν να διαχειριστούν και σε μέγεθος και σε ένταση μερικά από τα μεγαλύτερα προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού που απασχολούν σήμερα την τσιγγάνικη κοινότητα.

Επιπλέον τα ΙΑΚ Θεσσαλίας (Τρικάλων, Βόλου , Φαρσάλων, Σοφάδων,) ήρθα να αντικαταστήσουν παλιότερες δομές και υπηρεσίες των τσιγγάνων και ως εκ τούτου είχανε στη διάθεσή τους παλιές καλές πρακτικές - εμπειρίες αλλά και πολλά

ειδικότερα προβλήματα τα οποία αυξάνονταν διαρκώς και σε πολυπλοκότητα και σε έκταση.

Στο πλαίσιο αυτό από την ημέρα της λειτουργίας τους μέχρι σήμερα έχουν να παρουσιάσουν ένα μεγάλο όγκο δράσεων παρεμβάσεων και έργων για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων ώστε να αποτελούν ένα ιδιαίτερα σημαντικό πεδίο για την εκπόνηση μιας αξιόπιστης έρευνας και κριτικής προσέγγισης της λειτουργίας τους, τόσο όσο αφορά τα θετικά όσο και τα αρνητικά τους σημεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

9.1 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στους χώρους των Θεσσαλικών τσιγγάνικων οικισμών κατά τη διάρκεια ενός εξαμήνου. Η επιλογή των Θεσσαλικών ΙΑΚ, στα οποία διεξήχθη η εργασία μας, έγινε με κριτήριο τα υψηλά ποσοστά πληθυσμού των τσιγγάνων κατά αναλογία με το γενικό πληθυσμό και τους δείκτες κοινωνικής-οικονομικής παρουσίας τους που παρουσιάζουν, στον ευρύτερο Θεσσαλικό χώρο.

Μελετήθηκαν το προφίλ, ο αριθμός, οι ανάγκες και τα προβλήματα των αποδεκτών των υπηρεσιών ΙΑΚ και η αντιμετώπισή τους από τους εργαζόμενους, όπως, επίσης, και το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η μέθοδος της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου μέσω συνεντεύξεων επιλέχθηκε επειδή εξασφαλίζει μεγαλύτερη συνεισφορά του ερωτώμενου, την ακριβέστερη καταγραφή και παρείχε τη δυνατότητα διασαφήνισης των ερωτήσεων, μέσω διευκρινήσεων που δίνονται από τους συνεντευκτές, και, κατά συνέπεια, περιόριζε τον αριθμό των ερωτήσεων που δεν απαντώνται. Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην έδρα των ΙΑΚ της Θεσσαλίας. Έμφαση δόθηκε στην υιοθέτηση μιας κοινής στάσης κατά τη διατύπωση των ερωτημάτων και των διευκρινήσεων μεταξύ των συνεντευκτών καθώς και στην ομοιόμορφη συγκέντρωση των ποσοτικών δεδομένων. Τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια της συλλογής δεδομένων ήταν αρκετά αλλά αντιμετωπίστηκαν αποτελεσματικά.

Η δομή του ερωτηματολογίου επιχειρήθηκε να συγκροτηθεί ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και έχει ως στόχο τη συλλογή των στοιχείων που θα εξυπηρετήσουν με τον καλύτερο τρόπο τους σκοπούς της εργασίας μας.

Οι κλειστές ερωτήσεις δίνουν πάντα και τη δυνατότητα πολλαπλής επιλογής απαντήσεων (multiple choice) προκειμένου να καταγραφούν με ευκρίνεια τα ζητούμενα στοιχεία καθώς και να αποτυπωθεί το εύρος των δυνατών απαντήσεων, ενώ υπήρχαν και ερωτήσεις που καταγράφουν σε κλίμακα (scales) τις προτεραιότητες αλλά και το βαθμό έντασης των διαθέσεων, στάσεων και απόψεων των Τσιγγάνων και των στελεχών των ΙΑΚ.

Η γνώση του κοινωνικού χώρου των Τσιγγάνων και των διαφοροποιήσεων που αυτός παρουσιάζει σε κάθε ομάδα του ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάρτιση ενός ερωτηματολογίου, το οποίο με το περιεχόμενό του και τη δομή του θα ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα που βιώνουν οι Τσιγγάνοι σήμερα. Μόνον έτσι θα μπορούσαν να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα και να προκύψουν προτάσεις που θα σέβονται, τις πεποιθήσεις, τις διαθέσεις και τις στάσεις των ίδιων των Τσιγγάνων και θα συμβάλουν στην ουσιαστική επίλυση των προβλημάτων τους, από τις αρμόδιες υπηρεσίες (ΙΑΚ).

Η ύπαρξη ενός κοινού ερωτηματολογίου για όλες τις περιοχές της Θεσσαλίας βέβαια δεν ήταν εύκολη υπόθεση, καθώς οι διαφοροποιήσεις των περιοχών δημιουργούσαν διαφορετικές προϋποθέσεις για την κάθε τσιγγάνικη ομάδα. Έτσι, βρέθηκε ένας ο μέσος όρος σε ότι αφορά το περιεχόμενο, τη δομή, τη λεκτική διατύπωση των ερωτήσεων, την έκταση του ερωτηματολογίου. Στην μία περίπτωση τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους Τσιγγάνους με τη βοήθειά μας. Υπήρξαν και ελάχιστες περιπτώσεις κατά τις οποίες οι Τσιγγάνοι γνώριζαν γράμματα και συμπλήρωσαν μόνοι τους τα ερωτηματολόγια, αφού πρώτα τούς εξηγήσαμε το σκοπό της έρευνας και τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

Με αυτόν τον τρόπο αξιοποιήθηκαν τα πλεονεκτήματα και των δύο μεθόδων (ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων, συμμετοχικής παρατήρησης), ενώ ξεπεράστηκαν τα μειονεκτήματά τους, τα οποία εμφανίζονται πιο έντονα λόγω των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει ο τσιγγάνικος πληθυσμός, όπως αναλφαβητισμός και η δυσπιστία σε συνεντεύξεις.

Ο παρακάτω πίνακας προσδιορίζει συνοπτικά τη θέση της τοποθεσίας των τσιγγάνικων οικισμών με κριτήριο τη σχέση τους με τις κατοικημένες περιοχές του περιβάλλοντος αστικού χώρου.

Πίνακας 9.1 Τοποθεσίας οικισμών

ΔΗΜΟΣ/ΠΕΡΙΟΧΗ	ΟΙΚΙΣΜΟΙ	ΙΑΚ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ (ΕΝΤΟΣ-ΕΚΤΟΣ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ)
ΒΟΛΟΥ	3	ΝΑΙ	ΕΝΤΟΣ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	2	ΝΑΙ	ΕΝΤΟΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ-ΑΠΟΜΟΜΩΜΕΝΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ
ΛΑΡΙΣΑΣ	1	ΝΑΙ	ΕΝΤΟΣ ΠΟΛΗΣ, ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΕΝΣΩΜΑΤΩΜΕΝΟΣ,ΑΝ ΚΑΙ ΣΥΣΣΩΡΕΥΜΕΝΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ
ΣΟΦΑΔΩΝ	2	ΝΑΙ	Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΕΝΤΟΣ ΠΟΛΗΣ (ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ). Ο ΝΕΟΣ ΕΚΤΟΣ ΚΑΤΟΙΚΗΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ-ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΟΣ
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	3	ΝΑΙ	ΟΙ ΔΥΟ ΠΑΛΑΙΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΕΝΤΟΣ ΠΟΛΗΣ. Ο ΝΕΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΕΚΤΟΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΟΣ
ΦΑΡΣΑΛΩΝ	2	ΝΑΙ	ΕΝΤΟΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΟΙΚΙΣΜΟΙ. ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗ

			ΣΥΝΟΙΚΙΑ
--	--	--	----------

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα πληθυσμού των τσιγγάνων του κάθε οικισμού όπως και στο σύνολο περίπου των στελεχών των ΙΑΚ των περιοχών αυτών. (ΦΑΡΣΑΛΩΝ, ΤΡΙΚΑΛΩΝ, ΒΟΛΟΥ ΚΑΙ ΣΟΦΑΔΩΝ).

Πίνακας 9.2 Πληθυσμός οικισμών που ερευνήθηκαν

ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ ΚΑΤΩ ΤΩΝ 18 ΕΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΟΛΟΣ 131	300-350	250	550-600
ΚΑΡΔΙΤΣΑ 135	623	295 (έως 15 ετ.)	920
ΛΑΡΙΣΑ 700	1500	2000	3500
ΣΟΦΑΔΕΣ (ΠΑΛΑΙΟΣ)	922	950	1872
ΣΟΦΑΔΕΣ (ΝΕΟΣ)	210	254	671
ΤΡΙΚΑΛΑ (ΚΗΠΑΚΙ+ΠΥΡΓΟΣ)	810	490	1300
ΦΑΡΣΑΛΑ 60 (200)	1000	200	1200

9.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Είναι προφανές και γενικά αποδεκτό ότι η αξιολόγηση προγραμμάτων είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την κοινωνική πολιτική, καθώς αναδεικνύει την συνέχιση ενός προγράμματος και εξετάζει την ανταπόκριση, που έχουν οι διαδικασίες εφαρμογής του (programme monitoring) στους αποδέκτες. Συνίσταται στη συλλογή, την ανάλυση και την ερμηνεία στοιχείων, που αφορούν στην πραγματοποίηση των στόχων και των σκοπών. Εξετάζει την αποτελεσματικότητα (effectiveness) και βοηθά στη βελτίωση των υπηρεσιών. Συμβάλλει στην ερμηνεία ανταπόκρισης των

αποδεκτών κοινωνικών υπηρεσιών, εντοπίζει τα κενά στην επιστημονική γνώση και προωθεί την ανάπτυξή της, ενώ ταυτόχρονα οδηγεί στο σχεδιασμό και την εφαρμογή νέων μοντέλων παρέμβασης και παροχής υπηρεσιών . Τέλος κατευθύνει σε νέους τρόπους αντίληψης και σε νέα μεθοδολογικά εργαλεία.

Σε ότι αφορά τη μέθοδο αξιολόγησης του έργου των ΙΑΚ (2007-2013) επιλέχθηκε η μέθοδος της ποιοτικής αξιολόγησης.

Σε αυτό συνετέλεσε το γεγονός ότι δεν έχουμε στην περίπτωσή μας μία κλασική αξιολόγηση, τελική- εκ των υστέρων ενός τυπικού κλασικού έργου μετρίσιμων μεγεθών αλλά μια μελέτη περίπτωσης που προκύπτει από το στόχο των ΙΑΚ που είναι η κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων πράγμα που δεν μπορεί να αποτελεί σαφές αντικείμενο μιας κλασικής αξιολόγησης.

Η ποιοτική αξιολόγηση της κατανόησης που είναι η βασική μεθοδολογική επιλογή μας ανταποκρίνεται κατά τη γνώμη μας περισσότερο στις ανάγκες μεθοδολογικής προσέγγισης του αντικειμένου μας. Η ποιοτική αυτή αξιολόγηση χρησιμοποιεί ποιοτικές και όχι ποσοτικές μεθόδους, όπως **είναι η παρατήρηση και η ημικατευθυνόμενη συνέντευξη**, γιατί άμεσα ή έμμεσα ο αξιολογητής παρατηρεί τα γεγονότα και ερμηνεύει τα δεδομένα όχι μόνο ποσοτικά αλλά βασιζόμενος ακόμη και στις γενικές εντυπώσεις. Έτσι, η συλλογή και η σύνθεση των ποιοτικών δεδομένων είναι η κύρια λειτουργία αυτής της αξιολόγησης, ενώ ο αξιολογητής προσπαθεί να κατανοήσει την υλοποίηση της παρέμβασης - προγράμματος από την πλευρά όσων συμμετέχουν στο πρόγραμμα και όλων των παραγόντων που επηρεάζονται από αυτό. Το πλεονέκτημα αυτής της αξιολογικής προσέγγισης είναι η ευαισθησία σε πολλά σημεία και η ικανότητα επικέντρωσης της προσοχής σε όσα θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά για την κατανόηση του προγράμματος.

Σε ότι αφορά την έρευνα παράλληλα και στα πλαίσια αυτής της "ποιοτικής" αξιολόγησης της "κατανόησης" χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά τα μεθοδολογικά εργαλεία του κλειστού ερωτηματολογίου τόσο προς τους τσιγγάνους όσο και προς τα στελέχη των ΙΑΚ, η επεξεργασία υλικού πρωτογενών πηγών (τριμηνιές εκθέσεις) και συμμετοχική παρατήρηση. **(Κασιμάτη,2006)**

Ειδικότερα σε ότι αφορά τη μεθοδολογία διερεύνησης της λειτουργίας των ΙΑΚ συγκροτήθηκε ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου στο οποίο έγινε προσπάθεια να συμπεριληφθούν όλε οι διαστάσεις ενός προβληματισμού σχετικά με τις ανεπάρκειες όλων των επιμέρους λειτουργιών των ΙΑΚ είτε αυτές αναφέρονται στο στελεχικό δυναμικό είτε αναφέρονται στο ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο και κοινωνικό περιβάλλον.

Τέλος πρέπει να προστεθεί ότι ιδιαίτερα σημαντική στην επιτυχία των στόχων της ποιοτικής αξιολόγησης θεωρήσαμε τη συμμετοχική παρατήρηση η οποία αναπτύχθηκε από την πλευρά μας καθόλου τη διάρκεια εκπόνησης της έρευνας με τις επισκέψεις μας τόσο στα ΙΑΚ Θεσσαλίας όσο και στους καταυλισμούς των τσιγγάνων.

Στον παρακάτω πίνακα προσδιορίζονται οι ειδικότητες του στελεχικού δυναμικού των ΙΑΚ Θεσσαλίας όπως προβλέπονται από τη σχετική ιδρυτική Υπουργική απόφαση για τα ΙΑΚ.

Πίνακας 9.3 Ειδικότητες προσωπικού στα Ιατροκοινωνικά Κέντρα της Θεσσαλίας από τις προβλεπόμενες στην Υπουργική απόφαση

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΙΑΤΡΟΣ	ΚΟΙΝ.ΛΕΙΤ.	ΚΟΙΝΩΝΙΟΛ	ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ	ΝΟΣΗΛ.ή ΕΠ.ΥΓ	ΜΟΥΣΙΚΟΛ.	ΘΕΑΤΡΟΛ.	ΓΥΜΝΑΣΤΗΣ	ΔΙΑΜΕΣΟΛ
ΒΟΛΟΣ	1	1	1	1	1	1	1		1
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	1	1		1	1			1	1
ΛΑΡΙΣΑ	1		1	1	1			1	1
ΣΟΦΑΔΕΣ	2		1		1	1		2	2
ΤΡΙΚΑΛΑ	1		1		1			2	3
ΦΑΡΣΑΛΑ	1		1	1	1			1	1

Η σύνταξη του ερωτηματολογίου που απευθύνεται στα στελέχη των ΙΑΚ επιχειρήθηκε να συμπεριληφθούν όλες οι πιθανές διαστάσεις των επιφυλάξεων που έχουν τα ίδια τα στελέχη για τη λειτουργία του ΙΑΚ όπως επίσης και οι κωδικοποίηση της υφιστάμενης εμπειρίας τους τόσο στα θετικά όσο και στα αρνητικά σημεία λειτουργίας των ΙΑΚ. Τέλος ζητήθηκε η διατύπωση μιας υποτυπώδους αυτοαξιολόγησης της προσφοράς τους.

Πιο συγκεκριμένα το ερωτηματολόγιο αναπτύσσεται ως εξής:

1. Ποιος, πιστεύετε ότι κατά προτεραιότητα, πρέπει να είναι ο ρόλος ενός ΙΑΚ στην υλοποίηση ενός έργου-προγράμματος για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων της περιοχής σας; (επιλέξτε τρεις απαντήσεις)
 - Πληροφοριακός ρόλος
 - Υποστηρικτικός ρόλος
 - Διαμεσολαβητικός

- Παραπεμπτικός ρόλος
 - Συντονιστικός ρόλος
 - Συνηγορικός ρόλος
2. Ποιο θεωρείτε κατά προτεραιότητα ως το σημαντικότερο πρόβλημα λειτουργίας και αποτελεσματικότητας των ΙΑΚ; (επιλέξτε τρεις απαντήσεις)
- Η υποστελέχωση των ΙΑΚ
 - Η έλλειψη ειδικής κατάρτισης των στελεχών των ΙΑΚ
 - Έλλειψη ειδικού χώρου λειτουργίας-στέγασης των ΙΑΚ (εργονομικό πρόβλημα)
 - Έλλειψη συντονισμού - εσωτερικής οργάνωσης
 - Έλλειψη καθοδήγησης από επιβλέποντα φορέα
 - Έλλειψη επικοινωνίας με την ομάδα στόχου
3. Αν είναι αναγκαίο να αξιολογείται γενικά η λειτουργία των ΙΑΚ πιο είναι κατά τη γνώμη σας το σημαντικότερο κριτήριο; (επιλέξτε δύο απαντήσεις)
- Οι στόχοι που έχουν τοποθετηθεί από την Υπουργική απόφαση
 - Από τον βαθμό δυσκολίας συγκεκριμένων οικισμών των τσιγγάνων
 - Από μετρίσιμες βελτιώσεις και δραστηριότητες του ΙΑΚ στον οικισμό
 - Από την γενική πρόοδο της κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων του οικισμού
4. Από την εμπειρία σας πιστεύετε ότι τα ΙΑΚ πρέπει να συνεχίσουν την λειτουργία τους; (επιλέξτε μία απάντηση)
- Πρέπει τα ΙΑΚ να συνεχίσουν να λειτουργούν με τη μορφή που έχουν σήμερα
 - Πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν βελτιωμένα μετά από αξιολόγηση του έργου τους
 - Πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν με ριζική αναμόρφωση της λειτουργίας τους και των στόχων τους

Η ίδια μεθοδολογική προσέγγιση υιοθετήθηκε και για τη διερεύνηση των απόψεων του τσιγγάνικου πληθυσμού που αποτελεί πεδίο λειτουργίας των ΙΑΚ και ταυτόχρονα το σύνολο των χρηστών των υπηρεσιών που προσφέρουν τα στελέχη των ΙΑΚ. Έγινε προσπάθεια στη συγκρότηση των ερωτηματολογίων να συμπεριληφθούν

όλες οι διαστάσεις και οι μορφές των προσδοκιών που είχαν οι τσιγγάνοι από τη λειτουργία των ΙΑΚ και η τεκμηριωμένη καταγραφή των διαψεύσεων και των επαληθεύσεων αυτών των προσδοκιών. Το ερωτηματολόγιο που απευθύνθηκε στους τσιγγάνους για να καλύψει όλους τους παραπάνω στόχους αναπτύχθηκε ως εξής:

1. Ποιο κατά τη γνώμη σας είναι το σημαντικότερο πρόβλημα για το οποίο περιμένετε βοήθεια από το ΙΑΚ; (Επιλέξτε δύο απαντήσεις)

- Τακτικής Αστική δημοτικής κατάστασης
- Αντιμετώπιση εκπαιδευτικού προβλήματος
- Αντιμετώπιση προβλήματος υγείας
- Προώθηση στην απασχόληση
- Επίλυση προβλήματος κοινωνικής πρόνοιας

2. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την ανταπόκριση του στελεχικού δυναμικού του ΙΑΚ στα αιτήματα που έχουν υποβληθεί; (Επιλέξτε μία απάντηση)

- Σχετικά ικανοποιητική
- Ικανοποιητική
- Καθόλου ικανοποιητική

3. Κατά τη γνώμη σας τα στελέχη του ΙΑΚ ενδιαφέρονται για τα προβλήματά σας; (Επιλέξτε μία απάντηση)

- Ναι ενδιαφέρονται
- Ενδιαφέρονται αλλά έχουν άγνοια των προβλημάτων μας
- Δεν ενδιαφέρονται όσο χρειάζεται

4. Κατά τη γνώμη σας τα ΙΑΚ είναι χρήσιμο και πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν;

- Ναι 70
- Όχι 10

Σε αυτά τα μεθοδολογικά εργαλεία πρέπει να προστεθεί η έρευνα της συμμετοχικής παρατήρησης που έλαβε χώρα όλο αυτό το διάστημα του εξαμήνου της

έρευνας, παράλληλα η ανεξάρτητα από την υλοποίηση των άλλων μεθοδολογικών προσεγγίσεων (ερωτηματολόγια- πρωτογενείς πηγές). Η συμμετοχική παρατήρηση ειδικότερα μπορεί να αποδοθεί με το σύνολο των διαπιστώσεων που καταγράφονται παράλληλα με τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας.

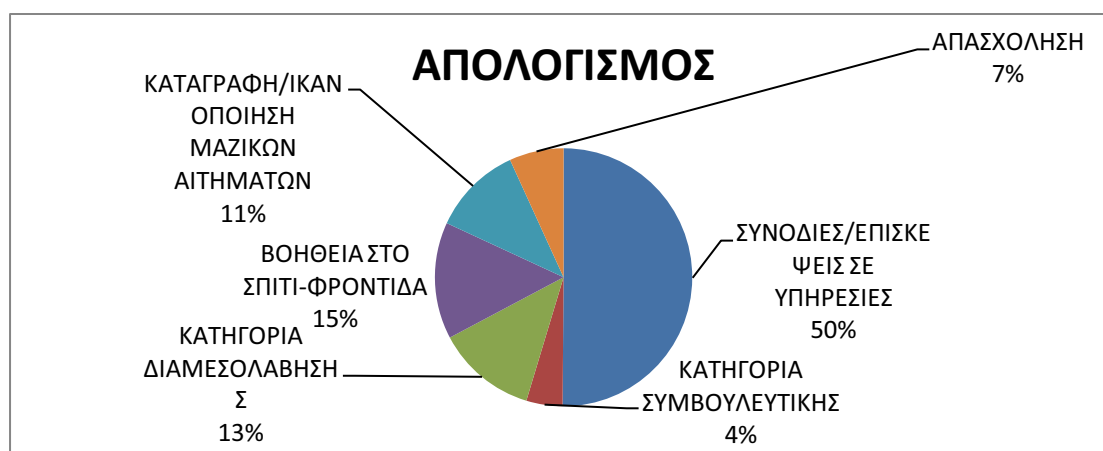
Συμπερασματικά η συνθετική μεθοδολογία έρευνας με τη χρήση των μεθοδολογικών εργαλείων όπως των ερωτηματολογίων, της ανάλυσης περιεχομένου των εκθέσεων απολογισμού των ΙΑΚ, και τέλος της συμμετοχικής παρατήρησης μέσα στο πλαίσιο της ποιοτικής "αξιολόγησης" "κατανόησης" που έχουμε επιλέξει για το έργο - πρόγραμμα "κύκλο των εργασιών" των ΙΑΚ (2007-2013) μπορούμε να ισχυριστούμε ότι μας απέδωσε ένα όγκο δεδομένων ικανοποιητικό τόσο ώστε να μπορέσουμε με την επεξεργασία του αφενός μεν να συναγάγουμε γενικότερα συμπεράσματα όσο και να συγκροτήσουμε ειδικότερες προτάσεις για το μέλλον των ΙΑΚ τόσο στη Θεσσαλία όσο και ευρύτερα στην Ελλάδα. **(Κασιμάτη,2006)**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

10.1 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΥΛΙΚΟΥ

Ο παρακάτω πίνακας αποτελεί στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις των ΙΑΚ Θεσσαλίας για την περίοδο 2010-2013

Γράφημα 10.1 Στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις των ΙΑΚ Θεσσαλίας για την περίοδο 2010-2013

ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΣΥΝΟΔΙΕΣ/ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	1435
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ	130
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	360
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ-ΦΡΟΝΤΙΔΑ	420
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	323
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	195

Το παρακάτω γράφημα αποτελεί στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις του ΙΑΚ Φαρσάλων για την περίοδο 2010-2013

Γράφημα 10.2 Απολογισμός ΙΑΚ ΦΑΡΣΑΛΩΝ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΙΑΚ ΦΑΡΣΑΛΩΝ	ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	
ΣΥΝΟΔΙΕΣ/ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	323
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ	10
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	60
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ-ΦΡΟΝΤΙΔΑ	89
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	72
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	35

Το παρακάτω γράφημα αποτελεί στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις του ΙΑΚ Τρικάλων για την περίοδο 2010-2013

Γράφημα 10.3 Απολογισμός ΙΑΚ Τρικάλων

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΙΑΚ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	
ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	
ΣΥΝΟΔΙΕΣ/ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	372
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ	35
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	85
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ-ΦΡΟΝΤΙΔΑ	111
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	80
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	40

Το παρακάτω γράφημα αποτελεί στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις του ΙΑΚ Σοφάδων για την περίοδο 2010-2013

Γράφημα 10.4 Απολογισμός ΙΑΚ Σοφάδων

ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΙΑΚ ΣΟΦΑΔΩΝ
ΣΥΝΟΔΙΕΣ/ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	360
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ	35
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	95
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ-ΦΡΟΝΤΙΔΑ	105
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	82
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	57

Το παρακάτω γράφημα αποτελεί στατιστική ανάλυση των τριμηνιαίων αναφορών για τις δράσεις του ΙΑΚ Ν.Ιωνίας για την περίοδο 2010-2013

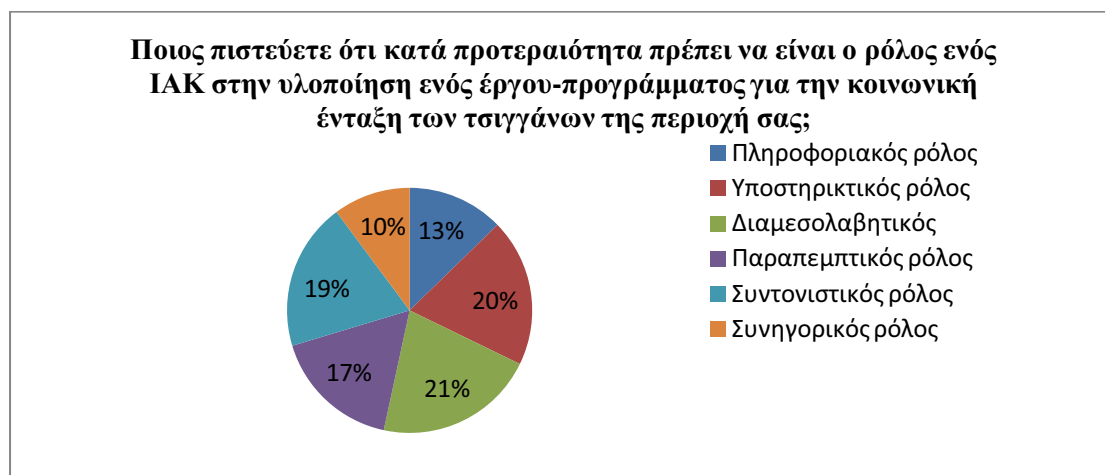

Γράφημα 10.5 Απολογισμός ΙΑΚ Ν.Ιωνίας

	ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΙΑΚ Ν.ΙΩΝΙΑ
ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	
ΣΥΝΟΔΙΕΣ/ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	380
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ	50
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	120
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ-ΦΡΟΝΤΙΔΑ	115
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	
ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	89
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	63

10.2 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΣΤΕΛΕΧΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΟΥ ΙΑΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

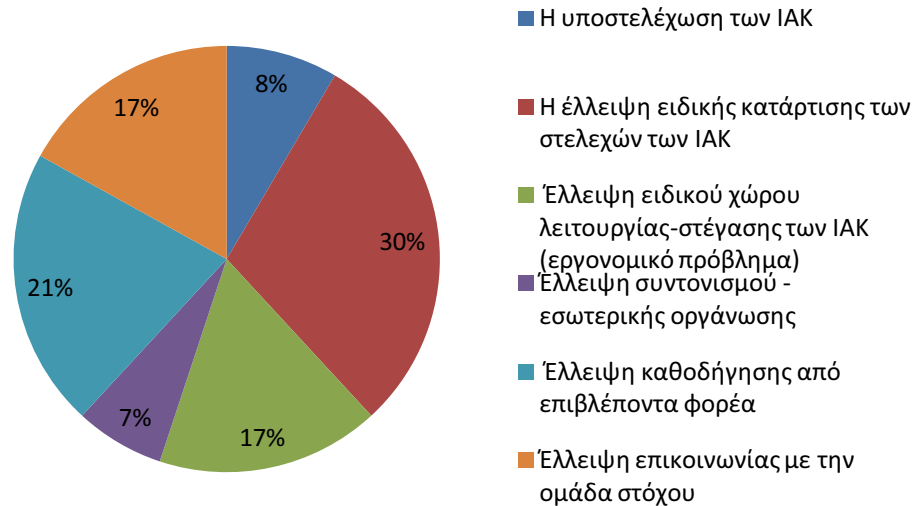
Τα παρακάτω γραφήματα αποτελούν στατιστική ανάλυση δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από τη χρήση των σχετικών ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από τα στελέχη των ΙΑΚ Θεσσαλίας.

Γράφημα 10.6 Ερώτηση 1 ερωτηματολογίου ΙΑΚ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ 1
Πληροφοριακός ρόλος	15
Υποστηρικτικός ρόλος	23
Διαμεσολαβητικός	25
Παραπεμπτικός ρόλος	20
Συντονιστικός ρόλος	23
Συνηγορικός ρόλος	12

Ποιο θεωρείτε κατά προτεραιότητα ως το σημαντικότερο πρόβλημα λειτουργίας και αποτελεσματικότητας των ΙΑΚ;

Γράφημα 10.7 Ερώτηση 2 ερωτηματολογίου ΙΑΚ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ
Η υποστελέχωση των ΙΑΚ	2
Η έλλειψη ειδικής κατάρτισης των στελεχών των ΙΑΚ	10
Έλλειψη ειδικού χώρου λειτουργίας-στέγασης των ΙΑΚ (εργονομικό πρόβλημα)	35
Έλλειψη συντονισμού - εσωτερικής οργάνωσης	20
Έλλειψη καθοδήγησης από επιβλέποντα φορέα	8
Έλλειψη επικοινωνίας με την ομάδα στόχου	25
	20

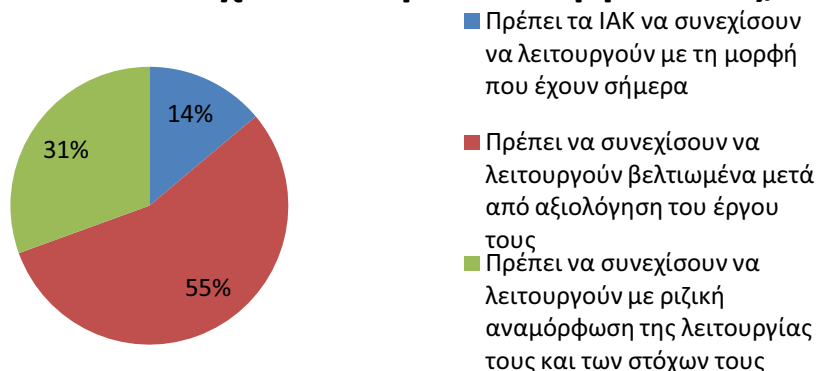
Αν είναι αναγκαίο να αξιολογείται η λειτουργία των ΙΑΚ πιο είναι κατά τη γνώμη σας το σημαντικότερο κριτήριο;

Γράφημα 10.8 Ερώτηση 3 ερωτηματολογίου ΙΑΚ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ
Οι στόχοι που έχουν τοποθετηθεί από την Υπουργική απόφαση	30
Από τον βαθμό δυσκολίας συγκεκριμένων οικισμών των τσιγγάνων	10
Από μετρίσιμες βελτιώσεις και δραστηριότητες του ΙΑΚ στον οικισμό	20
Από την γενική πρόοδο της κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων του οικισμού	12
	3

Από την εμπειρία σας πιστεύετε ότι τα ΙΑΚ πρέπει να συνεχίσουν την λειτουργία τους;

Γράφημα 10.9 Ερώτηση 4 ερωτηματολογίου ΙΑΚ

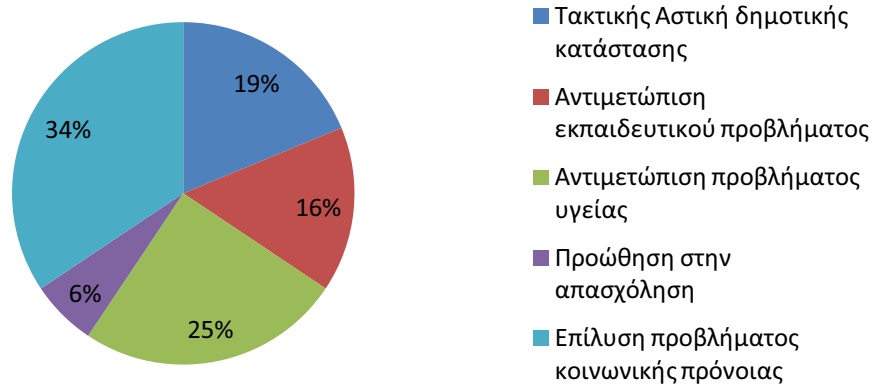
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ
Πρέπει τα ΙΑΚ να συνεχίσουν να λειτουργούν με τη μορφή που έχουν σήμερα	4
Πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν βελτιωμένα μετά από αξιολόγηση του έργου τους	5
Πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν με ριζική αναμόρφωση της λειτουργίας τους και των στόχων τους	20
	11

Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων του προτογενούς υλικού σε συνδυασμό με την συμμετοχική παρατήρηση μας δίνουν μια σειρά αποτελεσμάτων στο κάθε πεδίο τόσο της λειτουργίας των ΙΑΚ όσο και του προβληματισμού της ομάδας στόχου τσιγγάνων που μπορούν να κωδικοποιηθούν συνοπτικά ως εξής.

10.3 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΣΤΟΧΟΥ

Τα παρακάτω γραφήματα αποτελούν στατιστική ανάλυση δεδομένων που συγκεντρώθηκαν από τη χρήση ερωτηματολογίων σε δείγμα 80 τσιγγάνων πολιτών μελών των Θεσσαλικών κοινοτήτων

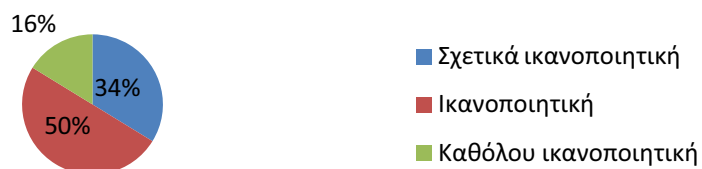
Ποιο κατά τη γνώμη σας είναι το σημαντικότερο πρόβλημα για το οποίο περιμένετε βοήθεια από το ΙΑΚ;

Γράφημα 10.10 Ερώτηση 1 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ
1	1
Τακτικής Αστική δημοτικής κατάστασης	30
Αντιμετώπιση εκπαιδευτικού προβλήματος	25
Αντιμετώπιση προβλήματος υγείας	40
Προώθηση στην απασχόληση	10
Επίλυση προβλήματος κοινωνικής πρόνοιας	55

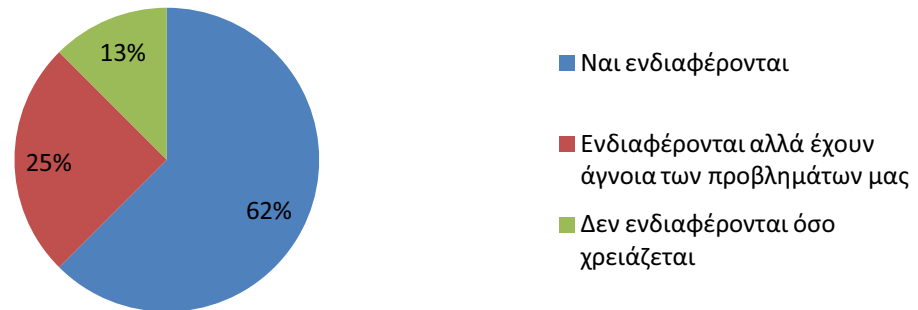
Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την ανταπόκριση του στελεχικού δυναμικού του ΙΑΚ στα αιτήματα που έχουν υποβληθεί;

Γράφημα 10.11 Ερώτηση 2 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ
	2
Σχετικά ικανοποιητική	27
Ικανοποιητική	40
Καθόλου ικανοποιητική	13

Κατά τη γνώμη σας τα στελέχη του ΙΑΚ ενδιαφέρονται για τα προβλήματά σας;

Γράφημα 10.12 Ερώτηση 3 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ
Ναι ενδιαφέρονται	50
Ενδιαφέρονται αλλά έχουν άγνοια των προβλημάτων μας	20
Δεν ενδιαφέρονται όσο χρειάζεται	10

Κατα τη γνώμη σας τα ΙΑΚ είναι χρήσιμο και πρέπει να συνεχίσου να λειτουργούν;

Γράφημα 10.13 Ερώτηση 4 ερωτηματολογίου Τσιγγάνων

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΗ 4
Ναι	70
Όχι	10

10.4 ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στον παρακάτω πίνακα διατυπώνονται κωδικοποιημένα και όσο γίνεται εξαντλητικά τα αποτελέσματα από την επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων των ερωτηματολογίων προς τα στελέχη των ΙΑΚ σε συνδυασμό με τα πορίσματα της συμμετοχικής παρατήρησης

Πίνακας 10.10 Δυνατά και Αδύνατα σημεία

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ
Έναρξη διαδικασιών δικτύωσης των ΙΑΚ Θεσσαλίας επιστημονικής διαβούλευσης και ανταλλαγής καλών πρακτικών	Δεν υπάρχει ενιαία αντίληψη και κοινό όραμα για τους στόχους των ΙΑΚ σε όλα τα στελέχη που επανδρώνουν τα ΙΑΚ Θεσσαλίας.
Συσσώρευση εμπειρίας από την μέχρι τώρα εμπειρία των ΙΑΚ με θετικές προοπτικές για τη μελλοντική λειτουργία τους.	Δεν υπάρχει διαμορφωμένη στρατηγική και επιχειρησιακό σχέδιο παρέμβασης τόσο σε περιφερειακό όσο και σε τοπικό δημοτικό επίπεδο.
Δεν υφίσταται ένα ενιαίο περιεκτικό μοντέλο κατάρτισης και εκπαίδευσης για όλα τα στελέχη των ΙΑΚ ανεξάρτητα από την επιστημονική τους ειδικότητα.	Δεν υπάρχει ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις τοπικές ιδιαιτερότητες όσο αφορά τον τσιγγάνικο πληθυσμό
Η θετική στάση του ωφελούμενου πληθυσμού των τσιγγάνων και η προσδοκία τους για την συνέχιση της λειτουργίας των ΙΑΚ.	Δεν έχει ακόμα διασφαλιστεί η ομοιογένεια μεταξύ των τριμηνιαίων αναφορών των ΙΑΚ ώστε να είναι εύκολη η δυνατότητα παρακολούθησης σύγκρισης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και δράσεών τους.
Η θετική στάση του πληθυσμού των ωφελούμενων τσιγγάνων απέναντι στην συμπεριφορά των στελεχών του ΙΑΚ ξεχωριστά.	Ανεπαρκής και πλημμελής συντονισμός για κοινά θέματα μεταξύ των ΙΑΚ Θεσσαλίας.
Η θετική στάση των στελεχών των ΙΑΚ παρά τα προβλήματα για την αναβαθμισμένη μελλοντική τους λειτουργία	Έλλειψη συλλογικών εκπροσωπήσεων σε περιφερειακό επίπεδο των Τσιγγάνων
Η θετική στάση του τσιγγάνικου πληθυσμού απέναντι στο θεσμό του διαμεσολαβητή.	Έλλειψη πρόβλεψης και περιφερειακού σχεδίου για την αξιοποίηση, ανάπτυξη και προώθηση του εθελοντισμού στην υποστήριξη της τσιγγάνικης κοινότητας και ιδιαίτερα των τσιγγανόπουλων.
Ικανοποιητική παρέμβαση και ενδιαφέρον υποστήριξης από τους τοπικούς δήμους της Θεσσαλίας.	Σημαντική έλλειψη και υστέρηση δράσεων των ΙΑΚ αναφορικά με την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού περιβάλλοντος απέναντι στο διεκδικητικό πλαίσιο των τσιγγάνων κάθε περιοχής και στο έργο των ΙΑΚ.

Ενθαρρυντική συνύπαρξη τσιγγάνων και μη τσιγγάνων σε όλη την περιφέρεια Θεσσαλίας.	Σημαντική έλλειψη συλλογικών εκπροσωπήσεων της τσιγγάνικης κοινότητας τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο Θεσσαλίας.
Ανάπτυξη προτάσεων ιδεών και καλών πρακτικών των στελεχών ΙΑΚ προς την πολιτεία.	Υλοποίηση δράσεων και προγραμμάτων ιδιαίτερα των ΜΚΟ που χρηματοδοτούνται από κεντρικούς πόρους αλλά χωρίς θεσμοθετημένο χαρακτήρα
Έναρξη ενεργοποίησης των νέων τσιγγάνων μαζί με τους διαμεσολαβητές στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων υπέρ της κοινότητας.	Έλλειψη πρωτοβουλίας και παθητικότητας απέναντι σε προβλήματα και υφιστάμενες ανάγκες που δεν πρόβαλαν οι τσιγγάνοι
Εμπέδωση της αντίληψης για κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της Θεσσαλίας.	Παραβίαση του ωραρίου λειτουργίας των ΙΑΚ και ιδιαίτερα κάποιων ειδικοτήτων όπως οι γιατροί.
	Καθυστέρηση μηνών στην καταβολή μισθών και εργασιακή ανασφάλεια των στελεχών των ΙΑΚ
	Η μη εξάντληση των διαμεσολαβητών τσιγγάνων αναφορικά με την επικοινωνία ΙΑΚ και ωφελούμενων πληθυσμού τσιγγάνων.
	Έλλειψη τακτικού ελέγχου και επιστημονικής εποπτείας των ΙΑΚ από τους εποπτικούς φορείς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

11.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πρέπει να επισημανθεί ότι στην αυγή του 21ου αιώνα , όπου το αίτημα για κοινωνική ανάπτυξη και εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων καθίσταται εκ νέου επίκαιρο, η Ε.Ε, η Ελληνική Πολιτεία και η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορούν να ανέχονται την κοινωνική περιθωριοποίηση των πολιτών Τσιγγάνικης καταγωγής.**(Καραθανάση, 2000)**

Ως εκ τούτου:

- **Επιβάλλεται** η εμβάθυνση της μέχρι σήμερα γνώσης και τεχνογνωσίας που έχει κατακτηθεί, στο θέμα της υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης των Τσιγγάνων πολιτών, και της μετατροπής της σε επιχειρησιακό σχεδιασμό εφαρμογής ώστε να τεθεί στην διάθεση των υπηρεσιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Κοινωνικών φορέων για περαιτέρω αξιοποίηση και εφαρμογή. **(Ρφαήλ, 2001)**
- **Αναγνωρίζεται** ότι συσσώρευση καλών πρακτικών και η ωρίμανση που έχει επέλθει τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής και Εθνικής πολιτικής με την ενεργοποίηση της Πολιτείας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αποτελεί την επαρκή αφετηρία για μια νέα πολιτική κοινωνική ένταξης, των Τσιγγάνων πολιτών, στην βάση της κοινωνικής ευαισθησίας, της επιστημονικής τεκμηρίωσης και του επιχειρησιακού σχεδιασμού.
- **Η θεωρητική** τεκμηρίωση των πολιτικών υποστήριξης, η έρευνα και η γνώση των συνθηκών, ο κοινωνικός διάλογος και η ωρίμανση, ο επιχειρησιακός σχεδιασμός και η μελέτη των παραμέτρων του προβλήματος, είναι αναγκαίοι όροι και προϋποθέσεις για την άσκηση πολιτικής.
- **Γίνεται γενικά αποδεκτό ότι ή αντιμετώπιση** των προβλημάτων πρέπει να σχεδιάζεται και να πραγματοποιείται τοπικά, από δομές (όπως τα ΙΑΚ) πλήρως

λειτουργικές σε όλα τα επίπεδα ερευνητικής, οργανωτικής και παρεμβατικής επάρκειας στην βάση των τοπικών ιδιομορφιών και ιδιαιτεροτήτων κάθε Τσιγγάνικης κοινότητας (αστικός χώρος, περιαστικές ζώνες, αγροτικός χώρος, μόνιμη εγκατάσταση, μετακινούμενες ομάδες)

Η ανάγκη αποτελεσματικότερης ενσωμάτωσης των Ρομά έχει κατά το παρελθόν τονιστεί κατ' επανάληψη από την ΕΕ, και προσφάτως με έκθεση την οποία παρουσιάστηκε τον Απρίλιο του 2010. Η νομοθεσία της ΕΕ (οδηγία για τη φυλετική ισότητα) υποχρεώνει τα κράτη μέλη να παρέχουν σε εθνοτικές μειονότητες, όπως είναι οι Ρομά, ίση πρόσβαση στους τομείς της εκπαίδευσης, της στέγασης, της υγείας και της απασχόλησης. Είναι πλέον αποφασιστικής σημασίας η μετάβαση στο επόμενο στάδιο κοινωνικής ένταξης και η διασφάλιση ότι οι πολιτικές ενσωμάτωσης σε εθνική, περιφερειακή και τοπική κλίμακα θα επικεντρώνονται κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο στους Ρομά.

Οι προσπάθειες της πολιτείας για την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά, έκαναν σαφή την πρόθεση της πολιτείας για αντιμετώπιση των προβλημάτων, δεν κατάφεραν όμως να τα αντιμετωπίσουν στο βαθμό που όφειλαν. Η κοινωνική ένταξη, η ισότιμη συνύπαρξη και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά παραμένει και σήμερα θέμα, που η Ελληνική πολιτεία καλείται να αντιμετωπίσει.

Με την παρούσα εργασία επιδιώκεται, η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του πληθυσμού Θεσσαλίας των Ρομά, εξετάζονται οι ειδικότερες πτυχές των θεμάτων που άπτονται των χαρακτηριστικών βιοτικής εγκατάστασης, στέγασης και πρόσβασης σε δίκτυα κοινωνικής ωφελείας, εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής φροντίδας, απασχόλησης καθώς επίσης πολιτισμού και αθλητισμού μέσω της αξιολόγησης της λειτουργίας των ΙΑΚ Θεσσαλίας.

Τα ειδικά, χαρακτηριστικά των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού (**Κασιμάτης,Κ,1998**) επιβάλλουν σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά την οργανωτική διάρθρωση των υπηρεσιών της κοινωνικής πολιτικής τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Τα ειδικότερα προβλήματα οργάνωσης και αποτελεσματικής λειτουργία των υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης και ειδικότερα της λειτουργίας των ΙΑΚ μπορούν να κωδικοποιηθούν συνοπτικά ως εξής τα γενικότερα προβλήματα: (**Τσομπάνογλου-Γιαννοπούλου,2005**)

- Απουσία στρατηγικής κοινωνικής πολιτικής για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων.

- Προβλήματα οργανωτικού σχεδιασμού υπηρεσιών, δομών και εφαρμογών δράσεων και προγραμμάτων
- Ανεπάρκεια προγραμματισμού και ελέγχου αξιολόγησης των προγραμμάτων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού των Τσιγγάνων
- Προβλήματα αξιοποίησης διοίκησης στελεχικού δυναμικού των ΙΑΚ

Συμπερασματικά είναι φανερό ότι η διοίκηση και η οργάνωση των υπηρεσιών κοινωνικής επανένταξης, όπως και ο συντονισμός τους για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί τον πυρήνα ενός διοικητικού – οργανωτικού μοντέλου για την άσκηση παρεμβάσεων καταπολέμησής του.

Έχοντας περιγράψει και αναδείξει μέσω της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης στην περιφέρεια Θεσσαλίας, επιβεβαιώνεται τόσο η περιφερειακή κι εθνική διάσταση του ζητήματος των Ρομά όσο και η επιτακτική ανάγκη για άμεση εφαρμογή πολλαπλών προγραμμάτων και δράσεων αποκατάστασης και κοινωνικής στήριξης στοχεύοντας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Τέτοιες δράσεις θα έχουν πιθανότητες επιτυχίας και θα επιφέρουν θετικά αποτελέσματα, μόνον εφόσον συνδυάζονται και συντονίζονται μεταξύ τους. Σκοπός είναι η διατύπωση προτάσεων που διέπονται όχι από το πρίσμα μίας στενά τοπικής οπτικής, αλλά υπό την θεώρηση της εναρμόνισης των τοπικών και περιφερειακών πολιτικών με τις Εθνικές και Ευρωπαϊκές πολιτικές. Επιδιώκεται έτσι η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των ευκαιριών που παρουσιάζονται σε επίπεδο αξιοποίησης πόρων, όσο και σε επίπεδο υιοθέτησης καλών πρακτικών που έχουν εφαρμοσθεί σε Εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο πλαίσιο της ορθής κι αποτελεσματικής διαχείρισης του έργου των ΙΑΚ, της επίτευξης του σκοπού τους κρίνεται επιτακτική η ιεράρχηση κι άμεση εφαρμογή των στόχων ως εξής:

- Να διαμορφωθούν συνθήκες μόνιμης στέγασης των Ρομά, με ταυτόχρονη μεταβολή του νομικού καθεστώτος ιδιοκτησίας και με προώθηση των ρυμοτομικών σχεδίων
- Να ρυθμιστούν τα προβλήματα *σύνδεσης οργανισμών κοινής ωφέλειας*, δηλαδή με τα δίκτυα νερού, ηλεκτρισμού και αποχέτευσης
- Να δημιουργηθούν σε οικισμούς ή/και καταυλισμούς υποδομές για μετακινούμενες ομάδες πληθυσμού

- Να εξασφαλιστεί η συμμετοχή των ανήλικων Ρομά στην εκπαίδευση και να προωθηθεί η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού των ενηλίκων ρομά
- Να παρέχονται αδιαλείπτως *υπηρεσίες υγείας* και ανάλογη ενημέρωση για την πρόληψη νοσημάτων και κινδύνων για τη δημόσια υγεία
- Να επιδιωχθεί η αποτροπή παράνομων και επιβλαβών για όλους δραστηριοτήτων βιοπορισμού, μέσω της προσφοράς εναλλακτικών πόρων διαβίωσης
- Να προταχθεί η δημόσια διαβούλευση για τη μετακίνηση των Ρομά, όπου απαιτείται, και η μετεγκατάσταση των καταυλισμών σε οικισμούς και περιοχές μετεγκατάστασης με κατάλληλες υποδομές, οι οποίες εξασφαλίζουν συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης.

11.2 ΕΙΔΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η έως σήμερα άσκηση πολιτικών για τους Ρομά είχε συνήθως, τομεακό χαρακτήρα και παρεμβάσεις σε θεματικό επίπεδο, στοχεύοντας σε κάποιον από τους παραπάνω τομείς χωριστά, ανάλογα κυρίως με τη διαθεσιμότητα πόρων. Αποτέλεσμα είναι να έχουν υπάρξει αρκετές σοβαρές δράσεις σε τομεακό επίπεδο, που όμως δεν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν τα θέματα του αποκλεισμού των Ρομά σφαιρικά.

Σήμερα, η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, επιβάλλει την υιοθέτηση συγκεκριμένων βασικών αρχών οι οποίες συνοψίζονται παρακάτω:

- **Η Συμμετοχικότητα** – Συναίνεση και η εμπλοκή της ομάδας στόχου στο σχεδιασμό, έτσι ώστε ο σχεδιασμός να ικανοποιεί τις πραγματικές ανάγκες των Ρομά και να επιτύχει κατά την υλοποίηση τη μέγιστη δυνατή αποδοχή των παρεμβάσεων και την ανταπόκριση των μελών της ομάδας στόχου των κατοίκων της περιοχής, Ρομά και μη Ρομά και των φορέων άσκησης πολιτικής, μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης, προβολής και ανάδειξης των υφιστάμενων προβλημάτων.

Με αυτό τον τρόπο τόσο οι κάτοικοι Ρομά και μη Ρομά, όσο και οι φορείς σχεδιασμού, έρχονται αντιμέτωποι με τα προβλήματα, τις διαφορετικές προσεγγίσεις, αλλά και τις εγγενείς δυσκολίες που υπάρχουν για την επίλυση των προβλημάτων.

Με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται και διαμορφώνεται μία ενιαία κουλτούρα για τις δυνατότητες αντιμετώπισής τους, ώστε οι λύσεις και μέτρα που θα προκριθούν να είναι προϊόν συναινετικών διαδικασιών που θα διασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους

- **Η Ολιστική Προσέγγιση** - Ανάπτυξη δράσεων "ολοκλήρωση" σε όλο το φάσμα των παραμέτρων που επηρεάζουν τις συνθήκες διαβίωσης των Ρομά και συνθέτουν τα φαινόμενα του Κοινωνικού Αποκλεισμού.

Μέσα από αυτή την προσέγγιση, είναι δυνατή η ουσιαστική και συντονισμένη αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων που πλήττουν τους Ρομά της Περιφέρειας. Στόχος μίας τέτοιας προσέγγισης είναι η κατά το δυνατόν εξάλειψη φαινομένων ανάπτυξης αποσπασματικών παρεμβάσεων που αναπαράγουν την καχυποψία της ομάδας στόχου, αλλά και τη δυσφορία της υπόλοιπης κοινωνίας για αναποτελεσματική διάθεση πόρων σε περιόδους οικονομικής ύφεσης.

- **Ο Σεβασμός** στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και αποδοχή του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού της ομάδας στόχου και του τρόπου που η ίδια επιλέγει τον τρόπο ζωής της.

Οι σχεδιαζόμενες δράσεις θα πρέπει να αποβλέπουν στην αμοιβαία αποδοχή και κατανόηση των πολιτών σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας με την συμμετοχή των ίδιων των Ρομά στις εκδηλώσεις της τοπικής κοινωνίας, σε όλα τα επίπεδά της.

- **Τέλος Χρονικός προγραμματισμός** των δράσεων, η ιεράρχηση των δράσεων με βάση την αμεσότητα αλλά και η διαδοχή των ενεργειών ώστε να διασφαλιστεί η αλληλουχία των παρεμβάσεων και η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας τους παρεμβάσεων, αποτελεί στόχο που διακρίνει τις σχεδιαζόμενες δράσεις σε βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες.

Είναι φανερό ότι η εμπλοκή υπηρεσιών και Δομών στην καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού πρέπει να διασφαλίζει, χάρη στην αμεσότητα της με τα πεδία έμπρακτης ανάδειξης των κοινωνικών προβλημάτων (τα άτομα και τις ομάδες) την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα και όχι μόνο στις τοπικές κοινωνικές ιδιαιτερότητες αλλά και στις ειδικές περιπτώσεις, ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού (AMEA, ΡΟΜΑ). **Από τον παραπάνω προβληματισμό αναδεικνύονται οι ακόλουθες οργανωτικές και λειτουργικές κατευθύνσεις – προτάσεις υπέρβασης των σημερινών προβλημάτων.**

Αυτό μπορεί να κωδικοποιηθεί ως εξής:

- **Οι παλιότερες αποσπασματικές** και κατακερματισμένες πολιτικές θα πρέπει να αντικατασταθούν σταδιακά από ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.
- **Οι ποικίλες θεματικές** διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, (τσιγγάνοι, εξαρτημένοι ΑΜΕΑ, μετανάστες, νέα φτώχεια, παραβατικότητα) θα πρέπει να αντιμετωπίζονται τόσο συνολικά όσο και ειδικά σαν (ομόκεντροι κύκλοι) ενός γενικού προβλήματος.
- **Ο προγραμματισμός** δράσης θα οργανώνεται σε διάρκεια με βάση την κοινή στόχευση ένταξης κοινωνικών ομάδων που εμφανίζουν ευπάθεια σε μια ή περισσότερες από τις κοινωνικές παθολογίες.
- **Ο προγραμματισμός** εφαρμογής των προγραμμάτων θα πρέπει να βασίζεται σε προσαρμοσμένο σχεδιασμό συγκεκριμένου πακέτου κοινωνικών δράσεων παρεμβάσεων και υπηρεσιών που να ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες, της ομάδας κοινωνικού αποκλεισμού.
- **Με παρόμοια προσέγγιση** απαιτεί σήμερα και ένα διαφορετικό οργανωτικό-Διοικητικό λειτουργικό πλαίσιο, από τις υπηρεσίες, οργανώσεις και Δομές.
- **Πολύ σημαντική επίσης εμφανίζεται** η δικτύωση των υπαρχουσών κοινωνικών δομών, και η ανταλλαγή εμπειριών-γνώσεων και καλών πρακτικών
- **Η ορθολογική** κατανομή αρμοδιοτήτων εντός των Δομών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση
- **Τέλος η ανάπτυξη** συμπληρωματικής δράσης μεταξύ ομόλογων και γειτονικών υπηρεσιών οργανισμών και φορέων, κοινωνικής πολιτικής στην περίπτωση των ΙΑΚ αποτελεί ίσως το καινοτόμο στοιχείο των Μελλοντικών ΙΑΚ.

Σκοπός της έρευνάς μας επιλέχθηκε ένα γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο τα νέα ΙΑΚ μελλοντικά Κέντρα Στήριξης τσιγγάνων θα λειτουργούν με διαφορετικό τρόπο, χωρίς όμως να εξαλείφεται και το ιδιαίτερο στοιχείο για τις ανάγκες της κάθε περιοχής και η παλιότερη εμπειρία.

Η όσο το δυνατόν κοινή λειτουργία των Θεσσαλικών Κέντρων θα καταστήσει πιο εύκολη την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και δεικτών της δράσης σε τοπικό περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Πιο αναλυτικά οι στόχοι των προτάσεων πηγάζουν από τον κεντρικό σκοπό ο οποίος συνίσταται στην κατάρτιση των Στελεχών των δομών υποστήριξης τσιγγάνων ώστε να μπορούν να προσεγγίσουν την κουλτούρα την γνώση και τα μεθοδολογικά εργαλεία που θα επιτρέψουν μια δυναμική, εύστοχη και αποτελεσματική παρέμβαση των ΙΑΚ. Ειδικότερα το υπόβαθρο των προτάσεων συνίσταται στη διαπίστωση ότι τα στελέχη υποστήριξης τσιγγάνων είτε με πρόβλεψη του σχετικού νόμου, είτε με πρωτοβουλίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν ανάγκη να βελτιωθούν: 1) για να παράξουν ειδική γνώση στο πεδίο 2) να ασκήσουν δυναμικές συντονισμού και δικτύωσης 3) να εφαρμόσουν ανταλλαγή καλών πρακτικών ,4) να μπορούν να υλοποιήσουν βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες πολιτικές (προγράμματα έργα και ειδικές δράσεις) για τις τοπικές κοινότητες των τσιγγάνων- επειδή τα προβλήματα εγκατάστασης, κατοικίας, μόρφωσης, εργασίας, υγείας και κοινωνικής ασφάλισης διαπλέκονται και αλληλοεξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό.

Γενικά όπως προκύπτει και από τα ερευνητικά μας αποτελέσματα και με την παραδοχή ότι οι **συντονισμένες και ολοκληρωμένες πολιτικές** είναι οι πιο επιτυχημένες, πρέπει να οριστεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα λειτουργήσουν μελλοντικά τα Κέντρα Στήριξης Ρομά, ορίζοντας κάποιες απαραίτητες προδιαγραφές, όπως στελέχωση των Κέντρων, η στέγαση, η διοικητική λειτουργία των Κέντρων και τέλος δίνοντας θεωρητικές ερευνητικές κατευθύνσεις, σαν εργαλείο στα χέρια, όσων στελεχών εμπλέκονται στις δράσεις εφαρμογής αλλά και γενικότερα λειτουργίας των ΙΑΚ.

Για την υλοποίηση της προσέγγισης αυτής χρειάζονται επαγγελματίες οι οποίοι ανεξάρτητα από τον επιστημονικό χώρο που προέρχονται και την εκπαίδευσή τους θα πρέπει να είναι ευέλικτοι και να προσαρμόζονται στις ανάγκες του έργου τους όπως αυτές προκύπτουν καθημερινά μέσα στην κοινότητα των τσιγγάνων.

Οι παρεμβάσεις και τα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής που αφορούν τις τσιγγάνικες ομάδες που δέχονται τον κοινωνικό αποκλεισμό και έχουν χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα στην εφαρμογή τους. Συχνά τα μέλη των ομάδων είναι καχύποπτα και απρόθυμα να συμμετέχουν στα προγράμματα, να εμπιστευτούν και να προσεγγίσουν τις υπηρεσίες καθώς αυτές αποτελούνται από προσωπικό που δεν ανήκει στην ίδια ομάδα και στην

ίδια κοινωνικο-οικονομική κατάσταση. Ιδιαίτερως στις επαφές με τους Τσιγγάνους το χάσμα μεταξύ αυτών που παρέχουν τις υπηρεσίες και των χρηστών αυξάνεται εξαιτίας σημαντικών πολιτισμικών διαφορών καθώς και της γλώσσας.

Ο κύριος τρόπος με τον οποίο είναι δυνατό να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια επικοινωνίας είναι με την εμπλοκή Τσιγγάνων στις υπηρεσίες παροχή κοινωνικών υπηρεσιών ως "ενδιάμεσων" (mediators) που εργάζονται ως στελέχη των ΙΑΚ. Προκειμένου η εμπλοκή αυτή να είναι περισσότερο αποτελεσματική είναι απαραίτητη η εκπαίδευση των Τσιγγάνων "ενδιάμεσων" και στελεχών με στόχο να αποκτήσουν τα προσόντα που απαιτούνται ώστε να στελεχώσουν τα Κέντρα εργαζόμενοι στην έρευνα πεδίου, τον προγραμματισμό και υλοποίηση δράσεων, την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών, την οργάνωση και αυτοοργάνωση ομάδων, τη διάγνωση ανάλυση αναγκών των ομάδων στόχων σε θέματα Κατοικίας, Υγείας, Εκπαίδευσης, Απασχόλησης ακόμα, και την οργάνωση διακρατικών δράσεων, κοινωνικής ένταξης.

Τα προβλήματα και οι ανάγκες χρειάζεται να αντιμετωπίζονται σε πολλαπλά επίπεδα, να ιεραρχούνται και να αντιμετωπίζονται σταδιακά και συστηματικά. **Οι παρεχόμενες υπηρεσίες ωστόσο δεν μπορεί να είναι χρήσιμες και αποτελεσματικές χωρίς την αποδοχή τους αλλά και την ενεργητική συμμετοχή τους σε αυτές του ίδιου του επωφελομένου πληθυσμού.**

Συνεπώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της κατάρτισης θα πρέπει να είναι οι νεοαποκτηθείσες , βελτιωμένες ικανότητες, γνώσεις, εμπειρίες, καλές πρακτικές, ώστε μετά το τέλος τα μέλη των ΙΑΚ να ανταποκρίνονται:

- στην δυνατότητα γενικής καταγραφής της ομάδας στόχου(τσιγγάνοι)
- στην μελέτη, επεξεργασία και ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων τους,
- στην ανίχνευση του επιπέδου προβλημάτων, την καταγραφή των αναγκών, των υγειονομικών και κοινωνικών προβλημάτων
- στην εκπαίδευση του τσιγγάνικου πληθυσμού σε θέματα δημόσιας υγείας (δράσεις αγωγής υγείας) και πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες
- στην εκπαίδευση τους σε κοινωνικοπρονοιακά προγράμματα, με ενισχυμένες δράσεις και υποστήριξή τους για την αξιοποίηση αυτών των παροχών

- στην ενημέρωση για τη ρύθμιση διαδικαστικών και νομικών εκκρεμοτήτων με δημόσιες υπηρεσίες
- στην εκπαίδευση παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ένταξη της οικογένειας και ιδιαίτερα των παιδιών, στην ευρύτερη κοινωνία και την αξιοποίηση των θεσμοθετημένων δομών της πολιτείας (παιδείας, αθλητισμού, πολιτισμού) με σκοπό την ένταξή τους στα ειδικά προγράμματα αποκατάστασης (οικιστικό, εκπαιδευτικό, απασχόλησης)
- στην ενημέρωσή τους για τα καινούργια δεδομένα στέγασης και φροντίδας υγιεινούς περιβάλλοντος χώρου υπαίθριας διαβίωσης και τα προγράμματα που τα υποστηρίζουν.

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται κωδικοποιημένα οι ρόλοι οι δράσεις και τα καθήκοντα των στελεχών ενός προτεινόμενου μοντέλου μελλοντικού αποτελεσματικού ΙΑΚ.

Πίνακας 11.1 Καθήκοντα στελεχών μελλοντικού ΙΑΚ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΑΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΥΓΕΙΑ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ					
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	Έκδοση οδηγού από την υπηρεσία δημοτολογίου	Πληροφόρηση σε Γονείς για την Αναγκαιότητα της εκπαίδευσης	Ενημέρωση του πληθυσμού σε θέματα ατομικής κοινωνικής υγιεινής	Πληροφόρηση για τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης	Πληροφόρηση για δικαιώματα επιδομάτων Κοινωνικής Ασφάλισης, Ειδικών Ιδρυμάτων
ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	Επανελέγχος και διόρθωση εκκρεμοτήτων	Επανάταξη παιδιών σχολικής ηλικίας		Καταγραφή συνθηκών απασχόλησης	Ατομική-ομαδική συμβουλευτική εμπύχωση-προσανατολισμός
ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	Διαμεσολάβηση σε υπηρεσίες για τακτοποίηση	Παρέμβαση στη σχολική κοινότητα για επίλυση κρίσεων	Ενημέρωση των φορέων Υγείας για τις ειδικές συνθήκες υγείας των κατοίκων	Ενημέρωση των φορέων για τις ειδικές συνθήκες ανεργίας	Παρέμβαση για ένταξη προβλημάτων σε ειδικούς φορείς (π.χ. προβλήματα παιδικής αναπηρίας)
ΠΑΡΑΠΕΜΠΡΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	Παραπομπή σε υπηρεσία για τακτοποίηση		Εξασφάλιση πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας	Εξασφάλιση πρόσβασης Κέντρα Επαγγελματικής κατάρτισης	
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ		Συνεργασία με την σχολική κοινότητα	Οργάνωση εμβολιασμών-προγραμμάτων πρόληψης	Δικτύωση με φορείς για την υποστήριξη της απασχόλησης	Ανάπτυξη εταιρικότητας μεταξύ των τοπικών και υπεροπτικών φορέων κοινωνικής πολιτικής
ΣΥΝΗΓΟΡΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	Διοργάνωση καμπάνιας συμμετοχικού χαρακτήρα	Διοργάνωση τμημάτων Αλφαριθμητισμού για ηλικιωμένους	Εκπαίδευση του πληθυσμού στις πρώτες βοήθειες	Υποστήριξη για την δημιουργία συλλόγου επαγγελματιών	Εκπαίδευση-Υποστήριξη-Ένταξη στις δομές των "mediatores"

Με την βοήθεια των ΙΑΚ οι τσιγγάνοι πρέπει γενικά να είναι σε θέση να αναζητούν αποτελεσματικά χρήσιμες πληροφορίες, να τις οργανώνουν, να τις ιεραρχούν και να τις αξιοποιούν σύμφωνα με τις καθημερινές τους ανάγκες ενώ παράλληλα θα τονώνεται η αυτοπεποίθησή τους και θα αποδέχονται την πολιτισμική τους ταυτότητα

Ειδικότερα σε προσωπικό επίπεδο οι Τσιγγάνοι μέσα από τις δράσεις των ΙΑΚ πρέπει:

- Να είναι σε θέση να ανακαλούν βασικές γνώσεις και πληροφορίες σχετικά με την δομή-ιεραρχία κοινωνικών υπηρεσιών και ειδικότερα με υπηρεσίες υγείας, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης, εργασίας και ασφάλισης
- Να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες ώστε να λειτουργούν αποτελεσματικά σε πιο δύσκολες, σύνθετες συνθήκες
- Να είναι σε θέση να αναζητούν μόνοι πληροφορίες από άλλα άτομα που τις διαθέτουν η διαθέτουν ειδικές, δεξιότητες
- Να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν και να εξειδικεύουν αυτές τις γνώσεις και πληροφορίες για την επίτευξη των προσωπικών τους επιδιώξεων.
- Να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα ενδεχόμενα προβλήματά τους ,στην καθημερινή ζωή και να επαναξιολογούν τις γνώσεις και τις διαδικασίες για την επίλυσή τους
- Να αποκτήσουν την ανάλογη αυτοπεποίθηση και αυτογνωσία ώστε να αποδεχθούν την πολιτισμική τους ταυτότητα και να έχουν μια αρμονική κοινωνική και ένταξη στο γενικό κοινωνικό σύνολο.
- Να ευαισθητοποιηθούν σε σχέση με την ένταξή τους στην ευρύτερη κοινωνία ώστε να συμβιώνουν αρμονικά με τα υπόλοιπα μέλη της στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της απασχόλησης, των υπηρεσιών και του οικιστικού χώρου.
- Τέλος να μπορούν να αναπτύσσουν θετικές στάσεις απέναντι στην εκπαίδευση, στην υγεία στη εργασία επικοινωνία και στην κοινωνική ζωή

Στο πλαίσιο αυτό των μελλοντικών νέων ΙΑΚ είναι η βελτίωση της ζωής των Τσιγγάνων και η διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας, ώστε να μπορούν να ζουν ως ισότιμα μέλη στην ελληνική κοινωνία. Η αξιοποίηση της Δομής ΙΑΚ μπορεί να συμβάλει στην ατομική και συλλογική εξέλιξη των Τσιγγάνων και την δραστηριότητα για την πλήρη διεκδικητική και αρμονική ένταξη τους στο ευρύτερο κοινωνικό, εργασιακό και θεσμικό περιβάλλον της ευρύτερης κοινωνίας

Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι για την επίτευξη σημαντικής προόδου όσον αφορά την κοινωνική ένταξη των Ρομά, είναι πλέον σημαντικό να ενταθούν οι

προσπάθειες και να διασφαλισθεί ότι οι Ευρωπαϊκές εθνικές, περιφερειακές και τοπικές πολιτικές ένταξης θα εστιάσουν μέσω των ΙΑΚ στους Ρομά με σαφή και συγκεκριμένο τρόπο, και θα αντιμετωπίσουν τις ανάγκες τους με συγκεκριμένα μέτρα για την πρόληψη και την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που αντιμετωπίζουν, με τελικό στόχο την αρμονική κοινωνική ένταξη στην ελληνική κοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμίτσης,Γ.,(2002),*Μελέτης κοινωνικού δικαίου και κοινωνικής πολιτικής*, Αθήνα: Αυτοέκδοση

Αμίτσης,Γ.,(2001),*Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας- το ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η Ευρωπαϊκή εμπειρία*, Αθήνα: Αυτοέκδοση

Βαφέα,Α.,(2001),*Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών- Ένας οδηγός για την Εξωσχολική Απασχόληση*,Αθήνα: Εκδόσεις ΚΕΘΙ

Βαξεβανόγλου,Α.,(2001),*Ελληνες Τσιγγάνοι: Περιθωριακοί και οικογενειάρχες*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Γκότοβος,Α.,(2002),*Εκπαίδευση και Ετερότητα Ζητήματα Διαπολιτιστικής Παιδαγωγικής*,Αθήνα:Εκδόσεις Μεταίχμιο

Δημητρόπουλος,Ε.,(2002),*Συμβουλευτική-Προσανατολισμός*,Αθήνα

Ιατρίδης,Δ.,(2005),*Οργανισμοί κοινωνικής Φροντίδας* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Θεοδωράκη-Λουλέ,Ν.,(2003),*Εμείς οι Τσιγγάνοι*, Αθήνα: Εκδόσεις Καραμπελόπουλος

Καραγκούνης,Β.,(2008), *Κοινοτική εργασία και τοπική ανάπτυξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

Καραθανάση,Ε,(2000),*Το κατοικείν των Τσιγγάνων: ο βιο-χώρος και κοινωνιοχώρος των Τσιγγάνων*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Καλλινικάκη Θ., Πετμεξίδου Μ.,(2004), Έρευνα αξιολόγησης της λειτουργίας των Κέντρων Εργαζομένης Νεότητας, Αδημοσίευτη μελέτη, Κομοτηνή.

Κασιμάτη,Κ.,(2006),Κοινωνικός σχεδιασμός και Αξιολόγηση, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Καυταντζόγλου, Ι, (2006),*Κοινωνικός αποκλεισμός: εκτός εντός και υπο: Θεωρίες, ιστορικές και πολιτικές καταβολές μιας διαφορούμενης έννοιας*, Αθήνα: Εκδόσεις ΣΑΒΒΑΛΑΣ

Κασιμάτη,Κ.,(1998),Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία,Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Κασιμάτη,Κ.,(2001),Φαινόμενα Κοινωνικής Παθογένειας σε Ομάδες Κοινωνικού Αποκλεισμού,Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού-Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής

Κασιμάτη,Κ.,(2001),Δομές και Ροές: Το φαινόμενο της Κοινωνικής και επαγγελματικής Κινητικότητας Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Κάτσικας,Χ.,Πολίτου,Ε.,Εκτός"Τάξης"το"Διαφορετικό",Αθήνα:Εκδόσεις Gutenberg

Λεπενιώτης,Γ,(2008),*Με στέγη τον ουρανό- Ανθολογία διηγημάτων αναφοράς στους τσιγγάνους*, Λάρισα: Εκδ. Ευρωπληροφόρηση.

Νικολακοπούλου – Στεφάνου,Η.,(2002),Κοινωνική φροντίδα και τοπικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, Αθήνα: Αυτοέκδοση

Παπαδημητρίου,Ζήσης,(2000),Ο Ευρωπαϊκός ρατσισμός, Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παπαδόπουλος,Ι.,(2012), Οι Ρομά στην Ελλάδα, Αθήνα : Παρισιάνου Α.Ε

Πολύζος ,Σ .,(2004),Διοίκηση και Διαχείριση των Έργων – Μέθοδοι και Τεχνικές, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Οκτώβριος

Ραφαήλ,Μ.,(2001),Κοινωνική προστασία και κοινωνική διοίκηση, Εκδόσεις: Σάκκουλας.

Σπανός,Κ.,(2000),*Διοίκηση, Πολίτης και Δημοκρατία*, Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Σταθόπουλος,Π.,(2012),*Οργάνωση κι διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών* Αθήνα: Παπαζήσης

Συλλογικό έργο,(2002),*Από την κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό*, Αθήνα: Εκδ. ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

Τρουμπέτα,Σεβαστή,(2001),*Κατασκευάζοντας ταυτότητες για τους Μουσουλμάνους της Θράκης: το παράδειγμα των Πομάκων και των Τσίγγανων*, Αθήνα: Κριτική.

Τσομπάνογλου,Γ.-,Κορρές,Γ.-, Γιαννοπούλου,Ι,(2005),*Κοινωνικός Αποκλεισμός και Πολιτικές Ενσωμάτωσης* Αθήνα: Παπαζήσης.

Φερόνας,Κ.,(2001),*Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού σε τοπικό επίπεδο* Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Περ.ΙΣΤΟΡΙΚΑ,Τσιγγάνοι, αυτοί οι άγνωστοι. Εκδόσεις: Ιστορικά-Ελευθεροτυπία.τευχ.88,2001

Midgley,J.,Piachaud,D.,(1984),*The Fields and Methods of Social Planning*, Heineman

Robson,C.,(2002),*Real world research*,Oxford: Blackwell

Selltiz,C.,(1965),*Research methods in Social relations*,Methen and Co

Hamel,J.,(1993),*The case method in Sociology*,Current Sociology

Kirst-Ashman, Grfafton,H.,&Hull,Jr.,2001, *Marco skills workbook*.Ageneralist approach, 2nd edition, wadsworthQBrooks/Cole

Ρομά/Τσιγγάνοι: Μια Ευρωπαϊκή Μειονότητα JEAN-PIERRE LIEGEOIS και NICOLAE GHEORGHE, Ένθετο της Ελληνικής Ομάδας για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (Ιούνιος 2002).

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προτάσεις πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των Ελλήνων τσιγγάνων, Δίκτυο ROM, 5ο συνέδριο, Αθήνα 2001

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Εκπαίδευση των Τσιγγάνων(Αθήνα, 10-11/12/99),Γ.Γ.Λ.Ε.,Αθήνα 2000

Γ.Γ.Λ.Ε,(1996) Εκπαίδευση Τσιγγάνων-Ανάπτυξη Διδακτικού Υλικού (06-09/4/95), Αθήνα

Εκπαιδευτικός Οδηγός για διοικητές διαδικασίες-εργαλείο για διαμεσολαβητές,τσιγγάνου Αναπτυξιακή Καρδίτσας Α.Ε., Καρδίτσα 2000

Τσιγγανικό γλωσσάρι (Τσιγγάνικο-ελληνικό, Ελληνο-τσιγγάνικο)Αναπτυξιακή Καρδίτσας Α.Ε. ,Καρδίτσα 2000

ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

«Πανελλήνια απογραφική μελέτη διερεύνησης κοινωνικών, οικιστικών συνθηκών και αναγκών των Ελλήνων τσιγγάνων πολιτών» Εκδόσεις: Δικτύου ROM,

Βεργίδης,Δ.,Στάμελος,Γ.,(2004),Εισήγηση για την εσωτερική αξιολόγηση του έργου: Ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο,Εκδόσεις: Πανεπιστήμιο Πατρών

Μελέτη του Τμήματος Ερευνών της Δημόσιας Επιχείρησης Πολεοδομίας και Στέγασης (ΔΕΠΟΣ Α.Ε.)

Έρευνα Γ. Παπακωνσταντίνου, Μ. Βασιλειάδου και Μ. Παυλή-Κορρέ, «Οικονομική – Κοινωνική – Πολιτισμική Κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα», που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Εκπαιδευτικού Προγράμματος για τη Σχολική

και Κοινωνική Ένταξη των Τσιγγανοπαίδων Εκδόσεις: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Τμήμα ΦΠΨ, Τομέας Παιδαγωγικής

*«ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ
ΡΟΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΣΧΕΔΙΟΥ
ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ 4Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ» Αθήνα 2008*

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΓΕΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΟΡΩΝ,
ΕΥΣΕΚΤ,2008

ΘΕΣΜΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Οδηγίες της Επιτροπής (43/2000 και 78/2000) προς τις κυβερνήσεις των
κρατών μελών περί εφαρμογής της «αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως
φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας,
ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού»

Ανακοίνωση της Επιτροπής «Πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των
Ρομά μέχρι το 2020», COM(2011) 173 της 5ης Απριλίου 2011.

Έρευνα των European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) - Empowered
Lives Resilient Nations (UNDP) για την κατάσταση των Ρομά στην Ευρώπη.5/2012.

«Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη
των Ελλήνων Τσιγγάνων 2001 -2008». Υπουργείου Εσωτερικών
Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, 2001

Fundación Secretariado Gitano, Υγεία και κοινότητα των Ρομά, ανάλυση της
κατάστασης στην Ευρώπη, 2009.

Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου, περί εφαρμογής της αρχής
της ίσης μεταχείρισης; προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής
(ΕΕ L 180 της 10)19.7.2009). COM(2010) 133

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΚΛΕΙΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΣΤΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΙΑΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

- I. Ποιος πιστεύετε ότι κατά προτεραιότητα πρέπει να είναι ο ρόλος ενός ΙΑΚ στην υλοποίηση ενός έργου-προγράμματος για την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων της περιοχής σας; (επιλέξτε τρεις απαντήσεις)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Πληροφοριακός ρόλος
- Υποστηρικτικός ρόλος
- Διαμεσολαβητικός
- Παραπεμπτικός ρόλος
- Συντονιστικός ρόλος
- Συνηγορικός ρόλος

- II. Ποιο θεωρείτε κατά προτεραιότητα ως το σημαντικότερο πρόβλημα λειτουργίας και αποτελεσματικότητας των ΙΑΚ; (επιλέξτε τρεις απαντήσεις)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Η υποστελέχωση των ΙΑΚ
- Η έλλειψη ειδικής κατάρτισης των στελεχών των ΙΑΚ
- Έλλειψη ειδικού χώρου λειτουργίας-στέγασης των ΙΑΚ (εργονομικό πρόβλημα)
- Έλλειψη συντονισμού - εσωτερικής οργάνωσης
- Έλλειψη καθοδήγησης από επιβλέποντα φορέα
- Έλλειψη επικοινωνίας με την ομάδα στόχου

- III. Αν είναι αναγκαίο να αξιολογείται η λειτουργία των ΙΑΚ πιο είναι κατά τη γνώμη σας το σημαντικότερο κριτήριο; (επιλέξτε δύο απαντήσεις)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Οι στόχοι που έχουν τοποθετηθεί από την Υπουργική απόφαση
- Από τον βαθμό δυσκολίας συγκεκριμένων οικισμών των τσιγγάνων
- Από μετρίσιμες βελτιώσεις και δραστηριότητες του ΙΑΚ στον οικισμό
- Από την γενική πρόοδο της κοινωνικής ένταξης των τσιγγάνων του οικισμού

IV. Από την εμπειρία σας πιστεύετε ότι τα ΙΑΚ πρέπει να συνεχίσουν την λειτουργία τους; (επιλέξτε μία απάντηση)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Πρέπει τα ΙΑΚ να συνεχίσουν να λειτουργούν με τη μορφή που έχουν σήμερα
- Πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν βελτιωμένα μετά από αξιολόγηση του έργου τους
- Πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν με ριζική αναμόρφωση της λειτουργίας τους και των στόχων τους

2. ΚΛΕΙΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΣΕ ΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΠΛΥΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΣΤΟΧΟΥ

I. Ποιο κατά τη γνώμη σας είναι το σημαντικότερο πρόβλημα για το οποίο περιμένετε βοήθεια από το ΙΑΚ; (Επιλέξτε δύο απαντήσεις)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Τακτικής Αστική δημοτικής κατάστασης
- Αντιμετώπιση εκπαιδευτικού προβλήματος
- Αντιμετώπιση προβλήματος υγείας
- Προώθηση στην απασχόληση
- Επίλυση προβλήματος κοινωνικής πρόνοιας

II. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την ανταπόκριση του στελεχικού δυναμικού του ΙΑΚ στα αιτήματα που έχουν υποβληθεί; (Επιλέξτε μία απάντηση)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Σχετικά ικανοποιητική
- Ικανοποιητική
- Καθόλου ικανοποιητική

III. Κατά τη γνώμη σας τα στελέχη του ΙΑΚ ενδιαφέρονται για τα προβλήματά σας; (Επιλέξτε μία απάντηση)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Ναι ενδιαφέρονται
- Ενδιαφέρονται αλλά έχουν άγνοια των προβλημάτων μας
- Δεν ενδιαφέρονται όσο χρειάζεται

IV. Κατα τη γνώμη σας τα ΙΑΚ είναι χρήσιμο και πρέπει να συνεχίσου να λειτουργούν;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Ναι
- Όχι

3.Στόχοι των συνεντεύξεων και του προφορικού ερωτηματολογίου συμμετοχικής παρατήρησης στους τσιγγάνικους Θεσσαλικούς τσιγγάνικους οικισμούς

- Ποιο είναι το νομικό καθεστώς του οργανισμού σας (ΙΑΚ); Πότε ιδρύθηκε; Πόσα τμήματα διαθέτετε ;
- Ποιο είναι το ακριβές αντικείμενο και εύρος της δραστηριότητάς σας; Πόσο στελεχικό δυναμικό απασχολείτε και ποια είναι η κατάρτιση του (επαγγελματική εμπειρία - επιστημονική ιδιότητα) ; Υπάρχει προσωπικό καταρτισμένο στην κοινωνικοεπαγγελματική ένταξη και συμβουλευτική στήριξη των τσιγγάνων;

- Τι είδους επικοινωνία - δικτύωση υπάρχει με αντίστοιχους φορείς (ΙΑΚ) των άλλων δήμων; Έχετε συνεργασία με το Διαδημοτικό Δίκτυο ΡΟΜ στήριξης των Τσιγγάνων;
- Τι είδους επικοινωνία - συνεργασία υπάρχει με τις άλλες τοπικές Αυτοδιοικητικές περιφερειακές υπηρεσίες κοινωνικής πολιτικής;
- Τι είδους συνεργασία υπάρχει με τους κοινωνικούς φορείς (συνλόγους - κινήσεις) των ομάδων κοινωνικού αποκλεισμού και ιδιαίτερα τους συνλόγους των Τσιγγάνων της περιοχής σας;
- Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα λειτουργίας που αντιμετωπίζετε σήμερα;
- Προς ποια κατεύθυνση και με ποιο τρόπο είναι δυνατό να επιλυθούν αυτά τα προβλήματα;
- Έχετε δικτύωση με άλλους συναφείς οργανισμούς ΙΑΚ στην Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό και ποιοι είναι αυτοί;
 - Στόχοι των συνεντεύξεων και του προφορικού ερωτηματολογίου συμμετοχικής παρατήρησης στους τσιγγάνικους Θεσσαλικούς τσιγγάνικους οικισμούς
 - Σε τι οικογενειακή κατάσταση βρίσκεστε ; (αριθμός τέκνων, διαζευγμένοι)
- Σε τι ηλικία παντρευτήκατε;
- Έχετε κάνει θρησκευτικό γάμο ή όχι;
- Τα παιδιά σας έχουν βαπτισθεί στην εκκλησία;
- Πόσα παιδιά κάνατε και πόσα ζουν;
- Αν χάσατε παιδιά σε τι ηλικία τα χάσατε και από ποια αιτία;
- Όταν αρρωσταίνετε :
- Πηγαίνετε σε ιδιωτικό γιατρό;
- Πηγαίνετε στο νοσοκομείο;
- Αν δεν πηγαίνετε σε γιατρό πως αντιμετωπίζει την αρρώστια;
- Με ποια πρακτικά μέσα;
- Μένετε σε σπίτι, παράπηγμα ή σκηνή;
- Στο σπίτι σας ή στον καταυλισμό έχετε :
 - νερό;
 - Ηλεκτρικό ρεύμα;
 - Λουτρό;
 - Αποχωρητήριο;
 - Θέρμανση;
 - Φεύγετε ποτέ και για ποιο λόγο από το σπίτι σας ή τον καταυλισμό;
- Σε ποια περιοχή γεννηθήκατε και μεγαλώσατε μέχρι 15 ετών;
- Ποιες ήταν οι κυριότερες περιοχές εγκατάστασής σας στην Ελλάδα και Θεσσαλία πριν εγκατασταθείτε στο χώρο που μένετε σήμερα;
- Έχετε προβλήματα στον τόπο κατοικίας σας;
 - Στις σχέσεις με τους Τσιγγάνους γείτονες σας;
 - Στις σχέσεις με τους μη Τσιγγάνους γείτονες σας;
 - Στις σχέσεις με τις αρχές;
 - Τι δουλειά κάνετε ;

- Γυρολόγος- έμπορος;
- Καταστηματάρχης;
- Τεχνίτης;
- Ειδικευμένος εργάτης;
- Ανειδίκευτος εργάτης γης;
- Άλλη δουλειά;
- Δε δουλεύω
- Οι γονείς σας τι δουλειά κάνανε ή κάνουν τώρα;
- Γυρολόγος;
- Έμπορος
- Καταστηματάρχης;
- Τεχνίτης;
- Ειδικευμένος εργάτης;
- Ανειδίκευτος εργάτης γης;
- Άλλη δουλειά;
- Δε δουλεύω
- Έχετε κάποια άδεια εργασίας και αν όχι γιατί;
- Τι επάγγελμα θα θέλατε να ακολουθήσουν τα παιδιά σας στο μέλλον;
- Το επάγγελμά σας;
- Μια τέχνη;
- Μια επιστημονική καριέρα;
- Τι μεταφορικό μέσο έχετε;
- Μηχανάκι;
- Ι.Χ. επιβατηγό
- Φορτηγό;
- Άλλο μέσο;
- Έχετε πάει ποτέ σχολείο, αν πήγατε και το σταματήσατε για ποιο λόγο το σταματήσατε ;
- Η μιτρική σας γλώσσα
- Θα θέλατε να συνεχίζεται να μιλιέται μεταξύ σας;
- Νομίζετε ότι δε χρειάζεται και πρέπει να ξεχαστεί;
- Νομίζετε ότι θα ήταν καλό να μάθετε να τη γράφετε ;
- Από που πιστεύετε ότι κατάγονται οι Τσιγγάνοι;
- Εσείς σε ποια κοινότητα νομίζετε ανήκετε;
- Καλπαζάκους
- Χαντούρια
- Ρουμελία
- Φιλιππιτζια
- Φιτσίρια
- Βλάχουρα
- Τουνουζλία
- Μπουλαλία
- Γιουνανλία
- Άλλο
- Νομίζετε ότι τα προβλήματα σας μπορούν να αντιμετωπισθούν καλύτερα:
- Από τα στελέχη των ΙΑΚ;
- Από τους προέδρους των συλλόγων σας ;
- Από τους Βουλευτές ή Υπουργούς της πολιτείας;

- Από το Δήμο της περιοχής;
- Από τη συμμετοχή σας στους συλλόγους σας;
- Από σας τους ίδιους μόνο;

4. Το παρακάτω είναι δείγμα τριμηνιαίων απολογισμών- εκθέσεων των ΙΑΚ Θεσσαλίας το σύνολο των οποίων αποτέλεσε για την έρευνά μας αντικείμενο επεξεργασίας πρωτογενούς υλικού με την μεθοδολογία ανάλυσης περιεχομένου

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ- ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

(Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2010)

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ: Νέα Αιτήματα: 10 Αιτήματα από γυναίκες: 6

ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΣΥΝΟΔΕΙΕΣ/ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	13
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ	2
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	8
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	0
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ/ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ	5
ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ/ΕΞΟΡΜΗΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ	32

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ / ΦΥΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ:

- Ενέργειες για αστικοδημοτική τακτοποίηση ανηλίκου & εξατομικευμένη παρέμβαση από τις παιδαγωγούς με σκοπό την ομαλή ένταξη του στην ομάδα (περιστατικό κακοποίησης & συστηματικής παραμέλησης παιδιού – συνεργασία με οικογένεια)
- Διερεύνηση για ενέργειες αστικοδημοτικής τακτοποίησης ενηλίκου χωρίς χαρτιά από την περιοχή των Προσφυγικών

- Παράσταση στο δικαστήριο σε περίπτωση προστασίας ανηλίκων (συνεργασία με δικηγόρο)
- Διαμεσολάβηση σε υπηρεσίες για την κάλυψη εξέτασης μαγνητικής τομογραφίας (αδυναμία να γίνει η εξέταση στο νοσοκομείο)
- Διαμεσολάβηση στην εκκλησία για κάλυψη εξόδων αγοράς γυαλιών σε παιδί
- Συνεργασία με νοσοκομείο & με συγγενείς ασθενούς για την καλύτερη φροντίδα υπερηλίκου με κάταγμα & μεταδοτική ασθένεια
- Συνηγορία σε νοσοκομείο για αναδρομική κάλυψη εξόδων νοσηλείας
- Διαμεσολάβηση & συνεργασία με ληξιαρχείο για διαδικασία ονοματοδοσίας παιδιού
- Συνεργασία με Πρόνοια για επίδομα παιδικής προστασίας
- Συνεργασία με ασφαλιστικό φορέα για την κάλυψη χρήσης συμπυκνωτή οξυγόνου
- Συνεργασία με νοσοκομείο για την αναζήτηση ατόμου που χρειάζεται επείγοντως επανάληψη ιατρικής εξέτασης
- Συνεργασία με Υγειονομικό για την αναζήτηση ανηλίκου που χρειάζεται εξετάσεις ηπατίτιδας

ΜΑΖΙΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ:

- Εξόρμηση στον οικισμό για ενημέρωση δικαιούχων επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης
- Ενημέρωση και παροχή βοήθειας ωφελουμένων στα προγράμματα Κοινωνικής Μέριμνας & Βοήθειας στο Σπίτι αναφορικά με τη συλλογή δικαιολογητικών για την παραμονή τους στο πρόγραμμα
- Επισκέψεις κατ' οίκον για υπενθύμιση στις γυναίκες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα γυμναστικής
- Εξόρμηση στον οικισμό για ενημέρωση αναφορικά με τις εκδηλώσεις του καρναβαλιού
- Επισκέψεις κατ' οίκον σε παιδιά που συμμετέχουν στις δράσεις της δημιουργικής απασχόλησης που έχουν μέρες να φανούν
- Επισκέψεις κατ' οίκον στις γυναίκες του στεκιού / ενημέρωση για δράσεις
- Εξόρμηση στον οικισμό μαζί με φοιτήτριες & καθηγήτρια τμήματος Νηπιαγωγών του πανεπιστημίου Θεσσαλίας με αφορμή συνεργασία με το

τμήμα δημιουργικής απασχόλησης για το σχεδιασμό μαθησιακών δραστηριοτήτων

- Επισκέψεις κατ οίκον για ενημέρωση γονέων με αφορμή τη βιντεοσκόπηση για την παγκόσμια ημέρα Ρομά

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ: από τη Διεύθυνση Πρόνοιας, την Κοινωνική Υπηρεσία της Μητρόπολης, τη Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου Λάρισας και το δημοτολόγιο του δήμου Νέας Ιωνίας

ΔΡΑΣΕΙΣ ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Υγεία: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ & ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

- 3 τρέχοντα περιστατικά
- Σίτιση: **καθημερινά**
- Επισκέψεις κατ' οίκον στελεχών ΙΑΚ: **7**
- Επισκέψεις στελεχών ΙΑΚ σε φορείς: **3**
- Επισκέψεις κατ' οίκον νοσηλευτριών: **13**
- Επισκέψεις νοσηλευτριών σε φορείς: **16**

Ιατρείο

- Κλείστηκαν **351** νέα ραντεβού στο νοσοκομείο (**κλείστηκαν επιπλέον 20 ραντεβού από τους ίδιους τους εξυπηρετούμενους στην προσπάθεια που ξεκινήσαμε αναφορικά με την εκπαίδευση ειδικά νέων ατόμων στο να κλείνουν μόνοι τους τα ραντεβού υγείας**)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΟΜΑΔΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

- Δημιουργική Απασχόληση: **Ομάδες παιδιών:** η ομάδα περιελάμβανε κατά μέσο όρο **9 παιδιά ηλικίας από 7– 13 ετών:** θεατρική ομάδα, μαθήματα αφιερωμένα σε χώρες & πολιτισμούς, μελέτη εφημερίδας, κατασκευή ημερολογίων & ζωγραφική εποχών, παιχνίδι με τα γράμματα, κατασκευή Πασχαλινών λαμπάδων **Ομάδα 4-10 παιδιών ηλικίας από 6 μέχρι 12 ετών** (κοινή δράση με γυμνάστρια): 1 φορά την εβδομάδα παρουσιάζονται διάφορα θέματα με οπτικοακουστικό υλικό & ακολουθεί βιωματικό παιχνίδι. Το τρίμηνο αυτό ασχοληθήκαμε με το σύμπαν & τα φυσικά φαινόμενα

- Εκπαίδευση: **Ομάδα στοχευμένης ενισχυτικής διδασκαλίας: σταθερή ομάδα 5 -7 παιδιών της Α' τάξης του δημοτικού (καθημερινά)** που ασχολήθηκαν ενδεικτικά με γλώσσα, μαθηματικά και μουσική **Σταθερή ομάδα 5 παιδιών της Β' τάξης (2 φορές/εβδομάδα)** που ασχολήθηκαν με προετοιμασία για το σχολείο, μουσική, ζωγραφική, ελεύθερη συζήτηση **Ατομικό πρόγραμμα ψυχοκινητικής εκπαίδευσης παιδιού** (συνεργασία με γυμνάστρια): διάγνωση/αξιολόγηση, κατάρτιση προγράμματος, μαθαίνω τα χρώματα, το σώμα μου, το χώρο γύρω μου, τα όρια, μαθαίνω να συνεργάζομαι & να επικοινωνώ
- Δράσεις Αθλητισμού : **Ομάδα 4-8 παιδιών ηλικίας από 6 έως 12 ετών** που ασχολήθηκαν με καλαθοσφαίριση, σωματικά σχήματα, διάκριση σχημάτων, ταύτιση γραμμών-σχημάτων. **Ομάδα 3-5 γυναικών & εφήβων Ρυθμικής Γυμναστικής :** κορδέλα και γενικές ασκήσεις ενδυνάμωσης του σώματος **Ατομικό πρόγραμμα ψυχοκινητικής εκπαίδευσης παιδιού:** σωματογνωσία, προσανατολισμός στο χώρο, διάκριση χρωμάτων
- **. Εκδηλώσεις δημιουργικής απασχόλησης:**
 - **11,12,13&14/2/2010: Καρναβαλικές Εκδηλώσεις ΙΩΝΙΑΣ**
Τα παιδιά και οι γυναίκες του οικισμού συμμετείχαν στις καρναβαλικές εκδηλώσεις της επιχείρησης με αρχή το **μουσικοκινητικό εργαστήρι από τους Fire of Gypsies στο Πολιτιστικό Κέντρο.** Ακολούθησε **το Πάρτι σε ρυθμούς latin** και οι εκδηλώσεις ολοκληρώθηκαν με την **παρέλαση κεφιού & χαράς στους δρόμους της πόλης** . Η συμμετοχή ατόμων από τον οικισμό στο τετραήμερο αυτό ήταν περίπου 40 άτομα
 - **10/3/2010:** Επίσκεψη της ομάδας δημιουργικής απασχόλησης στο Πολιτιστικό κέντρο με αφορμή το Αστρονομικό δεκαπενθήμερο
- Στέκι γυναικών: το τρίμηνο αυτό συνεχίστηκε η **ενισχυτική διδασκαλία** ειδικά στις γυναίκες που παρακολουθούν το σεμινάριο του ΚΕΚΑΝΑΜ: πριν την έναρξη του σεμιναρίου οι γυναίκες με τη βοήθεια

της ενδιαμέσου και σε συνεργασία με τους εκπαιδευτές για την ύλη, έκαναν επανάληψη σε αυτά που μάθαιναν έτσι ώστε να διευκολύνεται ακόμη περισσότερο η μάθηση. Συνεχίστηκε επίσης η εκπαίδευση στη συμπλήρωση αιτήσεων για δημόσιες υπηρεσίες καθώς και οι συζητήσεις με ελεύθερα θέματα όπως ο ρατσισμός (η ομάδα με παντομίμα εξέφρασε συναισθήματα όπως λύπη, απόρριψη και τρόπους αντιμετώπισης). Συνεχίστηκαν και οι επισκέψεις σε σπίτια για καφέ & κουβέντα όπως και βόλτα για καφέ στο πολιτιστικό κέντρο. **Το τρίμηνο αυτό ξεκίνησε και η προσπάθεια εκπαίδευσης στις συναλλαγές με το δημόσιο στην πράξη:** οι γυναίκες αφού έχουν προετοιμαστεί αρκετά πια με τη συμπλήρωση των αιτήσεων και τα role-playing στους τρόπους συμπεριφοράς, συνοδεύονται από την ενδιάμεσο στις υπηρεσίες όπου εξηγούν την εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία βρίσκονται. Πραγματοποιήθηκαν συνοδείες για 2 γυναίκες σε εφορία & δημοτολόγιο με αρκετά θετικές αντιδράσεις από τους υπαλλήλους

- Σεμινάριο ΚΕΚΑΝΑΜ: «**Πρόγραμμα εκμάθησης Ελληνικής Γλώσσας**» τελείωσε στις 4/2/2010 και στις 6/2 τα παιδιά έδωσαν εξετάσεις για το πιστοποιητικό στο ΚΕΚΑΝΑΜ. Επίσης την 1/3/2010 ξεκίνησε εκ νέου **πρόγραμμα εκμάθησης Ελληνικής γλώσσας και από το ΚΕΚ Δυναμική** που αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Ιούνιο. Έκαναν αιτήσεις 50 άτομα και επιλέχθηκαν σε συνεργασία με το ΚΕΚ 20 άτομα (για πρώτη φορά επιλέξαμε αρκετούς άνδρες και φαίνεται η ομάδα να πηγαίνει καλά). Το κέντρο μας ανέλαβε όλη τη διαδικασία της υλοποίησης.
- **ΔΙΚΤΥΩΣΗ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ - ΔΙΑΦΟΡΑ**

➤ **Δικτύωση ΙΑΚ**

- Δόθηκαν στοιχεία για τα ΙΑΚ στην ΜΚΟ Praksis για τη σύνταξη εναλλακτικής έκθεσης για τα δικαιώματα του παιδιού στην Ελλάδα σε συνεργασία με το Συνήγορο του Παιδιού
- Κατατέθηκε πρόταση στο Υπουργείο Εργασίας για τη δυνατότητα υλοποίησης σεμιναρίων στους χώρους των

ΙΑΚ στα πλαίσια διαβούλευσης για την κατάρτιση του νέου ΕΣΔΕΚ

- **11 & 12/1/2010:** Συμμετοχή 2 στελεχών στο 2^ο Διεθνές συνέδριο Γυναικών Ρομά στο Ζάππειο, Αθήνα
- **27/1/2010:** Επίσκεψη φοιτήτριας από το τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας του πανεπιστημίου Θεσσαλίας με αφορμή μεταπτυχιακό αναφορικά με τους τσιγγάνικους γάμους
- **3/2/2010:** Συμμετοχή στελέχους στην ημερίδα του τμήματος προσχολικής εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με θέμα «Στη χώρα των ταμ-ταμ, μύθοι & αλήθειες για το διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό υλικό»
- **Φεβρουάριος 2010:** Ξεκίνησε συνεργασία με το τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και την κα Άννα Χρονάκη. Οι φοιτήτριες στα πλαίσια μαθήματος έκαναν επισκέψεις στον οικισμό, παρακολούθησαν την ομάδα δημιουργικής απασχόλησης και με τη βοήθεια των παιδαγωγών και της καθηγήτριάς τους σχεδίασαν παιδαγωγικές παρεμβάσεις
- **Μάρτιος 2010:** Με αφορμή την παγκόσμια ημέρα Ρομά στις 8 Απρίλη η ομάδα ετοίμασε με τη βοήθεια εθελόντριας βιντεάκι με τα παιδιά της δημιουργικής με σύνθημα «**Εμείς αλλάζουμε, εσείς;**». Το βίντεο στάλθηκε στους τηλεοπτικούς σταθμούς τοπικής & εθνικής εμβέλειας και θα παίζεται για 1 μήνα σαν κοινωνικό μήνυμα
- Πραγματοποιήθηκαν **3** συναντήσεις εργαζομένων, **9** συναντήσεις συντονιστών, **7** συναντήσεις ομάδας έργου ΙΩΝΙΑΣ για τις καρναβαλικές εκδηλώσεις & **8** συναντήσεις ομάδας ΙΑΚ

5.Κοινή Υπουργική απόφαση Υπουργών εσωτερικών, αποκέντρωσης και ηλεκτρονικής διακυβέρνησης- οικονομίας, ανταγωνιστικότητας και ναυτιλίας, - εργασίας και κοινωνικής ασφάλισης- υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης. Αριθμ. 1.5422/οικ.3.1022 Σύστημα Διαχείρισης, Αξιολόγησης, Παρακολούθησης Ελέγχου και Διαδικασία Εφαρμογής της ενέργειας «Κέντρα Στήριξης Ρομά και Ευπαθών Ομάδων» στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013.